

Euroopan unionin
osarahoittama

REACT-EU-LISÄRAHOITUKSEN ARVIOINTI

Loppuraportti 31.1.2024

Juho Nyman, Benjamin Heikkinen, Sari Pitkänen ja Tommi Ranta

MDI
Part of FCG.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SAMMANDRAG	4
SUMMARY	6
1. JOHDANTO	8
2.1. Arvioinnin tavoitteet	8
2.2. Arvioinnin toteutus	10
2. REACT-EU-RAHOITUKSEN KOHDENTUMINEN	12
3.1. EAKR-hankkeiden kohdentuminen	14
3.2. ESR-hankkeiden kohdentuminen	18
3.3. Rahoituksen alueellinen kohdentuminen	19
3. REACT-EU-RAHOITUKSEN KÄYTÖN JA TEHOKKUUDEN ARVIOINTI	24
4.1. Rahoituksen hallinnoinnin tehokkuus	24
4.2. Rahoituksen kustannustehokkuus (rahoitus suhteessa indikaattorituloksiin)	27
4. REACT-EU-RAHOITUKSEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	32
5.1. Hankkeiden vaikutuksia yleisesti ja rahoituksen lisäarvo hankkeille	32
5.2. Pk-yritysten toiminnan vahvistaminen ja TKI-toiminnan kehittäminen digitalisaation ja vihreän siirtymän näkökulmasta (EAKR)	38
5.3. EAKR-hankkeiden vaikutukset indikaattoritietojen valossa	41
5.4. Digitaalisten taitojen parantaminen ja yritysten ja yrittäjien nopean muutoskyvykkyyden edistäminen (ESR)	42
5.5. ESR-hankkeiden vaikutukset tuotos- ja tulosindikaattoreiden näkökulmasta	46
5. JOHTOPÄÄTÖKSET REACT-EU-RAHOITUKSEN KOKONAISVAIKUTTAVUUDESTA JA OPPEJA TULEVAISUUTTA AJATELLEN	49
LIITTEET	56

Tiivistelmä

Koronapandemian aikana vuonna 2021 Suomen rakennerahasto-ohjelman osaksi liitettiin REACT-EU-lisärahoitus (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe), jonka tarkoituksena on ollut tukea COVID-19-pandemian aiheuttamien vahinkojen korjaamista alueilla, joiden talous ja työllisyys ovat kärsineet pandemiasta merkittävästi. REACT-EU:n lisärahoituksella rahoitettavien toimien päätavoitteita ovat yhtäältä kriisistä toipuminen ja toisaalta tulevaisuusorientaatiolla vihreä siirtymä ja digitalisaatio. REACT-EU on osa Next Generation EU -elpymispakettia. Rahoitusta on ollut Suomessa käytössä 295 miljoonaa euroa vuosille 2021-2023. Syyskuuhun 2023 mennessä maksatuksia oli tehty yli 172 miljoonaa euroa. Suhteessa muuhun Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman rahoitukseen se on ollut merkittävä lisä erityisesti vuosien 2021 ja 2022 aikana ohjelmakauden kokonaisrahoitukseen. Rahoitusta ovat myöntäneet sekä ELY-keskukset että maakuntien liitot.

Syksyllä 2023 toteutettiin REACT-EU-lisärahoituksen arviointi, jossa keskityttiin lisärahoituksen 1) vaikuttavuuden, 2) tehokkuuden ja 3) vaikutusten arviointiin. Arvioinnissa on myös koottu ja tuotettu oppeja, joita REACT-EU-rahoituksen käytöstä on saatu jatkoa ajatellen. Arvioinnissa on analysoitu relevantti dokumenttiaineisto, EURA 2014- ja TUKI 2014 -järjestelmien hanke-, rahoitus- ja indikaattoritietoja sekä toteutettu hankekysely, viranomaisten haastattelututkimus, työkokouksia sekä hankekohtaisia tapaustutkimuksia.

REACT-EU-lisärahoitusta kohdentui Suomessa määrällisesti eniten Uudellemaalle, mutta myös Pohjois-Pohjanmaalle, Lappiin, Etelä-Savoon ja Pohjois-Savoon. Suhteessa normaalin rakennerahastorahoituksen volyymiin erityisesti Uusimaa, mutta myös Varsinais-Suomi, Kanta-Häme, Pirkanmaa ja Pohjanmaa saivat merkittävän määrän lisärahoitusta suhteessa niin sanottuun normaalitilanteeseen. Kokonaisuutena REACT-EU-rahoitus on etenkin Etelä- ja Länsi-Suomessa tuonut merkittävän ja poikkeuksellisen lisärahoituksen suhteessa normaaliin rakennerahastotoimintaan, mikä on mahdollistanut toimia ja investointeja, joita alueella ei muuten olisi mahdollista toteuttaa. Itä- ja Pohjois-Suomessa rahoitus on ollut lisävolyymia rakennerahastotoimintaan painottaen tuen kohdentumista REACT-EU-teemoihin.

REACT-EU-rahoitusta toivottiin kohdentuvan erityisesti niille toimialoille, joille on aiheutunut suurimpia haasteita koronapandemiasta. Näitä ovat olleet erityisesti erilaiset palvelualat. REACT-EU-rahoitusta ei ole kuitenkaan pyritty selkeillä kriteereillä kohdentamaan vahvasti tietyille toimialoille. Tämä on näkynyt varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa siinä, että REACT-EU-rahoitusta on kohdentunut näiden alueiden yleensäkin vahvoille toimialoille, joille perusrakennerahastorahoitusta on kohdentunut eniten. Toisaalta lisärahoituksen mahdollistaminen erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomeen on näkynyt koronapandemiasta kärsineiden palvelualojen suurempana osuutena rahoituksen hyödyntäjissä verrattuna normaalitilanteeseen. Etelä- ja Länsi-Suomessa lisärahoitus on siis ohjautunut koronapandemiasta selkeimmin kärsineille toimialoille, joille rahoitusta ei aiemmin ole kohdentunut. On huomioitava, että palvelualojen lisäksi myös useilla ennestään rakennerahastorahoitusta vahvemmin saaneella toimialalla, on kärsitty COVID-19-pandemiasta merkittävästi.

REACT-EU-rahoitukselle on ollut äkillisesti muuttuneessa tilanteessa selkeä tarve mikä on näkynyt rahoituksen laajassa kysynnässä ja toisaalta siinä, että rahoituksella on saatu aikaan hyödylliseksi koettuja tuloksia, joita ei samanlaisina ilman rahoitusta olisi saatu aikaiseksi. Hankkeiden elinkeinolähtöisyys ja toisaalta osuvuus ja kohdentuvuus suhteessa kohderyhmien tarpeisiin on onnistunut pääosin hyvin. REACT-EU-hankkeiden koetaan vastaavan varsin hyvin yritysten ja yrittäjien pidemmän aikavälin kehittämistarpeisiin ja toisaalta rahoitus on ollut riittävän joustavaa, jotta sitä on voitu räätälöidä elinkeinoelämän tarpeisiin. REACT-EU-rahoitus on myös osunut hyvin tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden ja muiden hanketoteuttajien kautta nimenomaisesti ESR-teemoissa kohderyhmien pidemmän aikavälin kehittämistarpeisiin.

REACT-EU-rahoituksen toimeenpano on ollut varsin hyvin onnistunutta erityisesti, kun otetaan huomioon se, että samanaikaisesti on ollut käytössä monentyyppisiä väliaikaisia koronapandemiaan liittyviä rahoitusinstrumentteja, joiden hallinnointi on vaatinut oman resurssinsa. Lisäksi uuden ohjelmakauden valmistelu ja käynnistäminen on ollut käynnissä samanaikaisesti REACT-EU-rahoituksen käytön kanssa, mikä on osaltaan tuonut haasteita REACT-EU-rahoituksen käyttöön ja toisaalta uuden ohjelmakauden valmisteluun ja käynnistämiseen. Erityisen hyvää on ollut se, että rahoituksen käytössä ja hallinnoinnissa on hyödynnetty ohjelmakauden 2014–2020 tietojärjestelmiä ja toimintatapoja, mikä on tehostanut rahoituksen käyttöä suhteessa tilanteeseen, jossa olisi otettu käyttöön esimerkiksi uuden ohjelmakauden järjestelmiä ja toimintatapoja.

Kun REACT-EU-rahoitusta tarkastellaan suhteessa sen kykyyn tuottaa haluttuja indikaattorituotoksia, voidaan sanoa, että valittuihin teemoihin ja sen myötä tiettyihin toivottuihin indikaattoreihin on rahoituksella saatu tuotettua tehokkaammin indikaattorituotoksia, kun tuotoksia verrataan muuhun rakennerahastorahoitukseen. On kuitenkin huomiotava, että muussa rakennerahastotoiminnassa (kuin REACT-EU-toiminnassa) indikaattorituotoksia on saatu aikaiseksi monipuolisemmin.

REACT-EU-rahoituksella on pyritty vaikuttamaan COVID-19-pandemiasta aiheutuvien sosiaalisten seurausten aiheuttaman kriisin vahinkojen korjaamisen edistämiseen. Sosiaalisten seurausten aiheuttamien vahinkojen korjaamiseen REACT-EU-rahoituksella on vaikutettu erityisesti tukemalla yrittäjiä ja yrityksiä sekä yrityksissä olevaa osaamista vastaamaan COVID-19-pandemian vahvistamiin kehittämistarpeisiin ja ehkäisemällä työttömyyttä ja parantamalla osaamisen kehittämällä työntekijöiden työmarkkina-asemaa. Hankkeiden avulla on pystytty parantamaan osallistujien digitaalisia taitoja sekä työllistymisen edellytyksiä. Hankkeissa on myös pystytty vahvistamaan yritysten muutoskykyä ja joustavuutta ennakoivasti - hankkeiden aikana on tehty muun muassa yritysten jatkamiseen ja kehittämiseen liittyviä päätöksiä.

Talouden vihreää siirtymää sekä digitalisaatiota on REACT-EU-rahoitteisissa hankkeissa edistetty uudistamalla yritysten liiketoiminnan tuotantoteknologiaa ja prosesseja, kehittämällä osaamista ja kyvykkyyttä, toteuttamalla investointeja muun muassa digitalisaatioon ja vihreään siirtymään liittyen, tuottamalla uutta markkinatietoa ja tietoa ratkaisujen toimivuudesta sekä kehittämällä uusia tuotteita ja palveluita. Lisäksi yritysten kyvykkyyttä ja osaamista vihreään siirtymään liittyen on vahvistettu REACT-EU-hankkeissa. Vaikutukset kohdistuvat erityisesti yrityksiin, jotka ovat toteuttaneet ja/tai olleet mukana hankkeissa. Jonkin verran vaikutuksia syntyy myös tiedon leviämisen, uuden hyödynnettävän tiedon syntymisen sekä hankkeita toteuttavien tutkimusorganisaatioiden osaamisen ja fasilitteettien kehittämisen kautta myös laajemmin muille yrityksille. Erityisen tärkeää on, että kyseisen tavoitteen pidemmän aikavälin edistymistä ajatellen REACT-EU-toiminta on luonut pohjaa laajemmille potentiaalisille vaikutuksille suuntaamalla hanketoteuttajakentän ajattelua ja huomiota kyseisiin teemoihin.

Rahoituksen lyhyt käyttöaika on ollut haaste REACT-EU-rahoituksen vaikuttavuudelle. Hanketoteuttajilla on ollut haasteita valmistella ja nopeasti rakentaa useita hankekokonaisuuksia, tavoittaa kohderyhmiä, ottaa käyttöön uutta tarvittavaa TKI- tai muuta infraa sekä saada aikaiseksi tarvittavia toimia. Erityisesti laajempien vaikutusten synnyttämistä ajatellen olisi syytä varata riittävä aikajakso kehittämistyöhön, jossa vaikutusten synnylle saadaan varmistettua riittävän laaja ja vahva pohja ja joka mahdollistaa myös reagoimisen viivästyksiin.

Lisäarvoltaan REACT-EU:n EAKR-rahoitus on erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa tuonut lisävolyymia jatkaa pitkälti samaa tekemistä mitä muukin rakennerahastotoiminta on ollut. Rahoitus toi lisäbuustia vanhan ohjelmakauden loppuun, mutta sen merkitys kokonaisuutena rakennerahastotoimintaan on ollut vähäisempi. Sen sijaan Etelä- ja Länsi-Suomessa REACT-EU on mahdollistanut selkeästi uuden ja poikkeuksellisenkin merkittävän lisäkehittämistoiminnan ja investointeja uusien rahoitusmahdollisuuksien myötä.

Lisäksi rahoituksen merkittävä lisäarvo on ollut, että se on tasannut päätyneen ja uuden ohjelmakauden välistä notkahdusta rahoituksessa ja uuden hanketoiminnan käynnistymisessä. REACT-EU-rahoituksella on kyetty käynnistämään uutta hanketoimintaa, mitä ei aiempina ohjelmakausien taitekohtina ole ollut mahdollista samalla volyyymilla tehdä. Selkeä keskeinen hyöty REACT-EU-rahoituksesta on ollut myös, että rahoituksella ja sen erityis- ja temaattisilla tavoitteilla on suunnattu hanketoimijakentän katsetta alueilla uuteen ohjelmakauteen. Tämän odotetaan näkyvän muun muassa siinä, että teemoihin liittyvää kehittämistyötä on saatu liikkeelle jo ennen varsinaisen uuden rakennerahasto-ohjelman täysimääräistä käynnistymistä. Tälle pohjalle on mahdollista rakentaa jatkokehittämistyötä. Toisaalta hanketoimijakentän voidaan olettaa olevan valmiimpi ja kyvykkäämpi suunnittelemaan uuden ohjelmakauden teemojen mukaisia hankkeita, mikä voi näkyä hankkeiden osuvuudessa ja laadukkuudessa suhteessa uuden ohjelman tavoitteisiin ja kehittämisteemoihin.

Sammandrag

Under coronapandemin 2021 införlivades REACT-EU-tilläggsfinansieringen (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe) med Finlands strukturfondsprogram. Syftet med REACT-EU har varit att avhjälpa skador som covid-19-pandemin har orsakat i regioner, där ekonomin och sysselsättningen har drabbats hårt av pandemin. De huvudsakliga målen för åtgärder som finansieras med REACT-EU:s tilläggsfinansiering är å ena sidan återhämtning från krisen och å andra sidan en grön omställning och digitalisering med framtidsinriktning. REACT-EU är en del av Next Generation EU -återhämtningspaketet. Finland har haft tillgång till en finansiering på 295 miljoner euro under 2021-2023. Fram till september 2023 hade det gjorts utbetalningar på över 172 miljoner euro. I förhållande till den övriga finansieringen inom "Hållbar tillväxt och jobb 2014–2020 - strukturfondsprogrammet för Finland" har den utgjort ett betydande komplement till den totala finansieringen av programperioden under 2021 och 2022. Finansiering har beviljats av både NTM-centralerna och landskapsförbunden.

Under hösten 2023 genomfördes en utvärdering av REACT-EU-tilläggsfinansieringen, och den fokuserade på bedömning av tilläggsfinansieringens 1) verkningfullhet, 2) effektivitet och 3) effekter. I utvärderingen sammanställdes också och togs fram lärdomar som har fått av användningen av REACT-EU-finansieringen med tanke på fortsättningen. I utvärderingen analyserades relevant dokumentmaterial, projekt-, finansierings- och indikatoruppgifter för EURA 2014- och TUKI 2014-systemen samt genomfördes en projektenkät, en intervjuundersökning med myndigheter, arbetsmöten samt projektspecifika fallstudier.

Den kvantitativt största delen av REACT-EU-tilläggsfinansieringen riktades i Finland till Nyland, men även till Norra Österbotten, Lappland, Södra Savolax och Norra Savolax. I förhållande till den normala volymen för strukturfondsfinansieringen fick i synnerhet Nyland, men också Egentliga Finland, Egentliga Tavastland, Birkaland och Österbotten, ett betydande tilläggsfinansieringsbelopp jämfört med en så kallad normal situation. Totalt har REACT-EU-finansieringen i synnerhet i södra och västra Finland medfört en betydande och exceptionell tilläggsfinansiering i förhållande till den normala strukturfondsverksamheten, vilket har möjliggjort åtgärder och investeringar som det annars inte skulle vara möjligt att genomföra i området. I östra och norra Finland har finansieringen gett strukturfondsverksamheten tilläggsvolym, med betoning på fördelning av stöd till REACT-EU-teman.

Man önskade att REACT-EU-finansieringen i synnerhet skulle riktas till de verksamhetsområden som har drabbats av de största utmaningarna under coronapandemin. I synnerhet har olika servicebranscher varit sådana. Målet har emellertid inte varit att med tydliga kriterier starkt rikta REACT-EU-finansiering till bestämda verksamhetsområden. Detta har syntts särskilt i östra och norra Finland, då REACT-EU-finansiering har riktats till verksamhetsområden som vanligen är starka i dessa regioner och som har tilldelats mest grundläggande strukturfondsfinansiering. Å andra sidan har möjliggörande av tilläggsfinansiering syntts i synnerhet i södra och västra Finland i att en större andel av servicebranscher, som har lidit under coronapandemin, har utnyttjat finansieringen jämfört med en normal situation. Därmed styrdes alltså tilläggsfinansieringen i södra och västra Finland till de verksamhetsområden som allra tydligast drabbades av coronapandemin och till vilka finansiering inte hade riktats tidigare. Det bör noteras att utöver servicebranscherna har också flera sektorer som fått starkare strukturfondsfinansiering drabbats avsevärt av COVID-19-pandemin.

I en plötsligt föränderlig situation har det funnits ett klart behov av REACT-EU-finansiering, vilket syns i den omfattande efterfrågan på finansiering och å andra sidan i att man med finansieringen har uppnått resultat som upplevs som nyttiga och som inte skulle ha uppnåtts på samma sätt utan finansieringen. Projektens affärsinriktning och å andra sidan relevans och inriktning i förhållande till målgruppernas behov lyckades i regel väl. Man upplever att REACT-EU-projekten möter rätt väl de utvecklingsbehov som företag och företagare har på lång sikt, och å andra sidan har finansieringen varit tillräckligt flexibel så att den har kunnat skräddarsys för näringslivets behov. REACT-EU-finansieringen har också svarat väl genom forsknings- och utbildningsorganisationer och andra projektgenomförare mot de långsiktiga utvecklingsbehov som målgrupperna uttryckligen har i ESF-teman.

Genomförandet av REACT-EU-finansieringen har varit rätt framgångsrikt särskilt när man beaktar att man samtidigt har använt olika typer av tillfälliga finansieringsinstrument som anknuter till coronapandemin och vars administration har krävt sina egna resurser. Dessutom har förberedelse och inledande av den nya programperioden pågått samtidigt som användningen av REACT-EU-finansieringen, vilket för sin del har medfört utmaningar för användningen av REACT-EU-finansieringen och å andra sidan för förberedelse och inledande av den nya programperioden. Särskilt bra har det

varit att man i användningen och förvaltningen av finansiering har använt informationssystem och tillvägagångssätt för programperioden 2014–2020, vilket har effektiviserat användningen av finansiering i förhållande till en situation, där man till exempel skulle ha infört system och tillvägagångssätt för den nya programperioden.

När REACT-EU-finansieringen granskas i förhållande till dess förmåga att producera önskade indikatorresultat, kan man säga att man mer effektivt har lyckats ta fram indikatorresultat för de valda temana och i och med detta för de önskade indikatorerna, då resultaten jämförs med den övriga strukturfondsfinansieringen. Man ska emellertid beakta att i den övriga strukturfondsverksamheten (än i REACT-EU-verksamheten) har indikatorresultat åstadkommit mångsidigare.

Syftet med REACT-EU-finansieringen har varit att bidra till att avhjälpa skador som vållats av den kris som de sociala konsekvenserna av covid-19-pandemin har orsakat. Man har bidragit till att avhjälpa skador som orsakats av sociala konsekvenser med REACT-EU-finansieringen i synnerhet genom att stödja företagare och företag samt företagens kompetens för att möta de utvecklingsbehov som covid-19-pandemin har stärkt och genom att förebygga arbetslöshet och genom kompetensutveckling att förbättra arbetstagarnas arbetsmarknadsstatus. Med hjälp av projekt har man kunnat förbättra deltagarnas digitala färdigheter samt förutsättningar för sysselsättning. I projekten har man också kunnat proaktivt stärka företagets förmåga till förändring och flexibilitet - under projekten har man fattat bland annat beslut som gäller fortsättning av företagets verksamhet och utveckling av företag.

Den gröna omställningen och digitalisering av ekonomin har främjats i REACT-EU-finansierade projekt genom att förnya affärsverksamhetens produktionsteknik och processer, utveckla kompetens och förmåga, genomföra investeringar bland annat gällande digitalisering och den gröna omställningen, producera ny marknadsinformation och information om fungerande lösningar samt genom att utveckla nya produkter och tjänster. Dessutom har företagets förmåga och kompetens i anknytning till den gröna omställningen stärkts i REACT-EU-projekten. Effekterna berör i synnerhet företag som har genomfört och/eller deltagit i projekt. En del effekter uppstår också genom kunskapspridning, uppkomsten av ny kunskap som kan utnyttjas samt utvecklingen av kompetens och faciliteter hos forskningsorganisationer som genomför projekt också i större omfattning till andra företag. Särskilt viktigt är det att REACT-EU-verksamheten med tanke på långsiktigt främjande av målet i fråga har lagt en grund för mer omfattande potentiella effekter genom att rikta projektgenomförarfältets tänkande och uppmärksamhet till temana i fråga.

Den korta användningstiden för finansieringen har utgjort en utmaning för REACT-EU-finansieringens effektivitet. Projektgenomförarna har haft utmaningar med att förbereda och snabbt bygga flera projekthelheter, nå målgrupper, införa ny nödvändig FUI- eller annan infrastruktur samt att åstadkomma nödvändiga åtgärder. Särskilt med tanke på mer omfattande effekter finns det anledning att reservera en tillräcklig tidsperiod för utvecklingsarbete, där man kan säkerställa en tillräckligt omfattande och stark grund för uppkomsten av effekter och som också gör det möjligt att reagera på förseningar.

REACT-EU ERUF-finansieringen har gett mervärde och i synnerhet i östra och norra Finland en tilläggsvolym för att i stor utsträckning fortsätta med samma saker som den övriga strukturfondsverksamheten har inneburit. Finansieringen gav en ytterligare booster i slutet av den gamla programperioden, men dess övergripande betydelse för strukturfondsverksamheten har varit mindre. Däremot har REACT-EU i södra och västra Finland tydligt möjliggjort ny och till och med exceptionellt betydelsefull vidareutvecklingsverksamhet och investeringar i och med nya finansieringsmöjligheter.

Dessutom har ett betydande mervärde med finansieringen varit att den har jämnat ut nedgången mellan den avslutade och nya programperioden i finansieringen och i inledningen av ny projektverksamhet. Man har lyckats inleda ny projektverksamhet med REACT-EU-verksamheten, vilket inte har varit möjligt att genomföra med samma volym under de tidigare brytningspunkterna mellan programperioder. En tydlig central fördel med REACT-EU-finansieringen har också varit att man genom finansieringen och dessa särskilda och tematiska mål har riktat projektaktörsfältets blick i regionerna mot den nya programperioden. Detta förväntas visa sig bland annat i att man har fått igång utvecklingsarbete som gäller teman redan innan det nya strukturfondsprogrammet har kommit igång fullt ut. På denna grund är det möjligt att bygga vidareutvecklingsarbete. Å andra sidan kan man anta att projektaktörsfältet är mer berett och kapabelt att planera projekt enligt temana för den nya programperioden, vilket kan visa sig i projektens relevans och kvalitet i förhållande till det nya programmets mål och utvecklingsteman.

Summary

During the COVID-19-pandemic in 2021, additional REACT-EU-funding (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe) was added to Finland's Structural Fund programme. The purpose of this funding was to support ongoing work to help repair the damage caused by the COVID-19 pandemic, particularly in those areas where the economy and employment were significantly impacted. The main objectives of the actions financed with the REACT-EU-additional funding focus, on the one hand, on crisis recovery and, on the other, on green transition and digitalisation with a future orientation. REACT-EU is part of the Next generation EU recovery package. Finland was allocated EUR 295 million in funding for 2021-2023. By September 2023, more than EUR 172 million had been disbursed. In relation to other financing in respect of Finland's structural fund programme for sustainable growth and jobs 2014–2020, this represents a significant addition, particularly in 2021 and 2022, to the funding total for the programming period. Funding has been granted by both ELY Centres and Regional Councils.

An evaluation of REACT-EU-additional funding was carried out in autumn 2023. The evaluation focused on assessing the 1) effectiveness, 2) efficiency and 3) impacts of additional funding. The evaluation has also compiled and produced lessons learned from the use of REACT-EU-funding for the future. In the evaluation relevant documentary material, project funding and indicator data from the EURA 2014 and TUKI 2014 systems have been analysed. In addition, a project survey was carried out while interviews with the relevant authorities, working meetings and project-specific case studies were also undertaken.

In terms of numbers, the largest amounts of Finland's REACT-EU-additional funding were allocated to Uusimaa, Pohjois-Pohjanmaa, Lapland, South Savo and North Savo. Relative to the volume of normal Structural Fund funding, Uusimaa in particular, but also Varsinais-Suomi, Kanta-Häme, Pirkanmaa and Pohjanmaa received significant additional funding relative to the so-called 'normal' situation. Overall, REACT-EU-funding, especially in Southern and Western Finland, has brought significant and exceptional additional funding in relation to normal structural fund activities, enabling actions and investments that would not otherwise have been feasible in these regions. Funding in Eastern and Northern Finland has also increased the volume of structural fund activities, with a focus on the REACT-EU-themes.

It was hoped that REACT-EU-funding would be targeted at those sectors that had faced the greatest challenges as a result of the pandemic, focusing in particular, on the various service industry branches. No clear criteria were however used to allocate REACT-EU-funding to specific sectors. This can be seen especially in Eastern and Northern Finland where REACT-EU-funding was generally allocated instead to sectors which were already in receipt of the largest amounts of funding from the structural funds programme (other than REACT-EU-activities). On the other hand, enabling additional funding, especially for Southern and Western Finland, has visibly included a larger share of those service sectors most affected by the coronavirus pandemic among the funding's beneficiaries compared to the 'normal' situation. In Southern and Western Finland, additional funding has thus been directed to those sectors that suffered most from the coronavirus pandemic and for which funding had not previously been allocated. It should be noted that in addition to these service sectors, several industries that previously received larger amount of structural funds funding, have also been severely affected by the COVID-19 pandemic.

There has been a clear need for REACT-EU-funding in the suddenly changed situation by the COVID-19-pandemic, which has been reflected in the extensive demand for funding and, on the other hand, in the fact that with the funding results perceived as useful has been achieved. These results would not have been achieved in the same way without the funding. The business-orientation of the additionally financed ERDF projects and the relevance of the ESF projects relation to the needs of the target groups were, moreover, deemed successful in their aims. REACT-EU-projects are considered to respond fairly well to companies' and entrepreneurs' long-term development needs with funding flexible enough to easily tailor it to the needs of business life. REACT-EU-funding has also coincided well with the long-term development needs of target groups in ESF themes through research and training organisations and other project beneficiaries.

The implementation of REACT-EU-funding has been successful, especially in view of the fact that several types of temporary financial instruments related to the coronavirus pandemic have been used simultaneously, the management of which has required its own resources. In addition, the preparation and launch of the new programming period

has coincided with the use of REACT-EU-funding, something which brought additional challenges in respect of the use of REACT-EU-funding as well as to the preparation and launch of the new programming period. It was also particularly useful that the IT-systems and operating methods used throughout the 2014–2020 programming period were utilised in relation to the administration of the funding, making use of the funding more efficient in relation to a situation where, for example, the systems and operating methods of the new programming period would have been introduced.

When looking at REACT-EU-funding in relation to its ability to produce the desired indicator outputs, it can be said that the funding has been more effective in producing indicator outputs for the selected themes and, consequently, for certain desired indicators when compared with other structural fund funding. However, it should be noted that indicator outputs have been achieved more widely in other structural fund activities (other than REACT-EU-activities).

REACT-EU-funding has been used to help repair the social and economic damage caused by the COVID-19-pandemic. In this way it has supported entrepreneurs and companies, bolstering the competence of companies to meet their development needs in light of the COVID-19-pandemic thus preventing unemployment and improving the labour market position of employees specifically through the development of competence. The projects have also helped to improve participants' digital skills and thus their employment prospects. In addition, they have also been able to strengthen companies' ability to change and flexibly adjust in a proactive manner - decisions were made during the projects concerning, for example, the continuation and development of companies.

The green transition and the digital transformation of the economy have been promoted in REACT-EU-funded projects by reforming the production technology and processes of companies' business operations, developing competence and capabilities, implementing investments (related, for example, to digitalisation and the green transition), producing new market information and information on the functionality of solutions and developing new products and services. In addition, companies' capabilities and expertise related to green transition have been strengthened in REACT-EU-projects. The impacts are particularly felt by those companies that have implemented and/or participated in the projects. Some impacts will also arise from the dissemination of information, the generation of new usable information and the development of the competence and capabilities of the research organisations carrying out the projects. In view of the long-term progress of this objective, it is particularly important that REACT-EU activities have laid the foundation for wider potential impacts by targeting the thinking of the project implementer field and paying attention to these themes.

The short implementation period in respect of funding usage has undoubtedly presented a challenge to the effectiveness of REACT-EU-funding. Project beneficiaries required the resources to prepare and quickly build several project entities, reach target groups, introduce new RDI or other necessary infrastructures and implement the necessary measures. On reflection, a sufficient period of time should be reserved for development work in order to ensure that an adequate basis for the creation of impacts exists and that the ability to react to delays is preserved.

In terms of added value, REACT-EU ERDF-funding, especially in Eastern and Northern Finland, has delivered added financial volume in respect of continuing largely the same activities as occur in relation to other structural fund activities. Funding brought an additional boost to the end of the old programming period, but as a whole it has been less important for structural fund activities more generally. On the other hand, in Southern and Western Finland, REACT-EU has clearly enabled new and significant additional development activities and investments in addition to new financing opportunities.

In addition, the significant added value of this additional funding stream has been that it has helped to even out the gap between the end of the old programming period and the beginning of the new one in funding terms and the launch of new project activities. REACT-EU-funding has been used to launch new project activities which in previous programming periods could not be done at the same rate or volume. A clear key benefit from REACT-EU-funding has also been that the funding and its specific and thematic objectives have directed the views of the project actors in the regions towards the themes of new programming period. This is expected to be reflected, among other things, in the fact that development work related to the themes has already begun before the full launch of the new structural fund programme. Further development work can be built on this basis. On the other hand, the project actor field can be assumed to be more prepared and thus better able to plan projects in accordance with the themes of the new programming period, something which may be reflected in the appositeness and quality of the projects in relation to the objectives and development themes of the new programme.

1. Johdanto

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 - Suomen rakennerahasto-ohjelmalla toteutetaan EU:n alue- ja rakennepoliitikkaa, jonka tavoitteena on edistää alueiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä sekä vähentää kehityseroja eri alueiden välillä. EU:n tuki jäsenmaille kanavoidaan määrärahojen toimenpideohjelmien kautta. COVID-19-pandemia vaikutti niin yritysten kuin alueiden kehittämiseen ennennäkemättömällä tavalla ja pandemian aikana vuonna 2021 Suomen rakennerahasto-ohjelman osaksi liitettiin REACT-EU-lisärahoitus (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe), jonka tarkoituksena oli tukea COVID-19-pandemian aiheuttamien vahinkojen korjaamista alueilla, joiden talous ja työllisyys ovat kärsineet pandemiasta merkittävästi. REACT-EU on osa Next Generation EU -elpymispakettia. Rahoitusta on ollut Suomessa käytössä 295 miljoonaa euroa vuosille 2021–2023. Rahoitusta ovat myöntäneet sekä ELY-keskukset että maakuntien liitot. Arvioidut REACT-EU-hankkeet on rahoitettu osana Euroopan unionin COVID-19-pandemian johdosta toteuttamia toimia.

REACT-EU-lisärahoituksella rahoitettavien toimien päätavoitteita ovat yhtäältä kriisistä toipuminen ja toisaalta tulevaisuusorientaatiolla vihreä siirtymä ja digitalisaatio. REACT-EU-lisärahoituksella on laajennettu koronapandemian vaikutusten lieventämistä koskevia kriisitoimia ja kriisin vahinkojen korjaustoimia. Lisäksi lisärahoituksella on yhteys pitkän aikavälin elvytysuunnitelmaan. Lisärahoituksella on pyritty tukemaan investointihankkeita, joilla parannetaan valmiuksia korjata kriisin aiheuttamia vahinkoja sekä valmistelemaan osaltaan talouden vihreää, digitaalista ja palautumiskykyä tukevaa elpymistä. Tähän sisältyy tuki työpaikkojen säilyttämiseen ja tuki itsenäisille ammattinharjoittajille. Sen avulla voidaan myös tukea uusien työpaikkojen luomista, nuorten työllisyyttä edistäviä toimia sekä pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

REACT-EU:lla täydennetään Euroopan aluekehitysrahaston ja Euroopan sosiaalirahaston vuosien 2014–2020 määrärahoja. REACT-EU-varoja voidaan käyttää vuoden 2023 loppuun asti, kuten ohjelman muitakin määrärahoja. Suomen rakennerahasto-ohjelmaan on REACT-EU-rahoitusta varten lisätty kaksi uutta toimintalinjaa, ja rahoitusta suunnataan hankkeille neljän erityistavoitteen kautta. REACT-EU-väline tukee Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) osalta pk-yritystoiminnan vahvistamista erityisesti digitalisaation ja vihreän talouden näkökulmasta sekä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan (TKI) kehittymistä erityisesti digitalisaation edistämisen ja yhteiskunnan hiilineutraalisuustavoitteen toteutumisen näkökulmasta. Euroopan sosiaalirahastoon (ESR) liittyvät erityistavoitteet puolestaan tähtäävät digitaalisten taitojen parantamiseen sekä yritysten muutoskyvykkyyden edistämiseen.

EU-asetuksessa on asetettu jäsenvaltioille vaatimukset REACT-EU-lisärahoituksen käyttöä koskevasta arvioinnista. Sen mukaisesti lisärahoituksen käyttöä on arvioitava niiden vaikuttavuuden, tehokkuuden ja vaikutusten näkökulmasta.

2.1. Arvioinnin tavoitteet

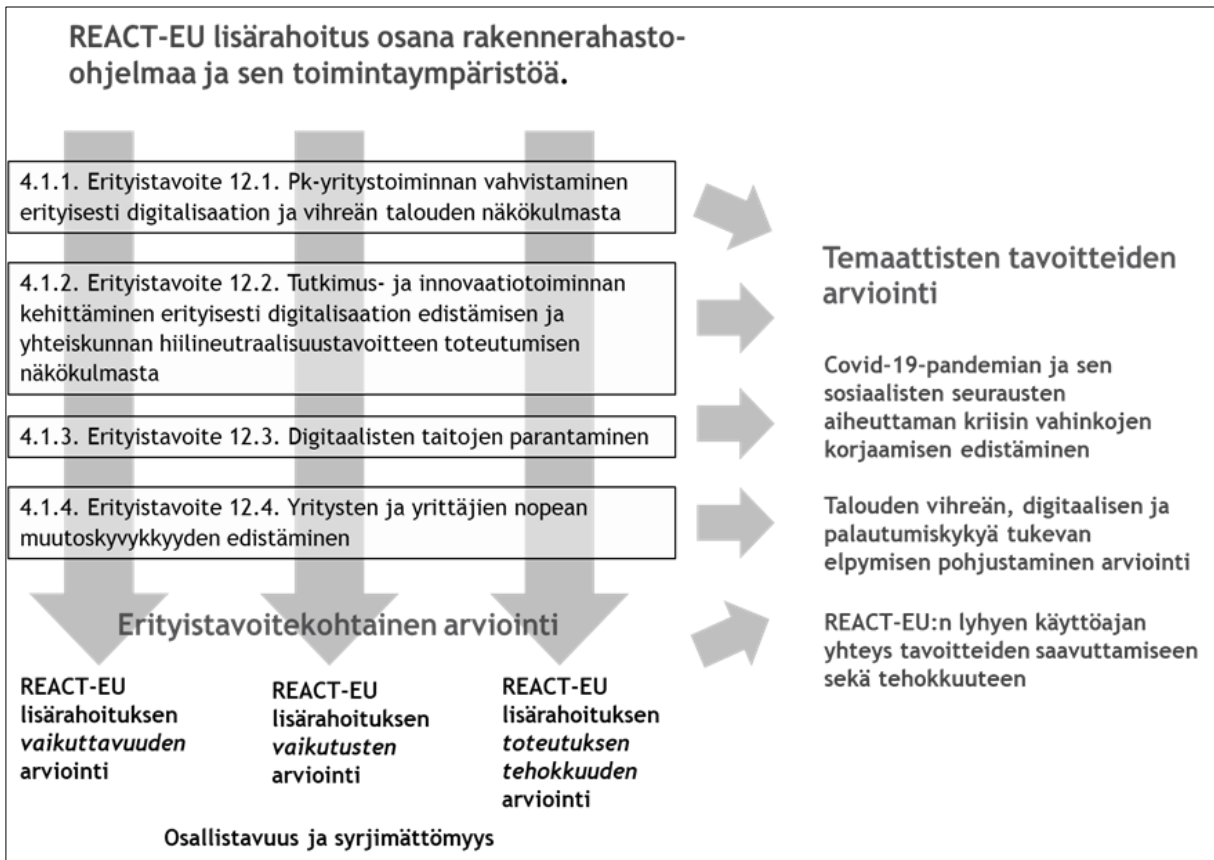
Arvioinnissa on toteutettu EU-asetuksen vaatimusten ja työ- ja elinkeinoministeriön tarjouspyynnön mukaisesti REACT-EU-lisärahoituksen arviointi 1) vaikuttavuuden, 2) tehokkuuden ja 3) vaikutusten näkökulmasta. Arvioinnissa on myös koottu ja muodostettu oppeja, joita REACT-EU-rahoituksen käytöstä on saatu jatkoa ajatellen.

Vaikutusarvioinnilla vastataan kysymykseen, millaisia tuloksia, toimenpiteitä ja muutoksia ohjelman toimeenpano tuotti. Vaikutusarviointi sisältää tässä työssä indikaattoritason tulosten tarkastelun.

Vaikutavuusarvioinnilla selvitetään, mikä on ollut ohjelman/rahoituksen kyky aikaansaada tavoiteltuja vaikutuksia, eli miten halutut tulokset ja asetetut tavoitteet on saavutettu. Vaikuttavuuden arviointi sisältää myös niiden tekijöiden tunnistamisen, jotka edistävät tai estävät toiminnan vaikuttavuutta. Myös vaikuttavuuden arviointi sisältää työssä indikaattoritason tulosten tarkastelun.

Tehokkuuden arvioinnissa arvioidaan, miten onnistunutta toteutus ja toimeenpano on ollut, kun aikaansaadut tulokset suhteutetaan käytettyihin resursseihin, toteutusaikaan sekä toteutuskeinoihin. Erityistavoitetaso muodostaa ohjelman interventiolempiön ytimen, ja se toimii arvioinnin lähtökohdaksi (kuvat 1 ja 2). Arviointikysymyksiin vastataan siten etenemällä yksityisestä yleiseen, toisin sanoen erityistavoitteiden saavuttamista koskevien vastausten perusteella

temaattista tavoitetta koskevaan kysymykseen. Arvioinnin interventiotiologiikkaa on kuvattu oheisessa kuvassa 1 ja arvioinnin toteutuksen viitekehikkoa kuvassa 2.

Kuva 1. REACT-EU-lisärahoituksen arvioinnin viitekehikko.

Tavoitteena arvioinnissa on ollut tuottaa vastauksia REACT-EU-asetuksessa edellytetyllä tavalla kysymyksiin REACT-EU-lisärahoituksen tavoitteiden toteutumisesta sekä mahdollisista odottamattomistakin vaikutuksista. Arvioinnin käytännön toteuttamisen lähtökohtana ovat erityistavoitteet ja niihin tilaajan tarkentamat kohteet. Arviointikysymykset on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Arviointikysymykset.

Erityistavoitekohtainen arviointi	
Erityistavoite	Arviointikysymykset
4.1.1. Erityistavoite 12.1. Pk-yritystoiminnan vahvistaminen erityisesti digitalisaation ja vihreän talouden näkökulmasta	<p>1. Matkailun ja palvelujen toimialat ovat kärsineet pandemiasta eniten. Mille yrityksen ja hankkeen toimialaluokituksen (TOL) mukaisille toimialoille yritystukilain mukaiset yrityksen kehittämisavustukset ovat painottuneet: kriisissä eniten kärsineisiin matkailuun ja palveluihin vai muihin? Jos muihin, niin mihin?</p> <p>2. Millä tavoin pandemiasta kärsineet yritykset ovat pystyneet kehittämään toimintaansa?</p> <p>3. Miten TOL-luokituksen perusteella tukea saaneissa toimialoissa ja hankkeissa näkyy REACT-EU:n tulevaisuusorientaatio (digitalisaatio ja vihreä siirtymä)?</p> <p>4. Miten lisärahoitus on toteuttanut pk-yritystoiminnan vahvistamisen tavoitettaan erityisesti digitalisaation ja vihreän talouden näkökulmasta?</p>
4.1.2. Erityistavoite 12.2. Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen erityisesti digitalisaation edistämisen ja yhteiskunnan hiilineutraalisuustavoitteen toteutumisen näkökulmasta	<p>1. Miten hankkeiden elinkeinölähtöisyyden tavoite on onnistunut (tarvelähtökohta)?</p>

Erityistavoitekohtainen arviointi		
4.1.3. Erityistavoite 12.3. Digitaalisten taitojen parantaminen	1. Miten osallistujien digitaaliset taidot ovat parantuneet pandemia-aikana? 2. Ovatko toimenpiteet kohdistuneet kohderyhmiin tarvelähtöisesti? Ohjelmatek- tissä on lueteltu kohderyhmät ja toimenpiteiden tarve kohdistuvaksi ”juuri niihin henkilö- ja organisaatioryhmiin, joille digiloikka on osoittautunut kaikkein hanka- limmiksi”.	
4.1.4. Erityistavoite 12.4. Yritysten ja yrittäjien nopean muutuskäyvyyden edistäminen	1. Miten yritysten muutuskäyky ja -joustavuus on parantunut (tarvelähtökohta)? 2. Onko muutuskäyky ja -joustavuus parantunut vastaamaan pandemiasta toipumis- vaiheen haasteeseen vai mahdollisia tulevaisuuden tarpeita ennakoinniksi (vrt. kysy- mykset 1 ja 2 kohdassa 4.1.1.). Jos, niin millä tavalla? Jos ei, niin miksi?	
Temaattinen arviointi		
Arviointikysymykset	ESR	EAKR
1. Miten REACT-EU-lisärahoituksen käytöllä on edistetty temaattista tavoitetta?	Temaattisen tavoitteen toteutumista koskevaan arviointikysymykseen vastataan erityistavoitetasolla tehdyn analyysin perusteella. Muina lähteinä käytetään mm. tilastoja, aiempia tutkimuksia ja selvityksiä ym.	
2. Miten tehokasta ja tuloksellista REACT-EU-lisärahoituksen käyttö on ollut?	Tehokkuuden arvioinnissa verrataan julkisen rahoituksen suhdetta tuot- tos- ja tulosindikaattoreihin sekä esitetään tehokkuutta hanke-esi- merkkitaapauksen avulla.	EAKR:n osalta arvioidaan toiminnan määräl- listä tehokkuutta vertaamalla indikaattorei- den mukaista tietoa julkiseen rahoitukseen REACT-EU-lisärahoitusta saaneiden hankkei- den ja muun ohjelman välillä. Myös EAKR:n tehokkuutta esitellään hanke-esimerkkita- pauksen avulla.
3. Mikä yhteys REACT-EU-rahoituksen lyhy- ellä käyttöajalla on ollut tavoitteiden saa- vuttamiseen sekä tehokkuuteen?	Kysymyksen taustalla on kysymys, pystytäänkö ajallisesti lyhyellä lisärahoituksella elvyttämään taloutta vai ei. Kysymyksen vastaaminen perustuu eri aineistolähteistä kootun ja analysoidun tiedon kokonaisvaltaiseen tulkintaan.	

2.2. Arvioinnin toteutus

REACT-EU-rahoituksen erityisluonteesta johtuen työssä on painotettu erilaisista lähteistä koottujen aineistojen käyt-
töä sekä monimenetelmällisyyttä. Arviointikysymyksiin on vastattu huomioiden erilaisista aineistolähteistä saatuja
näkökulmia ja eri aineistojen analyyseissa saatuja tietoja. Arvioinnin lopulliset johtopäätökset perustuvat siten use-
asta aineistolähteestä saadun tiedon kokonaisvaltaiseen tulkintaan. Seuraavassa on esitetty työssä kerättyjä ja hyö-
dynnettyjä aineistoja ja käytettyjä menetelmiä.

Dokumenttianalyysit. Arvioinnissa analysoitiin kaikki relevantti dokumenttimateriaali REACT-EU-lisärahoitukseen liit-
tyen. Näitä olivat ohjelma-asiakirjat, nettisivut, valmisteluasiakirjat sekä indikaattoriseurantaan liittyvät materiaalit.

EURA 2014- ja Tuki 2014 -järjestelmien hanke- ja rahoitustietojen kuvailevat tilastoanalyysit. Rakennerrahastotoimin-
nan hanke- ja rahoitustietojärjestelmän EURA:n ja TUKI-järjestelmän tietojen analyysillä muodostettiin kokonaiskuva
rahoituksen käytöstä ja kohdentumisesta muun muassa alueellisesti ja toimialoittain. Lisäksi EURA-tiedoilla tutkittiin
rahoitus- ja hankevolyymeja suhteessa rakennerrahastotoimintaan ohjelmakaudella 2014-2020. Käytetyt indikaattori-
tiedot ajettiin EURA- ja TUKI-järjestelmistä syyskuussa 2023, ja ne ovat kyseisen hetken tilannetietoja. Rahoitustie-
tona arvioinnissa on käytetty maksetun julkisen rahoituksen yhteismäärää.

Indikaattorianalyysit. Lisäksi keskeisenä EURA-järjestelmän sisältämänä aineistona arvioinnissa hyödynnettiin EURA:n
indikaattoriseurantatietoja. Niitä analysoitiin ja niiden kautta tuotettiin tietoa REACT-EU-hankkeiden raportoiduista
aikaansaannoksista. Indikaattorianalyysissa REACT-EU-toimintaa verrattiin myös muuhun rakennerrahastotoimintaan
ohjelmakaudella 2014-2020. Käytetyt indikaattoritiedot ajettiin EURA-järjestelmistä syyskuussa 2023, ja ne ovat ky-
seisen hetken tilannetietoja. Rahoitustietona arvioinnissa on käytetty maksetun julkisen rahoituksen yhteismäärää.

Hankeanalyysit. Selvityksessä analysoitiin EURA 2014 -järjestelmän sisältämiä REACT-EU-rahoitteisten hankkeiden
hankekuvauksia sekä hankkeiden jälkiraportointikuvauksia. Tarkoituksena analyyseilla oli saada konkreettisempaa ku-
vaa siitä, mitä hankkeissa on tavoiteltu ja mitä on saatu aikaiseksi suhteessa arviointikysymyksiin.

Asiantuntijahaastattelut. Viranomaishaastattelut muodostivat keskeisen laadullisen aineiston erityisesti lisärahoituksen toteutuksen tehokkuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin kannalta. Selvityksessä haastateltiin 10 asiantuntijaa, jotka olivat työ- ja elinkeinoministeriössä sekä eri puolelta Suomea ELY-keskuksissa ja maakuntien liitoissa vastuussa REACT-EU-rahoituksen toimeenpanosta. Haastatteluissa kerättiin myös oppeja jatkoa ajatellen lisärahoituksen hallinnoinnista ja vaikuttavuuden kehittämistä.

Hanketoteuttajakyselyt. Kysely REACT-EU-hankkeille oli arvioinnin keskeisin keino saada tietoa hanketoteuttajien näkökulmasta REACT-EU-rahoituksen käytön toimivuudesta, hyödyistä ja vaikutuksista sekä lisäarvosta hanketoteuttajien näkökulmasta. Kysely toteutettiin 16.10.-3.11.2023 välisenä aikana. Kysely lähetettiin 1 499 vastaanottajalle. Kyse-lyyn saatiin vastauksia lopulta 359 kpl eli vastausprosentti oli 24 %. EAKR-hankkeiden osalta vastausprosentti oli 18 % ja ESR-hankkeiden osalta 47 %. Kyselyn vastaajien taustatietoja on esitetty liitteessä 1.

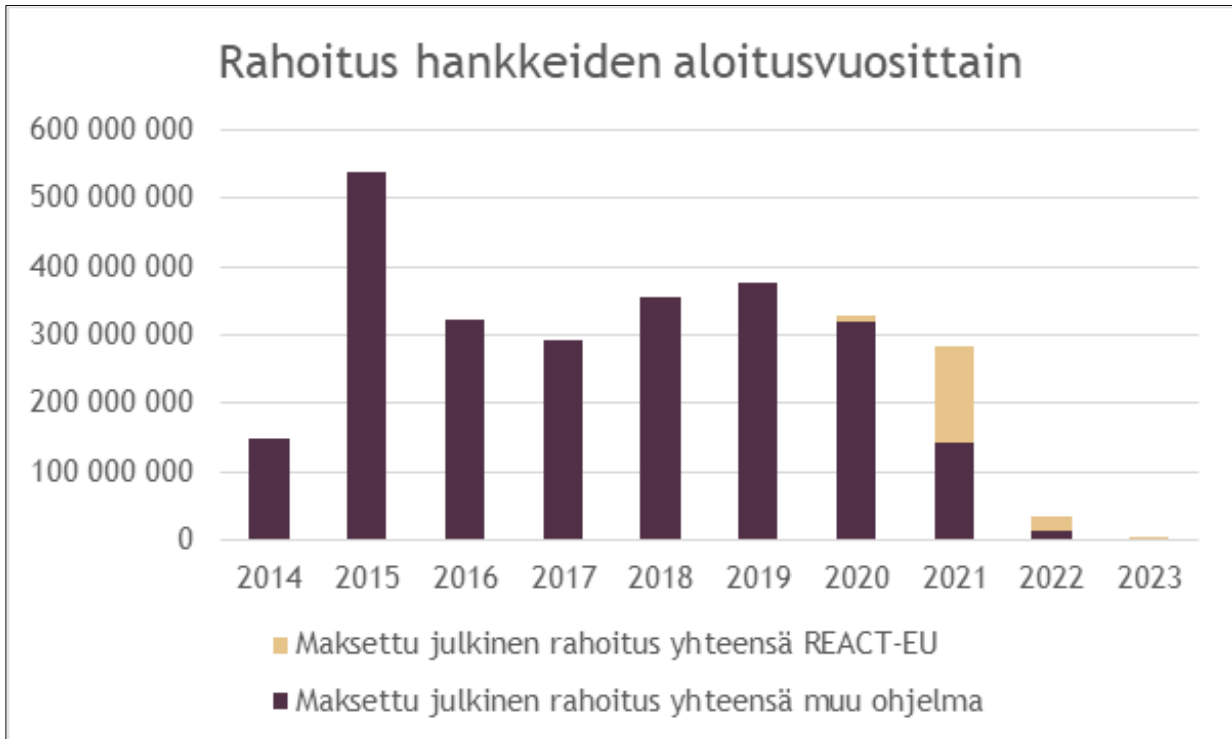
Tapaustutkimukset. Arvioinnissa toteutettiin kaksi tapaustutkimusta, joilla kuvattiin hankekohtaisella tarkkuustasolla, minkälaista kehittämis- ja investointitoimintaa REACT-EU-rahoituksella on toteutettu. Tapaustutkimusten kautta pyrittiin saamaan osana muita työvaiheita konkreettista kuvaa hanketoiminnan tavoitteista, toteutetuista toimenpi-teistä, aikaansaannoksista sekä saavutetuista hyödyistä ja vaikutuksista. Tapaustutkimukset on raportoitu luvussa 4.

Työkokoukset. Arvioinnin aikana toteutettiin useita arvioinnin toteuttajien sisäisiä sekä tilaajan kanssa yhteisiä työko-kouksia. Niissä arvioinnin havaintoja jalostettiin johtopäätöksiksi ja tuotettiin oppeja tulevaisuutta varten. Selvityksen alustavat johtopäätökset validoitiin työkokouksessa tilaajan kanssa 14.12.2023.

Arviointi toteutettiin kesäkuun 2023 ja tammikuun 2024 välisenä aikana. Arviointia on ohjannut työ- ja elinkeinominis-teriön asiantuntijoista koostunut asiantuntijaryhmä, joka toi arvokkaita näkemyksiä arvioinnin toteutukseen. Tähän raporttiin on koottu arvioinnin keskeiset tulokset ja johtopäätökset.

2. REACT-EU-rahoituksen kohdentuminen

REACT-EU-rahoitusta on maksettu syyskuun 2023 tietojen mukaan yhteensä noin 172 miljoonaa euroa vuosina 2020–2023. Suhteessa muuhun Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 - Suomen rakennerahasto-ohjelman rahoitukseen se on ollut merkittävä lisä erityisesti vuosien 2021 ja 2022 aikana edellisen ohjelmakauden vuosittaiseen kokonaisrahoitukseen. Koska uuden ohjelmakauden käynnistymisessä on ollut viivästyksiä, on REACT-EU ollut huomattava lisäpotti kehittämistoiminnan toteuttamiseen ja vaikutusten aikaansaamiseen vanhan ohjelmakauden päättyessä ja uuden alkaessa. On kuitenkin huomioitava, että myös uuden 2021–2027 ohjelmakauden rahoitusta on ollut käytössä REACT-EU-rahoituksen aikana vuosina 2021–2023.

Kuva 2. REACT-EU-rahoitus ja muu rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 rahoitus vuosittain.

172 miljoonan euron kokonaissummasta on kohdistunut EAKR:n erityistavoitteille 12.1 ja 12.2 noin 72 % eli 124 miljoonaa euroa. ESR:n erityistavoitteiden osuus on noin 28 % eli noin 48 miljoonaa euroa.

Taulukko 2. Maksettu REACT-EU-lisärahoitus erityistavoitteittain (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Erityistavoite	Hanke lkm	Maksettu julkinen rahoitus yhteensä €
12.1. Pk-yritystoiminnan vahvistaminen erityisesti digitalisaation ja vihreän talouden näkökulmasta	1 099	92 447 658
12.2. Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen erityisesti digitalisaation edistämisen ja yhteiskunnan hiilineutraalisuustavoitteen toteutumisen näkökulmasta	254	31 645 169
12.3. Digitaalisten taitojen parantaminen	174	27 228 811
12.4. Yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyyden lisääminen	148	20 611 909
Kaikki yhteensä	1 675	171 933 548

EAKR:n REACT-EU-hankkeiden rahoitukseltaan suurimmat tukimuodot ovat olleet erilaiset yrityksen kehittämisavustukset, joiden yhteenlaskettu osuus REACT-EU-rahoituksesta on ollut lähes puolet (47 %). Yritysten kehittämisavustusten osalta REACT-EU-hankkeet ovat painottuneet investointeja ja kehittämistä sisältäviin hankkeisiin, joiden osuus kokonaisrahoituksesta on ollut 23 prosenttia. Pelkkiä investointeja tai pelkkää kehittämistä sisältäviä hankkeita on kumpiakin ollut noin 12 prosentin osuus kokonaisrahoituksesta. Yleisempään kehittämiseen keskittyviä alueellisia kehittämistukia on ollut rahoituksesta noin viidennes. Muiden EAKR-hankkeiden tukimuotojen osuus lisärahoituksesta jää muutama prosenttiin. Jäljempänä arvioinnin ESR:n hankkeet ovat olleet lähes kokonaan tukimuodoltaan työllisyyden ja osaamisen edistämiseen sekä sosiaaliseen osallisuuteen liittyviä kehittämishankkeita, joiden osuus kokonaislisärahoituksesta on 28 prosenttia.

Taulukko 3. REACT-EU-lisärahoitus tukimuodoittain (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Ra-hasto	Hanketyyppi	Tukimuoto	Hanke lkm	Maksettu julkinen rahoitus yhteensä €	Rahoituksen osuus
EAKR	Toimintaympäristön kehittämishanke	Alueellinen kehittämistuki: kehittämishanke	221	34 090 451	20 %
EAKR	Toimintaympäristön kehittämishanke	Alueellinen kehittämistuki: kehittämishankkeeseen kuuluva investointi	34	1 255 505	1 %
EAKR	Toimintaympäristön kehittämishanke	Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan investointihanke	23	2 484 120	1 %
EAKR	Toimintaympäristön kehittämishanke	Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan kehittämishanke	24	2 843 470	2 %
EAKR	Toimintaympäristön kehittämishanke	Ympäristöön ja luonnonvaroihin liittyvä kehittämishanke	5	613 576	0 %
EAKR	Toimintaympäristön kehittämishanke	Yritysten toimintaympäristön kehittämisavustus, investointi ja kehittäminen	2	236 839	0 %
EAKR	Toimintaympäristön kehittämishanke	Yritysten toimintaympäristön kehittämisavustus, kehittäminen	17	1 998 181	1 %
EAKR	Yrityksen kehittämisavustus	Yrityksen kehittämisavustus, investointi	131	20 385 249	12 %
EAKR	Yrityksen kehittämisavustus	Yrityksen kehittämisavustus, investointi ja kehittäminen	369	39 134 125	23 %
EAKR	Yrityksen kehittämisavustus	Yrityksen kehittämisavustus, kehittäminen	527	21 051 311	12 %
ESR	ESR-hanke	ELY-keskuksen itse toteutettava työllisyyden ja osaamisen edistämiseen sekä sosiaaliseen osallisuuteen liittyvä kehittämishanke	1	287 456	0 %
ESR	ESR-hanke	Työllisyyden ja osaamisen edistämiseen sekä sosiaaliseen osallisuuteen liittyvä kehittämishanke	321	47 553 265	28 %
Kaikki yhteensä			1 675	171 933 548	100 %

REACT-EU-hankkeiden suurimmat toteuttajat ovat tyypillisiä rakennerahastohankkeiden toteuttajia. EAKR:n yritysten kehittämisavustuksia ovat toteuttaneet etenkin pien- ja mikroyritykset. EAKR:n muiden hanketyyppien suurimpia toteuttajia ovat olleet ammattikorkeakoulut sekä pienemmissä määrin myös yliopistot ja erilaiset alueelliset kehittämisorganisaatiot (organisaatiotyyppi muu yksityis- ja julkisoikeudellinen oikeushenkilö). ESR-hankkeiden suurimpia

toteuttajia ovat niin ikään olleet ammattikorkeakoulut. Muita ESR-hankkeita merkittävässä määrin toteuttaneita organisaatiota ovat olleet muun muassa ammatilliset oppilaitokset, kunnat, järjestöt ja yhdistykset, säätiöt ja yliopistot.

Taulukko 4. REACT-EU-lisärahoitus toteuttajittain (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Organisaatiotyyppi	EAKR lkm	ESR lkm	EAKR rahoitus €	ESR rahoitus €	Yht. lkm	Yht. rahoitus €	Yht. rahoitus %-osuus
Ammatillinen oppilaitos	8	17	220 006	2 488 327	25	2 708 332	2 %
Ammattikorkeakoulu	135	154	19 917 219	25 377 197	289	45 294 416	26 %
Kansalaisjärjestö		19		1 801 328	19	1 801 328	1 %
Keskisuuri yritys	133	2	17 000 397	115 894	135	17 116 291	10 %
Kunta	39	19	6 378 654	2 571 113	58	8 949 767	5 %
Kuntayhtymä	8	12	1 304 228	1 170 628	20	2 474 856	1 %
Mikroyritys	502	5	30 806 624	723 113	507	31 529 737	18 %
Muu julkisoikeudellinen oikeushenkilö	21	10	1 902 533	1 219 386	31	3 121 919	2 %
Muu järjestö tai yhdistys	14	26	1 306 046	2 903 012	40	4 209 058	2 %
Muu oppilaitos	2	4	90 009	398 668	6	488 677	0 %
Muu yksityisoikeudellinen oikeushenkilö	19	5	3 142 379	1 263 478	24	4 405 857	3 %
Pieni yritys	393	7	33 839 230	543 109	400	34 382 338	20 %
Seurakunta		1		101 666	1	101 666	0 %
Suuryritys	2		236 839		2	236 839	0 %
Säätiö	5	12	426 549	2 876 629	17	3 303 178	2 %
Tutkimuslaitos	10	1	612 841	198 260	11	811 102	0 %
Työmarkkinajärjestö		1		206 049	1	206 049	0 %
Valtion viranomainen	9	1	996 208	287 456	10	1 283 664	1 %
Yliopisto	53	26	5 913 066	3 595 408	79	9 508 474	6 %
Kaikki yhteensä	1 353	322	124 092 827	47 840 721	1 675	171 933 548	100 %

3.1. EAKR-hankkeiden kohdentuminen

REACT-EU-lisärahoituksen sisällöllistä kohdentumista voidaan tarkastella hankkeiden menoluokkien avulla. Rahoitukseltaan suurimmissa menoluokissa näkyy etenkin rahoituksen kohdentuminen pk-yrityksille. Menoluokista 069 ja 071 ilmenee myös rahoituksen kohdentuminen yritysten ympäristöstävällisiin tuotantoprosesseihin, resurssitehokkuuteen, vähähiiliseen talouteen ja ilmastonmuutoksesta selviytymistä edistäviin palveluihin noin 45 miljoonan euron rahoituksella. Myös matkailuun liittyvien palveluiden kehittäminen ja investoinnit ovat olleet rahoitettavien hankkeiden sisältöjä noin 15 miljoonan euron rahoituksella (menoluokat 075 ja 074). Pk-yritysten TKI-toimijoiden välinen yhteistyö ja näiden toimijoiden TKI-toimintojen tukeminen on niin ikään ollut useiden hankkeiden sisältöjen menoluokkia REACT-EU-lisärahoituksessa. Menoluokkien tarkastelun perusteella REACT-EU-hankkeet vaikuttavat sisältöjensä puolesta rahoituksen tavoitteita tukevasti kohdentuneilta.

REACT-EU-rahoituksella rahoitettujen yritysten kehittämisavustusten kohdentumista eri toimialoille voidaan tarkastella tukea saaneiden yritysten toimialatietojen avulla. REACT-EU-rahoituksen kymmenen suurimman tukea saaneen toimialan joukossa on pääasiassa erilaista valmistavaa teollisuutta sekä edellisistä poiketen ohjelmistoala ja matkailuala. REACT-EU-rahoituksen suurimpia yksittäisiä toimialoja ovat 25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet) ja 62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta. Kymmenelle suurimmalle REACT-EU-rahoitusta saaneelle yritysten kehittämisavustusten toimialalle on suuntautunut noin 60 prosenttia rahoituksesta ja kappalemääräisesti noin puolet kaikista hankkeista.

Taulukko 5. REACT-EU rahoituksen kohdentuminen menoluokkiin (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Menoluokka	Yhteensä lkm	Yhteensä ra- hoitus €	Rahoitus %-osuus
069 Tuki pk-yritysten ympäristöstävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle*	327	34 979 299	28 %
067 Pk-yritysten kehittäminen, tuki yrittäjyydelle ja yrityshautomoille (myös tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille)	283	16 550 632	13 %
001 Yleiset tuotannolliset investoinnit pieniin ja keskiuuriin yrityksiin (pk-yritykset)	125	13 520 938	11 %
071 Vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta edistävien palvelujen tarjoamiseen erikoistuneiden yritysten kehittäminen ja edistäminen (myös tuki tällaisille palveluille)**	143	10 043 962	8 %
075 Kaupalliseen matkailuun liittyvien palveluiden kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä tai niitä varten	63	8 773 256	7 %
074 Kaupalliseen matkailuun liittyvän omaisuuden kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä	9	6 334 608	5 %
062 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät teknologian siirto sekä korkeakoulujen ja yritysten välinen yhteistyö	50	6 047 315	5 %
060 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimus- ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen	47	5 363 355	4 %
065 Tutkimus- ja innovointi-infrastruktuuri, prosessit, teknologian siirto ja yhteistyö yrityksissä, jotka keskittyvät vähähiiliseen talouteen ja kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta**	61	4 756 721	4 %
064 Tutkimus- ja innovointiprosessit pk-yrityksissä (myös seteliohjelmat sekä prosesseihin, suunnitteluun, palveluihin ja sosiaalialaan liittyvät innovaatiot)	44	3 090 648	2 %
082 Tieto- ja viestintätekniset palvelut ja sovellukset pk-yrityksille (myös verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintäteknikan start-up-yritykset)	74	3 011 394	2 %
066 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)	20	2 230 555	2 %
058 Tutkimus- ja innovointi-infrastruktuuri (julkinen)	19	2 138 145	2 %
063 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät klusterituki ja yritysverkostot	13	1 938 720	2 %
068 Energiatehokkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet**	24	1 263 587	1 %
044 Älykkäät liikennejärjestelmät (myös kysynnän hallinnan sekä tiemaksu-, seuranta-, valvonta- ja tietojärjestelmien käyttöönotto) *	8	1 067 396	1 %
077 Kulttuuripalveluiden ja luovien palvelujen kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä tai niitä varten	10	1 016 982	1 %
087 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmatoriskien, esim. eroosion, tulipalojen, tulvien, myrskyjen ja kuivuuden, ehkäisy ja hallinta, myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infra	5	625 636	1 %
081 Tieto- ja viestintätekniset sovellukset, joilla ratkotaan aktiivisen ikääntymisen terveyshaasteita, sekä sähköisen terveydenhuollon palvelut ja sovellukset (myös sähköiset hoivapalvelut ja tietotekniikka-avusteinen asuminen)	14	493 659	0 %
056 Investoinnit pk-yritysten infrastruktuuriin, valmiuksiin ja laitteisiin, jotka ovat suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin	7	490 706	0 %
079 Julkisen sektorin tietojen saatavuus (myös avoin data, sähköiset kulttuuripalvelut, digitaalikirjastot, digitaalinen sisältö ja sähköiset matkailupalvelut)	2	184 284	0 %
072 Pk-yritysten liiketoimintainfrastruktuuri (myös teollisuusalueet)	5	171 029	0 %
Kaikki yhteensä	1 353	124 092 827	100 %

Eräänä arvioinnin näkökulmana rahoituksen toimialakohtaisen kohdentumisen suhteen oli kysymys siitä, onko rahoitus kohdentunut pandemiasta eniten kärsineille matkailu- ja palvelualoille vai muille toimialoille. REACT-EU-hankkeiden TOP 10 -toimialoista matkailu- ja palvelualoille kuuluvat toimialat 55 Majoitus ja 62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta, joiden yhteenlaskettu osuus rahoituksesta on 19 prosenttia ja kappalemääräinen osuus 21 prosenttia. Kaikkiaan matkailu- ja palvelualojen yhteenlaskettu osuus rahoituksesta on 34 prosenttia ja kappalemääräinen osuus 45 prosenttia. Yritysten kehittämisavustusten osalta voidaan siis sanoa, että enemmistö suorasta yritysrahoituksesta on suuntautunut muualle kuin matkailu- ja palvelualoille, mutta näiden alojen yrityksille on kohdentunut kuitenkin noin kolmannes suorista yritysten kehittämisavustuksista. Tulokseen vaikuttaa osaltaan se, että palvelualan yritysten

(pl. matkailuala) hankkeet ovat tyypillisesti rahoitukseltaan valmistavan teollisuuden hankkeita pienempiä. Liitteessä 2 on esitetty kokonaisuudessaan REACT-EU:n EAKR:n yritysten kehittämisavustusten kohdentuminen eri toimialoille.

Taulukko 6. Kymmenen eniten REACT-EU-rahoitusta saanutta yritysten kehittämisavustusten toimialaa TOL 2-numerotasolla.

TOL 2-numerotasolla	Myönnetty yhteensä, kpl	Myönnetty yhteensä, €	Toimialan osuus rahoituksesta	Toimialan osuus hankkeista
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	92	14 490 344	11 %	9 %
62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta	186	13 849 568	11 %	18 %
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus (pl. huonekalut); olki- ja punontatuotteiden valmistus	28	11 479 865	9 %	3 %
55 Majoitus	31	10 009 477	8 %	3 %
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	49	8 732 529	7 %	5 %
20 Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	16	5 054 210	4 %	2 %
22 Kumi- ja muovituotteiden valmistus	27	4 602 040	4 %	3 %
38 Jätteen keruu, käsittely ja loppusijoitus; materiaalien kierrätys	20	3 615 621	3 %	2 %
13 Tekstiilien valmistus	15	3 191 364	2 %	1 %
46 Tukku kauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)	33	3 037 001	2 %	3 %
TOP 10 yhteensä	497	78 062 019	60 %	49 %
Kaikki yhteensä	1 022	130 447 070	100 %	100 %

Toisena yritysten kehittämisavustusten toimialoihin kytkeytyvänä kysymyksenä oli, millä tavoin rahoituksen kohdentumisessa näkyy REACT-EU:n tulevaisuusorientaatio eli digitalisaatio ja vihreä siirtymä. Digitalisaatio näkyy rahoituksen kohdentumisen osalta ensinnäkin siinä, että REACT-EU-rahoituksen toiseksi suurin toimiala on 62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta. Tälle yksittäiselle toimialalle on kohdentunut noin 11 prosenttia yritysten kehittämisavustusten rahoituksesta eli liki 14 miljoonaa euroa. Toiseksi on huomioitava, että digitalisaatiota voidaan hyödyntää likipitään toimialasta riippumatta ja digitalisaation teemat nousevatkin vahvasti esille hankkeiden sisällöissä jäljempänä arvioinnin muissa tarkasteluissa.

Vihreä siirtymä vaikuttaa niin ikään moniin toimialoihin luoden uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Vihreään siirtymään liittyvät keskeisesti erityisesti päästöintensiiviset alat sekä päästövähennysratkaisuja muille tarjoavat alat. Vihreään siirtymään tiiviisti liittyviä toimialoja ovat muun muassa energia, liikenne, valmistava teollisuus sekä teknologiateollisuus. Arvoketjujen myötä vihreän siirtymän vaikutukset laajenevat kuitenkin lähes kaikille toimialoille.¹ REACT-EU-rahoituksen kohdentuminen vihreään siirtymään näkyy yritysten kehittämisavustusten toimialojen osalta etenkin rahoituksen kohdentumisessa valmistaville toimialoille.

REACT-EU-RAHOITUKSEN KOHDENTUMISEN EROT PERUSRAHOITUKSEEN NÄHDEN

Eräs mielenkiintoinen näkökulma REACT-EU-rahoituksen kohdentumiseen tarkasteluun yritysten kehittämisavustusten toimialojen kautta ovat erot muuhun rakennerahastorahoitukseen nähden (Kestävä kasvua ja työtä 2014-2020). Perusrahoituksen osalta kymmenelle suurimmalle toimialalle on kohdentunut hieman REACT-EU-rahoitusta suurempi osuus rahoituksesta, 64 prosenttia (liite 3). Koko maan perusrahoituksen ja REACT-EU-rahoituksen osalta kymmenen suurimman toimialan joukossa viisi suurinta toimialaa ovat samoja, joskin hieman eri järjestyksessä. Sen sijaan kymmenen suurimman toimialan joukosta sijoilta 5-10 löytyy rakennerahasto-ohjelman perusrahoituksesta ja REACT-EU-lisärahoituksesta eri toimialat. Liitteessä 3 on esitetty kokonaisuudessaan perusrahoituksen yritysten

¹ Vihreän siirtymän vaikutukset työmarkkinoille ja ammattirakenteeseen (<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023042138025>)

kehittämisyhteisöjen kohdentuminen eri toimialoille. Kokonaiskuva vaikuttaa siis siltä, että REACT-EU-rahoitusta on kohdennettu kaikkein suurimpien toimialojen osalta perusrahoituksen kaltaisesti, mutta REACT-EU-rahoituksen suuntaaminen tulee esille pienempien toimialojen kautta. On myös huomioitava, että niin sanotun perusrahoituksen ja REACT-EU-rahoituksen tavoitteissa on paljon yhtymäpintoja ja luonnostaan tapahtuvaa samojen alojen rahoittamista, minkä vuoksi rahoituskin painottuu osin samoille aloille.

Taulukko 7. Maakuntien REACT-EU:n yritysten kehittämisyhteisöjen kohdentuminen koko maan suurimmille perusrahoituksen toimialoille (Lähde TUKI2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Maakunta	Myönnetty yhteensä TOP10 perusrahoituksen toimialat €	Myönnetty yhteensä REACT-EU €	Perusrahoituksen TOP10 toimialojen osuus maakun- nan REACT-EU-rahoituk- sesta
Etelä-Karjala	579 949	1 487 964	39 %
Etelä-Pohjanmaa	1 732 352	3 023 054	57 %
Etelä-Savo	6 728 610	10 769 910	62 %
Häme	2 017 195	4 432 838	46 %
Kainuu	2 112 240	2 557 620	83 %
Keski-Pohjanmaa	749 120	2 776 430	27 %
Keski-Suomi	3 330 159	6 031 848	55 %
Kymenlaakso	1 223 719	2 213 193	55 %
Lappi	6 627 650	8 579 830	77 %
Pirkanmaa	4 681 670	9 368 737	50 %
Pohjanmaa	1 561 181	3 856 522	40 %
Pohjois-Karjala	5 439 580	12 233 930	44 %
Pohjois-Pohjanmaa	8 389 349	12 744 064	66 %
Pohjois-Savo	7 403 080	12 942 883	57 %
Päijät-Häme	1 393 507	3 241 069	43 %
Satakunta	1 870 560	4 061 780	46 %
Uusimaa	9 066 504	22 326 075	41 %
Varsinais-Suomi	3 725 553	7 799 323	48 %
Kaikki yhteensä	68 631 978	130 447 070	53 %

REACT-EU-rahoituksen ja perusrahoituksen kohdentumisessa eri toimialoille on myös huomattavia maakuntakohtaisia eroja. Taulukossa 7 on esitetty rakennerahasto-ohjelman perusrahoituksen kymmenelle suurimmalle toimialalle kohdennettu rahoitus ja verrattu, kuinka suuri osuus maakuntien REACT-EU:n yritysten kehittämisyhteisöistä osui koko maan suurimmille toimialoille. Vertailusta siis nähdään, kuinka suuria eroavaisuuksia on perusrahoituksen ja REACT-EU-rahoituksen yritysten kehittämisyhteisöjen toimialakohtaisessa kohdentumisessa suurimpien toimialojen osalta. REACT-EU-rahoitus on kohdennettu kaikkein voimakkaimmin perusrahoituksen suurimmille toimialoille Kainuussa (83 %), Lapissa (77 %), Pohjois-Pohjanmaalla (66 %) ja Etelä-Savossa (62 %). REACT-EU-rahoituksella rahoitetut hankkeet ovat siis olleet kaikkein eniten perusrahoituksen suurimmille toimialoille kohdennettavia Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa. Suurimmat erot REACT-EU-rahoituksen yritysten kehittämisyhteisöjen kohdentumisessa perusrahoituksen suurimpiin toimialoihin nähden on puolestaan Keski-Pohjanmaalla (27 %), Etelä-Karjalassa (39 %), Pohjanmaalla (40 %), Uudellamaalla² (41 %) sekä Päijät-Hämeessä (43 %).

Näin ollen voidaan todeta, että Etelä- ja Länsi-Suomen maakunnissa on rahoitettu REACT-EU-rahoituksella kaikkein eniten perusrahoituksen suurimpien toimialojen ulkopuolisia aloja. Tähän rahoituksen toimialakohdentumisen

² Uudellamaalla ei muista maakunnista poiketen myönnetty lainkaan yrityksen kehittämisyhteisöjä perusrahoituksella, mikä johtuu Uudenmaan pienestä rahoituskehiköstä.

jakautumiseen IP- ja ELSA-alueen välillä vaikuttaa osaltaan se, että näiden alueiden maakuntien välisessä perusrahoituksen kehysten kokoluokissa on huomattavat erot perusrahoituksen painoutuessa Itä- ja Pohjois-Suomeen. REACT-EU-rahoitus on sen sijaan muodostanut perusrahoituksen kokoon nähden merkittävimmän lisärahoituksen juuri Etelä- ja Länsi Suomen maakunnille. Rahoitus onkin koettu rahoitusasiantuntijoiden haastattelujen mukaan erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa lisävolyymina jatkaa pitkälti samaa tekemistä, mitä muukin rakennerahastotoiminta on ollut, tosin hieman uusilla painotuksilla. Etelä- ja Länsi-Suomessa REACT-EU-lisärahoitus on sen sijaan muodostanut selkeästi uuden ja merkittävän lisärahoituksen uusien rahoitusmahdollisuuksien myötä.

3.2. ESR-hankkeiden kohdentuminen

REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeista tehdyn analyysin perusteella syyskuuhun 2023 mennessä oli käynnistynyt 174 hanketta Digitaalisten taitojen parantaminen -erityistavoitteessa ja 148 hanketta Yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyden lisääminen -erityistavoitteessa. Hakemusvaiheen seurantatietojen perusteella hankkeissa on kehitetty yleisimmin pk-yritysten kilpailukykyä ja tuettu tietoyhteiskuntaan siirtymistä. Pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen jälkeen neljänneksi yleisimmin hankkeissa on edistetty vähähiilisyttä. Hankkeissa on myös matkailun edistämiseen liittyviä hankkeita.

Taulukko 8. REACT-EU ESR-hankkeiden luokittelutiedot.

Luokittelutiedot	Mainintojen lukumäärä
Pk-yritysten kilpailukyky	163
Tietoyhteiskunta	77
Pitkäaikaistyöttömät	28
Vähähiilisyys	18
Maahanmuuttajien kotouttaminen	14
Julkishallintoon tai julkisiin palveluihin kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla kohdistuva hanke	14
Matkailun edistämistä tukeva hanke	12
Ikääntyneiden työllisyys	11
Köyhyyden torjunta	10
Saarijärvi-Viitasaaren alueella toteutettava hanke	10
Nuorisotakuu	7
Vammaisten ja osatyökykyisten työllisyys,	4
Äkilliset rakennemuutokset	3
Tutkimus & kehittäminen & innovointi -hanke	3
Kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen kaupunkialueilla	3
Köyhyyden torjunta	3
Hanke, jonka keskeinen tavoite yrityksen kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	2
Maaseutumaisten alueiden kehittäminen	2
Muu kaupunkikehittäminen	2
Naisten kestävä osallistumista työelämään ja siellä etenemistä tukeva hanke	1

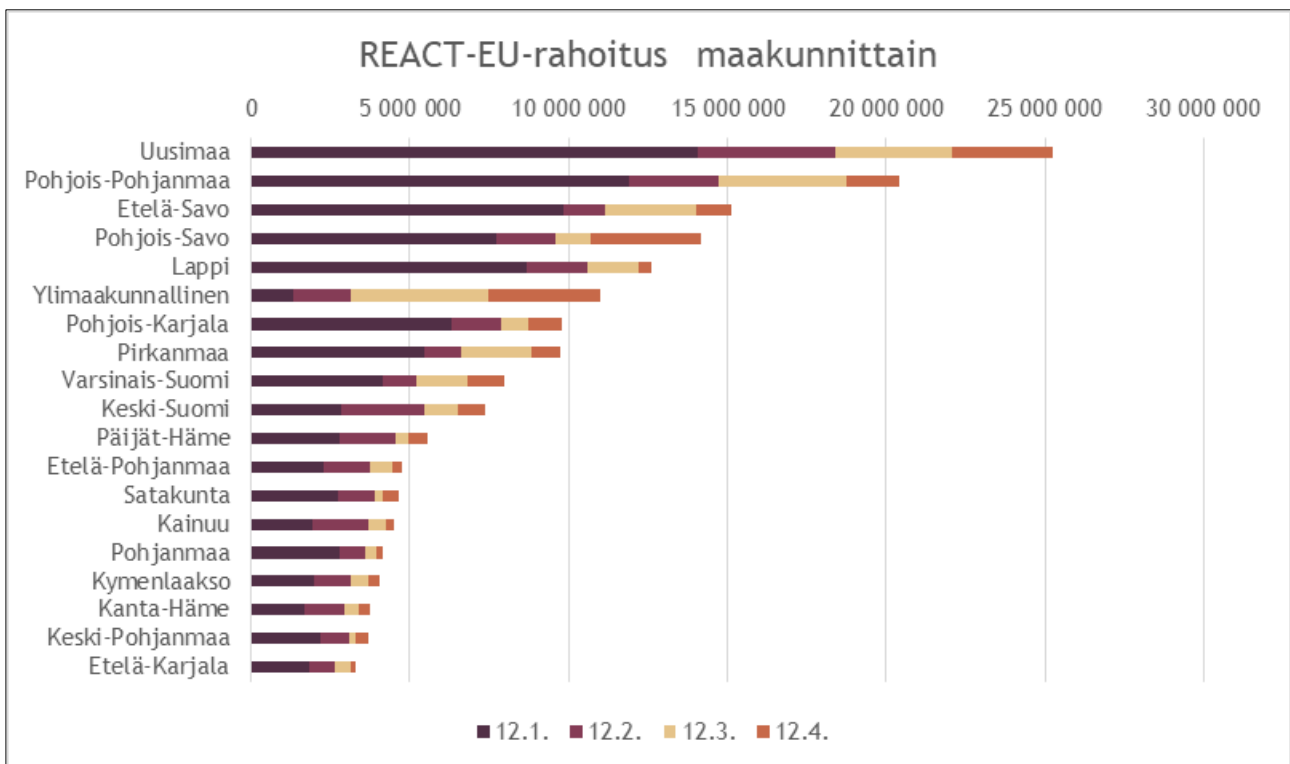
Ohjelmatekstissä tuodaan esille opiskelijat, työntekijät sekä työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat kohderyhmiksi, joille digiloikka on osoittautunut kaikkien hankalammaksi. 12.3 Digitaalisten taitojen parantaminen -erityistavoitteen hankkeiden kuvauskentistä tehdyn analyysin perusteella 174 hankkeesta vajaalla kolmasosalla pääasiallinen kohderyhmä ovat olleet opettajat ja opiskelijat, noin kolmasosalla työttömät tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevat henkilöt ja noin kahdella viidesosalla töissä olevat henkilöt. Työttömissä ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevia hankkeiden kohderyhmiä ovat etenkin nuoret, maahanmuuttajat sekä osatyökykyiset kuten vammaiset ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat. Työssä olevat ovat yleisimmin kulttuurin ja luovien alojen ammattilaisia. Hankkeiden toimenpiteet ovat kohdentuneet yhtä usein sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisille. Hankkeissa on tarjottu toimenpiteitä

yksittäisemmin digialan ammattilaisille, kuten digiprojektien toteuttajille ja tietoteknisille tukihenkilöille. Hankkeisiin osallistujat ovat työskennelleet myös palvelu-, koulutus-, matkailu-, ravintola- tai teollisuusalan työtehtävissä.

12.4 Yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyyden lisäämisen -erityistavoitteen hankkeiden pääasiallisista kohderyhmistä noin kolme viidesosaa on työssä olevia henkilöitä ja noin kaksi viidesosaa työttömiä tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia henkilöitä. Toimialoittain tarkasteltuna miltei puolet on hankkeita, jotka eivät kohdennu millekään toimialalle, vaan ne kohdistuvat tietyn alueen tai kaupungin yrityksiin. Noin viidesosassa hankkeista kohderyhmänä ovat matkailu- ja ravitsemusalan yritykset. Matkailu- ja rakennusalan yritysten lisäksi hankkeet ovat kohdentuneen kaupan ja palveluiden alan yrityksiin sekä teollisuus- ja rakennusalan yrityksiin, jotka mainitaan noin kymmenesosassa hankkeista pääkohderyhmänä. Hankkeita on toteutettu myös kulttuurin ja luovan alan yrityksissä, sote-alalla ja koulutuksen toimialalla. Hankkeita on toteutettu yksittäisemmin myös digitaalisia ja teknologisia tuotteita valmistavissa yrityksissä sekä yrityksissä, jotka tähtäävät päästöjen vähentämiseen ja hiilineutraalisuuteen.

3.3. Rahoituksen alueellinen kohdentuminen

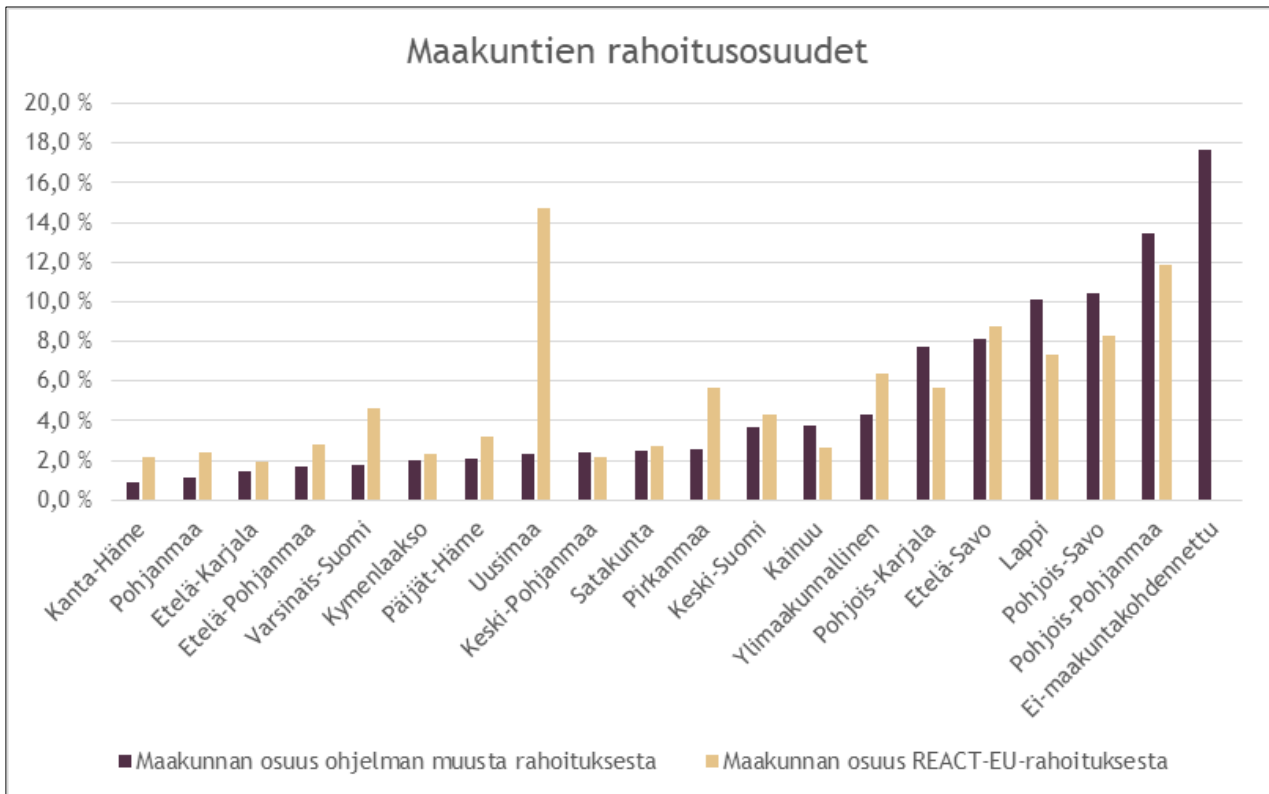
Alueellisesti tarkasteltuna REACT-EU-rahoitus on kohdentunut erityisesti Uudellemaalle, Pohjois-Pohjanmaalle, Etelä-Savoon, Pohjois-Savoon ja Lappiin. Etenkin Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaalle kohdentunut rahoituksen määrä on ollut huomattavaa rahoituksen määrän yltäessä näissä maakunnissa yli 20 miljoonaan euroon. Kaikkein vähiten rahoitusta on puolestaan kohdennettu Kanta-Hämeen, Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Karjalan maakuntiin. Maakuntatasolla tarkasteltuna on havaittavissa jonkin verran vaihtelua myös rahoituksen kohdentamisessa eri erityistavoitteiden kesken (kuva 3).

Kuva 3. REACT-EU-rahoitus maakunnittain. (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

REACT-EU-rahoituksen osalta arvioinnissa nousi esille myös sen suhteellinen jakautuminen maakuntien kesken. Kuvassa 4 nähdään maakuntien prosentuaaliset rahoitusosuudet rakennerahasto-ohjelman rahoituksesta ja REACT-EU-lisärahoituksesta. Kaikkein suurin ero maakunnan rakennerahasto-ohjelman rahoituksen ja REACT-EU-lisärahoituksen välillä on ollut erityisesti Uudellamaalla, mutta myös Varsinais-Suomessa, Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Pohjanmaalla. REACT-EU-lisärahoitus on kohdentunut rakennerahasto-ohjelman perusrahoituksesta poiketen Etelä- ja Länsi-Suomen suuralueiden maakuntiin, joissa lisärahoituksen osuus on ollut perusrahoituksen osuutta suurempi. Itä- ja Pohjois-

Suomen maakuntien alueelta ainoastaan Etelä-Savossa REACT-EU-lisärahoituksen osuus oli rakennerahasto-ohjelman perusrahoitusta suurempi.

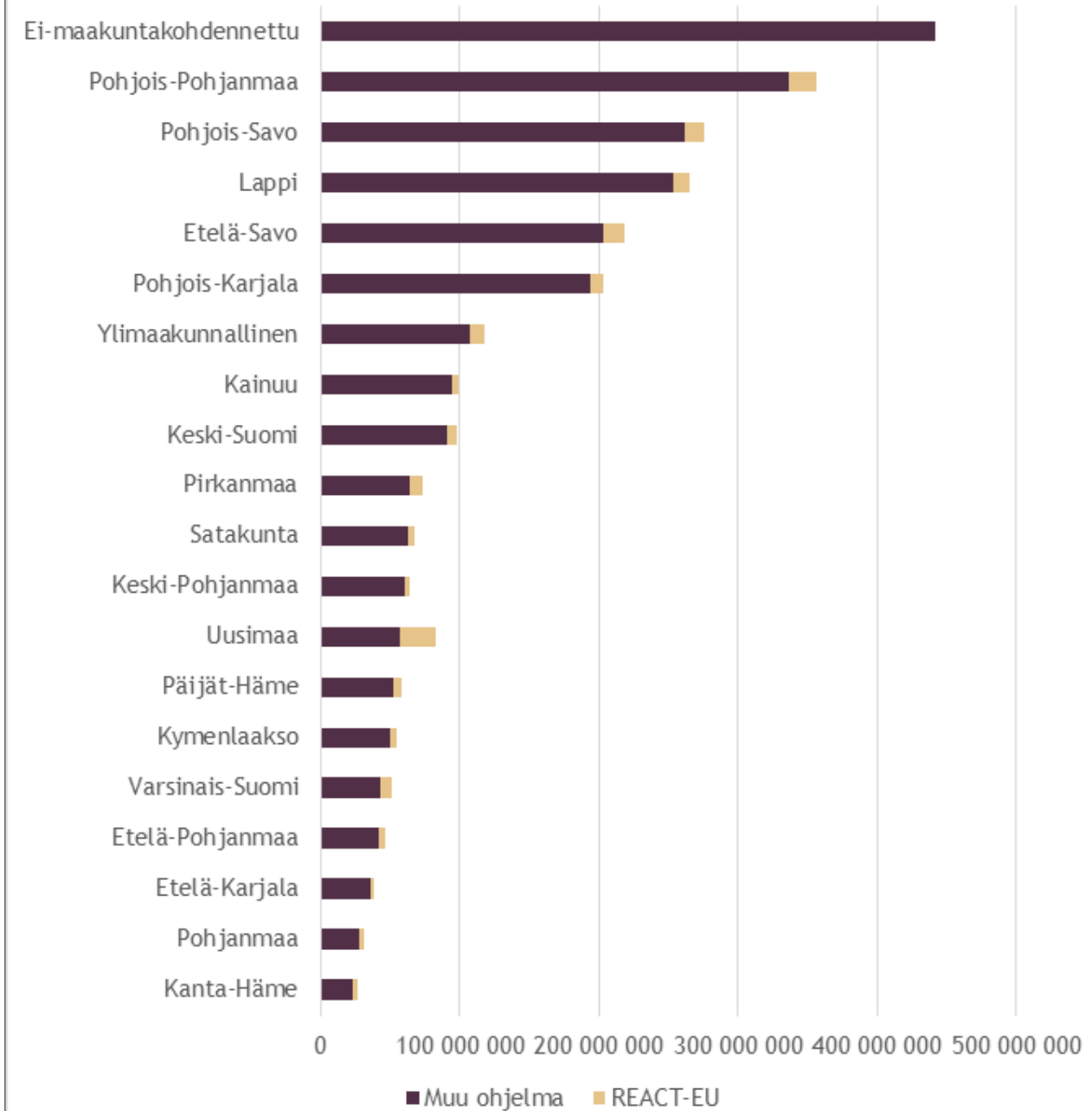

Kuva 4. Maakuntien rahoitusosuudet REACT-EU-rahoituksesta ja ohjelman muusta rahoituksesta (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

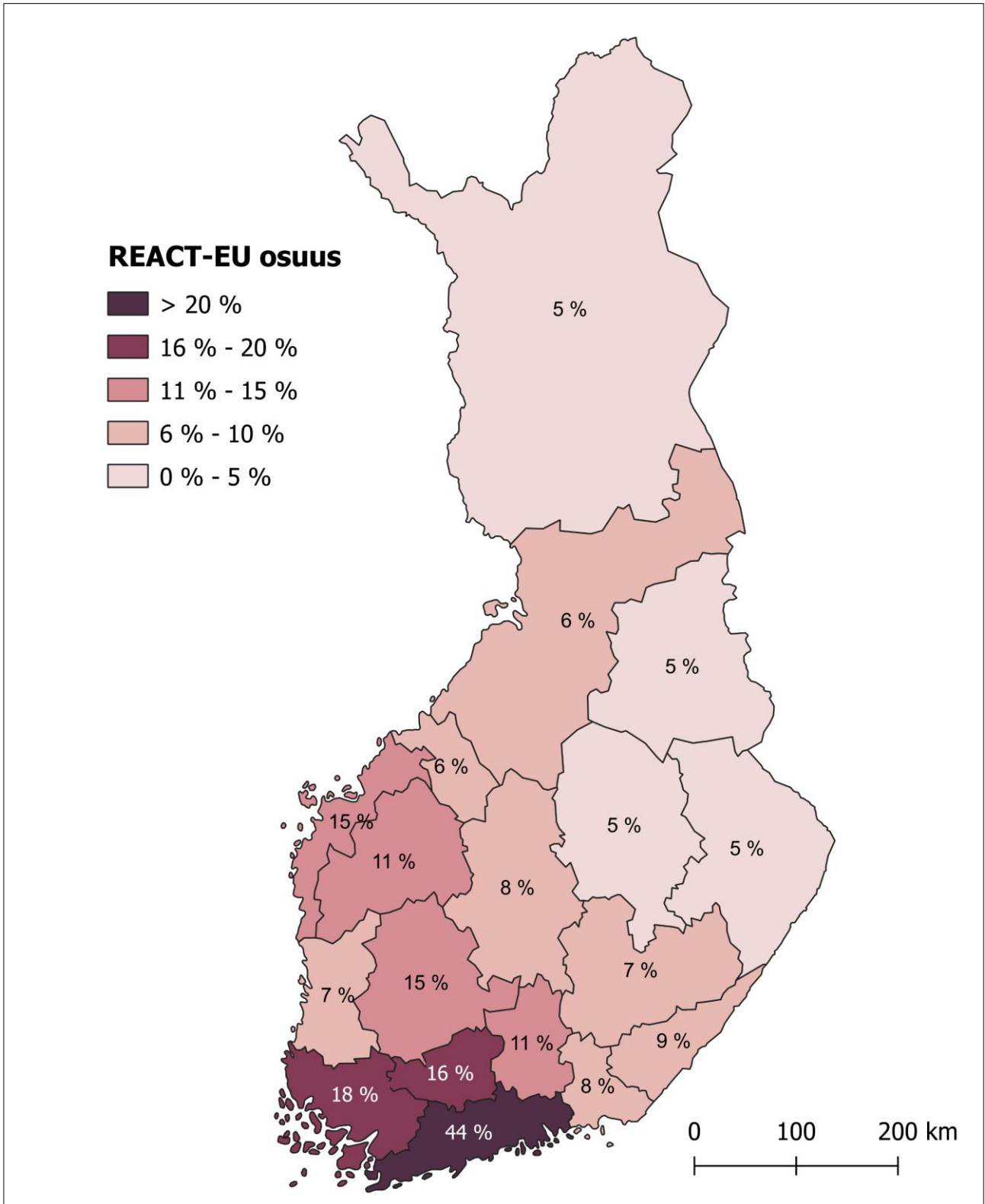
REACT-EU-rahoitus on muodostanut useissa maakunnissa huomattavan lisärahoituksen. Lisärahoituksen määrä ei ole ollut useimmissa maakunnissa ohjelmakauden 2014-2020 kokonaisrahoitukseen nähden kovinkaan suuri lisä (kuva 5). Ajallisesti tarkasteltuna REACT-EU-lisärahoitus osui ohjelmakauden 2014-2020 viimeisille vuosille, kun ohjelmakauden rahoitusta on voinut käyttää vuoden 2023 loppuun asti. Vaikka rahoitus oli suunnattu COVID-19-pandemian vahinkojen korvaamiseen, niin rahoituksen osuessa ohjelmakausien taitteeseen, se toimi eräänlaisena siltärahoituksena ohjelmakausien välillä. Rahoituksen nähtiinkin alueilla tuoneen lisäresurssia vanhan ohjelmakauden loppuun.

Yksittäisissä pienemmän rakennerahastorahoituksen maakunnissa ja pandemiasta eniten kärsineissä maakunnissa, kuten Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Pirkanmaalla rahoituksen määrä on kuitenkin ollut huomattava lisä vuositasolla käytettävissä olevaan rahoitukseen nähden. Kaikkein selkeimmin REACT-EU-lisärahoituksen tuoma volyyymi näkyy Uudellamaalla, jossa rakennerahastorahoituksen määrä on ollut muun muassa yrityskantaan nähden pieni, mutta pandemiasta kärsineiden yritysten määrä on suuri. Niin ikään rahoituksen lyhyt käyttöaika ja kohdentuminen lyhyelle aikajaksolle on korostanut rahoituksen merkittävyyttä myönnettävissä olevan rahoituksen määrässä ja hankkeiden toteutusvolyymissa (kuva 6).

Ohjelman rahoitus maakunnittain

Kuva 5. REACT-EU-rahoituksen osuus ohjelman kokonaisrahoituksesta (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Kuva 6. REACT-EU-lisärahoituksen osuus Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020 rakennerahasto-ohjelman kokonaisrahoituksesta maakunnittain (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

MAAKUNTIEN VÄLISET EROT YRITYSTEN KEHITTÄMISAVUSTUSTEN KOHDENTUMISESSA

Rahoitusosuuksien lisäksi maakuntien välillä on havaittavissa huomattavia eroja sen suhteen, mille toimialoille yritysten kehittämisavustuksia on kohdennettu. Taulukossa 9 on esitetty maakunnittain koko maan kymmenen suurimman REACT-EU-rahoitusta saaneen toimialan rahoitus ja verrattu, kuinka suuri osuus maakuntien REACT-EU:n yritysten kehittämisavustuksista osui koko maan suurimmille toimialoille. Vertailusta siis nähdään, kuinka suuria eroavaisuuksia maakunnittaisessa yritysten kehittämisavustusten kohdentumisessa on. Pohjois-Karjalassa (88 %), Lapissa (82 %) ja Etelä-Pohjanmaalla (80 %) kymmenelle suurimmalle toimialalle kohdistuva yritysrahoituksen osuus mukailee hyvin vahvasti koko maan suurimpia rahoitettuja toimialoja. Sen sijaan Keski-Pohjanmaalla (38 %), Uudellamaalla (40 %) ja Päijät-Hämeessä (43 %), Kanta-Hämeessä (43 %) ja Pirkanmaalla (44 %) REACT-EU-yritystuet ovat kohdentuneet huomattavissa määrin koko maan suurimpien rahoitettujen toimialojen ulkopuolelle.

Taulukko 9. Maakuntien REACT-EU:n yritysten kehittämisavustusten kohdentuminen koko maan suurimmille REACT-EU-rahoituksen toimialoille (Lähde TUKI2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Maakunta	Myönnetty yhteensä, TOP10 koko maan REACT- EU-toimialat €	Myönnetty yhteensä REACT- EU €	Koko maan TOP10 toi- mialojen osuus maakun- nan REACT-EU-rahoituk- sesta
Etelä-Karjala	980 829	1 487 964	66 %
Etelä-Pohjanmaa	2 424 742	3 023 054	80 %
Etelä-Savo	7 157 900	10 769 910	66 %
Kanta-Häme	1 897 425	4 432 838	43 %
Kainuu	1 716 840	2 557 620	67 %
Keski-Pohjanmaa	1 066 650	2 776 430	38 %
Keski-Suomi	3 523 744	6 031 848	58 %
Kymenlaakso	1 166 173	2 213 193	53 %
Lappi	7 011 660	8 579 830	82 %
Pirkanmaa	4 133 811	9 368 737	44 %
Pohjanmaa	2 279 901	3 856 522	59 %
Pohjois-Karjala	10 792 770	12 233 930	88 %
Pohjois-Pohjanmaa	7 554 119	12 744 064	59 %
Pohjois-Savo	7 778 260	12 942 883	60 %
Päijät-Häme	1 399 409	3 241 069	43 %
Satakunta	2 320 450	4 061 780	57 %
Uusimaa	9 041 909	22 326 075	40 %
Varsinais-Suomi	5 815 427	7 799 323	75 %
Kaikki yhteensä	78 062 019	130 447 070	60 %

3. REACT-EU-rahoituksen käytön ja tehokkuuden arviointi

REACT-EU-rahoituksen käyttöä ja hallinnoinnin toimivuutta ja tehokkuutta on arvioinnissa tarkasteltu sekä laadullisemmin viranomaishaastattelujen näkemysten ja hankekyselyn palautteen perusteella sekä määrällisesti rahoituksen käytön ja indikaattorien synnyttämisen tehokkuuden näkökulmasta (REACT-EU verrattuna muu rakennerahastotoiminta).

4.1. Rahoituksen hallinnoinnin tehokkuus

REACT-EU-rahoitusta on myönnetty Suomen rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 osana. Rahoituksen myöntämistä varten ohjelmaan määritettiin kaksi uutta toimintalinjaa sekä neljä REACT-EU-erityistavoitetta. Rahoitusta on kanavoitu ohjelmassa näiden rakennerahasto-ohjelman osioiden kautta. Rahoitusta ovat myöntäneet ELY-keskukset sekä maakuntien liitot. Kuten edellä mainitussa luvussa on tuotu esille, rahoitustoiminnan volyyymi ja samalla siihen liittyvä hallinnollinen työ on ollut tavanomaisesta poikkeavaa erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa. Sen sijaan Itä- ja Pohjois-Suomessa lisärahoitus on tuonut vähemmän lisätyötä suhteessa normaaliin rakennerahastotoimintaan.

Haastatteluiden mukaan REACT-EU-rahoituksen valmistelu tehtiin nopealla aikataululla rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 lisäosaksi vuoden 2020 aikana. Erityisesti suhteessa kiireiseen aikatauluun valmistelua voidaan pitää suurilta osin onnistuneena. Valmistelussa kuultiin onnistuneesti eri tahojen näkökulmia ja muun muassa alueiden näkökulma on huomioitu hyvin valmistelussa. Esimerkiksi alueelliset selviytymissuunnitelmat ovat toimineet yhtenä alueellisia painotuksia tarkentaneina tekijöinä REACT-EU:n aluenäkökulman mukaan tuomisessa rahoituksen painopistealueisiin. Toisaalta haasteena kiireisessä aikataulussa on pidetty esimekiksi erilaisten indikaattoreiden ja muiden seurantamittareiden tavoitetasojen asettamista. Ne ovat osin olleet epärelevanttejä suhteessa varsinaiseen hanketekemiseen ja osin tavoitetasoja ei kyetty asettamaan alussa tarkoituksenmukaiselle tasolle.

Positiivista REACT-EU:n valmistelussa oli, että REACT-EU saatiin sisällytettyä vanhan ohjelman osaksi, eikä sen suhteen tarvittu valmistella kokonaan uutta rahoituskokonaisuutta. Tämä teki rahoituksen käynnistämisestä ketterämmän ja sujuvamman. Lisäksi hyvää on ollut, että rahoituksen myöntämisessä, hallinnoinnissa ja seurannassa on toimittu käytännössä samalla tavoin kuin muussakin rakennerahasto-ohjelman toiminnassa, vaikkakin rahoituksen myöntöä on pyritty nopeuttamaan. Tärkeää on, että REACT-EU:n käytössä on voitu hyödyntää olemassa olevia toimintatapoja ja järjestelmiä, joihin oli jo totuttu 2014–2020 ohjelmakaudella. Tällä tavoin rahoitusta on voitu käyttää tehokkaasti, kun toimintatavat ja järjestelmät ovat tuttuja sekä viranomaisille ja hakijoille.

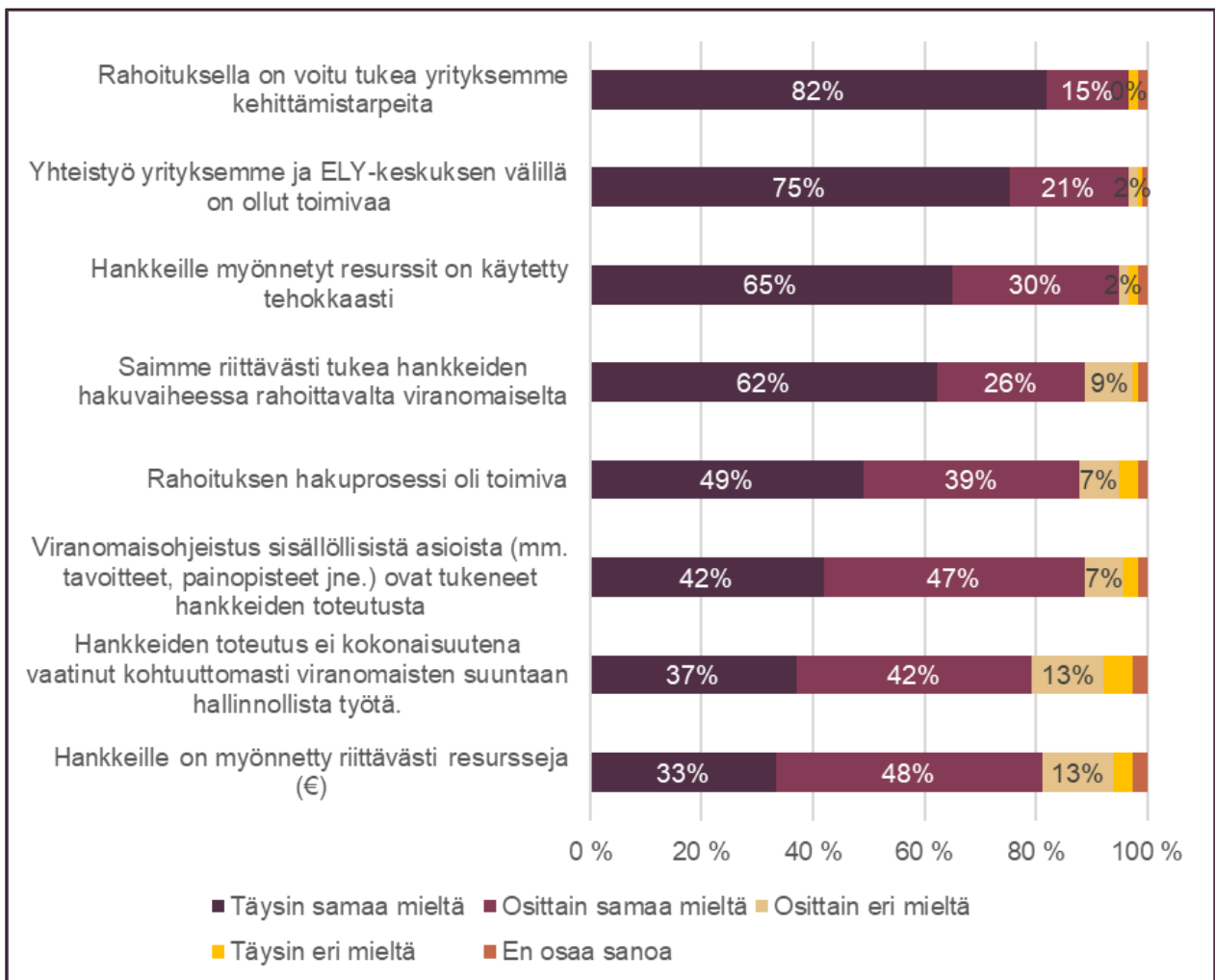
REACT-EU-rahoitus kytkeytyy samaan ajankohtaan, kun uutta ohjelmakautta ja rakennerahasto-ohjelmaa on valmisteltu ja käynnistetty. REACT-EU-toimintaa on toteutettu uuden ohjelmakauden valmistelun ja käynnistämisen rinnalla. REACT-EU-rahoitus on osaltaan jonkin verran hidastanut uuden ohjelmakauden käynnistymistä. Toisaalta uuden ohjelmakauden valmistelu ja käynnistäminen on myös vaikuttanut REACT-EU-toimintaan tuoden päällekkäisyyttä. REACT-EU on ollut hankkeiden määrältä sen ja rahoituksen volyymiltaan sen verran merkittävää toimintaa, että hanketoteuttajakenttä ei ole kyennyt laajasti käynnistämään uuden ohjelmakauden hankkeita, kun REACT-EU-hankkeet ovat olleet vielä käynnissä. Lisäksi muun koronarahan sekä muiden koronapandemian myötä käynnistettyihin rahoituksiin liittyvän hanketoiminnan hallinnointi on vaikuttanut REACT-EU:n toimeenpanoon jonkin verran, sillä hallinnollista työtä on viranomaispoolella ollut enemmän ja toisaalta hanketoteuttajilla on ollut myös muulla rahoituksella toteutettavaa toimintaa käynnissä. Kokonaisuutena REACT-EU-rahoitusta on myönnetty ja käytetty poikkeusaikana, jolloin on ollut monenlaisia rahoitustoimia käynnissä, mikä on osaltaan vaikuttanut REACT-EU-rahoituksen käytön tehokkuuteen jonkin verran hidastavasti.

EAKR-puolella rahoituksella on erityisesti ollut kova kysyntä. Sen sijaan ESR-puolella rahoituksen käyttö on ollut haasteellisempaa. Hankkeiden lyhyt toteutusajankaus pandemian sulkutoimet ja rajoitukset hankaloivat hankkeiden toteuttamista ja tavoitteena ollut osallistujien osaamisen kehittämistä. ESR-rahoituksen käyttämisessä selkeä ongelma oli, että osalla Itä- ja Pohjois-Suomen alueen hanketoteuttajista ei yksinkertaisesti ollut käynnissä olevien aiempien hankkeiden myötä kapasiteettia käynnistää uutta REACT-EU-rahoitteista hanketoimintaa.

Lisärahoitus on tuonut viranomaisille myös lisätöitä. Tämä on näkynyt erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa, jossa rahoitusvolyymi on suhteessa normaalitilanteeseen REACT-EU-lisärahoituksen myötä selvästi suurentunut. Merkittävästi määrällisesti kasvanut hakemusten käsittely ja hallinnointi on alueella aiheuttanut erityisesti alkuun haasteita ja vaatinut lisäresursseja. Lisäresursseja oli monilla alueilla palkattu jo aikaisemmin koronatukia varten, mikä mahdollisti hankehakemusten käsittelyn ja hallinnon toimimisen varsin hyvin. Rahoitusta ei kuitenkaan saatu liikkeelle täydellä voimalla rahoituksen alkuvaiheessa, pääosin työresurssin putteista johtuen.

Rahoituksen lyhyt käyttöaika vuosina 2021-2023 on todettu ongelmakohtaksi REACT-EU-rahoituksen vaikuttavuuden näkökulmasta. Erityisesti uusien hanketoteuttajien kohdalla kyvykkyyttä ei ole ollut toimia nopealla aikataululla. Lisäksi erityisesti suurempikokoisten hankkeiden toteuttajilla on ollut haasteita nopeasti rakentaa uusia hankekokonaisuuksia ja tavoittaa kohderyhmiä, ottaa käyttöön uutta tarvittavaa TKI-infraa (tai muunlaista infraa) sekä saada aikaiseksi tarvittavia toimia. Suurempia ja useita yhteistyökumppaneita ja laajoja kohderyhmiä koskevia hankkeita on ollut haastavaa saada käyntiin nopealla aikataululla. Suuremmat hankkeet eivät myöskään valmistu nopeasti, mikä on aiheuttanut kiirettä hanketoiminnassa, kun hankkeiden on päätyttävä vuoden 2023 loppuun mennessä.

Poikkeusaika on lisäksi tuonut viivästyksiä tavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkiksi globaalien toimitusketjujen katkeaminen on tuonut merkittäviä haasteita investointien toteuttamiseen (esim. komponenttipula). Lisäksi koronasulut ovat haastaneet erityisesti ESR-hankkeiden toteuttamista.

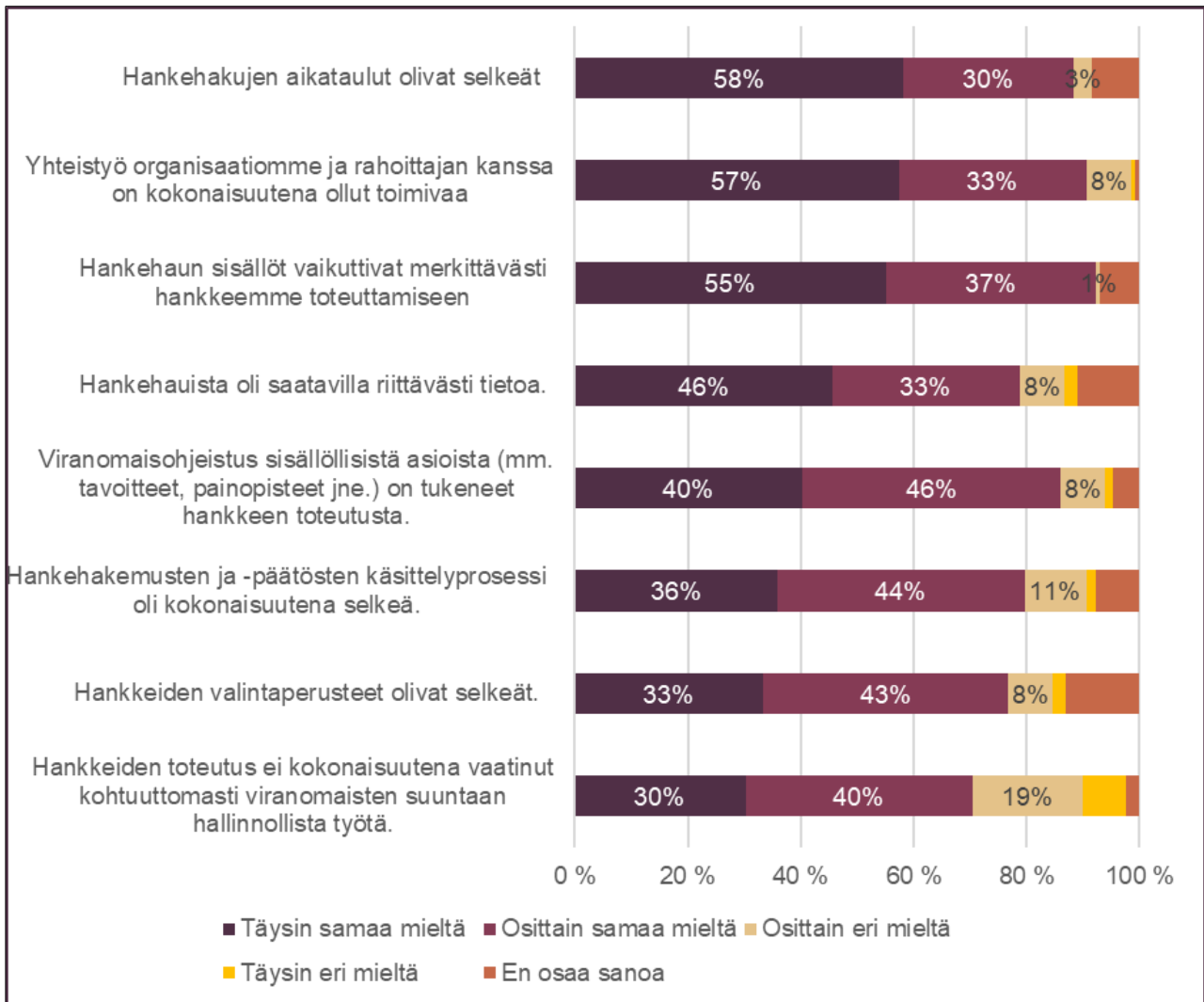

Kuva 7. REACT-EU-lisärahoituksen yritysten kehittämisavustushankkeiden toteuttajien näkemyksiä rahoituksen hallinnon toimivuudesta ja viranomaisyhteistyöstä. (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023)

Arvioinnin hankekyselyn mukaan REACT-EU-lisärahoituksen hakuprosessi, hallinnointi ja seuranta on toteutettu pääosin samalla tavalla kuin perusrakennerahastotoiminnassa. Tiettyjä säästömahdollistamia sujuvoittamisia on

hallinnossa kuitenkin pyritty tekemään. Arvioinnin kyselyn mukaan REACT-EU-lisärahoituksen hallinto ja viranomaisyhteistyö on koettu pääosin toimivaksi ja rahoitusta on voitu käyttää tehokkaasti.

Yritysten toteuttamissa hankkeissa suurin osa yrityksistä on kokenut yhteistyön rahoittajaviranomaisen kanssa toimivaksi ja rahoituksen käytön tehokkaaksi. Lisäksi rahoituksen hakuvaiheessa rahoittajaviranomaisen tuki on koettu riittäväksi. Huomioiden rahoittajatahojen kasvaneen työmäärän COVID-19-pandemian aikana, voidaan yritysten koke-
musta yhteistyön sujuvuudesta ja saadusta tuesta pitää hyvänä. Useampi yritys toisaalta koki haasteita resurssien riittävyuden sekä hankkeiden hallinnollisen työmäärän suhteen.

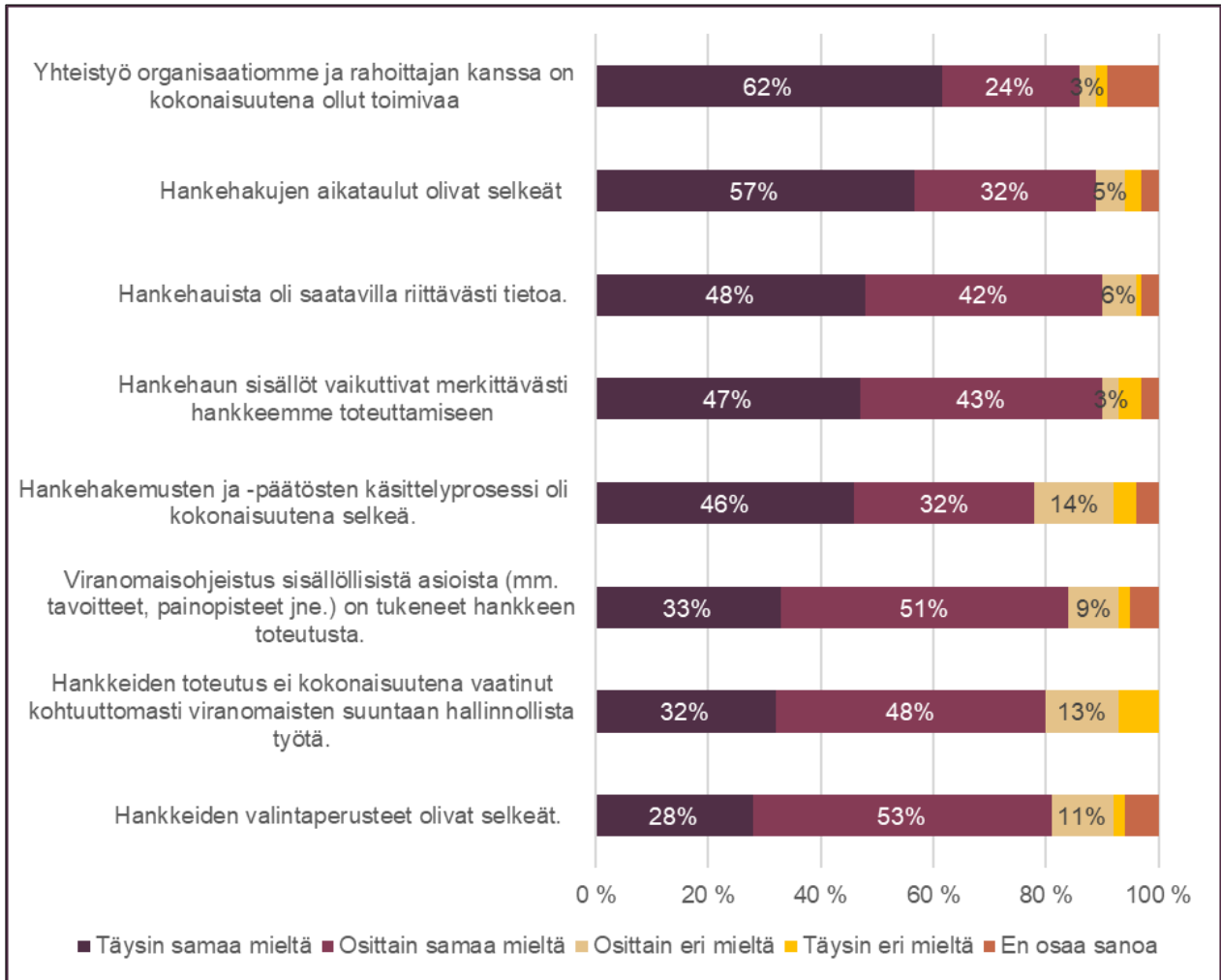

Kuva 8. REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeiden toteuttajien näkemyksiä rahoituksen hallinnon toimivuudesta ja viranomaisyhteistyöstä. (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeissa hankehakujen aikatauluja on pidetty suurilta osin selkeinä ja hankehauista on ollut pääosin hyvin saatavissa tietoa ESR-hanketoteuttajien näkökulmasta. Lisäksi hankehakujen sisältöjen koetaan vaikuttaneen hankkeiden sisältöihin REACT-EU-teemojen mukaisesti, mikä luo edellytykset sille, että REACT-EU-lisärahoituksen teemat näkyvät myös toteutettavassa hanketoiminnassa ja tuloksissa. Lisäksi yhteistyötä rahoittajaorganisaation kanssa on pidetty hyvänä. Hankehakemusten käsittelyprosessia sekä hankkeiden valintaperusteita on pidetty pääosin selkeinä. Vain pieni osa toteuttajista on kokenut, että näitä olisi voinut myös selkeyttää. Hankkeiden hallinnollisen työn määrää kokonaisuutena pidetään varsin sopivana, vaikkakin osa hanketoteuttajista kokee, että hallinnollista työtä on liikaa.

REACT-EU:n EAKR:n toimintaympäristön kehittämishankkeissa on vastaavasti hankehakujen aikatauluja ja tiedon saantia niistä sekä yhteistyötä rahoittajaviranomaisen kanssa pidetty suurilta osin onnistuneena. Lisäksi hankehakujen

sisältöjen on koettu selkeästi vaikuttaneen hankkeiden sisällöllisiin painotuksiin. Myös toimintaympäristön kehittämishankkeissa pieni osuus hanketoteuttajista koki, että hankehakemusten käsittely ja valintakriteerit olisivat voineet olla vielä selkeämpiä. Lisäksi hankehallinnon työmäärä koettiin osassa hankkeista suuritöiseksi.

Kuva 9. REACT-EU-lisärahoituksen EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeiden toteuttajien näkemyksiä rahoituksen hallinnon toimivuudesta ja viranomaisyhteistyöstä. (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

4.2. Rahoituksen kustannustehokkuus (rahoitus suhteessa indikaattorituloksiin)

EAKR

Arviointitoimeksiannon mukaisesti EAKR:n toimintalinjan määrällistä tehokkuutta arvioidaan vertaamalla indikaattoreiden CO28 (Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille, tuote on uusi markkinoilla), CO29 (Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille, tuote on uusi yrityksille) ja 7 (Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys) tuotoksien suhdetta julkiseen rahoitukseen REACT-EU-lisärahoitusta saaneiden hankkeiden ja muun ohjelman välillä. Tarkasteluun on valikoitu mukaan ainoastaan ne hankkeet, jotka ovat tuottaneet tuotoksia edellä mainittuun indikaattoreihin joko REACT-EU-rahoituksella tai rakennerahasto-ohjelman muulla rahoituksella. Tarkastelun kriteerit täyttävien REACT-EU-hankkeiden rahoituksen osuus on noin 14 prosenttia ja hankemäärästä noin 17 prosenttia (taulukko 10). REACT-EU-rahoituksella rahoitetut hankkeet ovat tuottaneet indikaattoreissa CO28 ja CO29 rahoitusosuuttaan suuremman osuuden indikaattorituloksista. REACT-EU-hankkeiden indikaattoreissa CO28 ja CO29 tuottama indikaattoritulosten määrä on noin 15 prosenttia hankkeiden rahoitusosuutta suurempi.

Taulukko 10. Indikaattoreihin 7, CO28 ja CO29 tuotoksia tuottaneiden hankkeiden tehokkuusvertailu.

Indikaattori	1.1	2.1	3.1	5.1	Perusra- hoitus yht.	12.1	12.2	REACT -EU yht.	Kaikki yht.	REACT- EU osuus kaikista
Hanke lkm	532	1 831	478	563	3 404	672	47	719	4 123	17,4 %
Julkinen rahoitus yhteensä, miljoonaa euroa	50	239	127	100	516	76	10	86	602	14,2 %
7 Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	820	2 594	484	-	3 898	543	22	565	4 463	12,7 %
CO28 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi markkinoilla)	-	-	-	889	889	295	75	370	1 259	29,4 %
CO29 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi yrityksille)	-	-	-	1235	1 235	355	164	519	1 754	29,6 %
Hankkeen raportoimien indikaattorilajien lkm, keskiarvo (indikaattorit 7, CO28 ja CO29)	1,0	1,0	1,0	1,2	1,0	1,6	1,6	1,6	1,1	139,5 %
Hankkeen raportoimien indikaattorilajien lkm, keskiarvo (kaikki indikaattorit, sis. 7, CO28 ja CO29)	4,3	3,8	4,8	2,8	3,9	3,7	3,8	3,8	3,8	98,2 %
Hankkeen raportoimien indikaattorilajien lkm, keskiarvo (ilman 7, CO28 ja CO29)	3,3	2,8	3,8	1,6	2,9	2,2	2,4	2,3	2,7	85,8 %

Hankkeet tuottavat tyypillisesti tuotoksia useampaan indikaattoriin. Tämän havainnollistamiseksi taulukossa 10 on esitetty hankkeiden raportoimien indikaattorilajien lukumäärän keskiarvo tarkastelluille kolmelle indikaattoreille, kaikille ohjelman EAKR-indikaattoreille (sis. 7, CO28 ja CO29) ja tarkastelun ulkopuolisille ohjelman EAKR-indikaattoreille (ilman 7, CO28 ja CO29). REACT-EU-hankkeet ovat tuottaneet tuotoksia keskimäärin 1,6 indikaattoriin tarkasteltaessa indikaattoreita 7, CO28 ja CO29. Perusrahoituksen osalta vastaava luku on 1. Kaikkien EAKR:n indikaattorilajien osalta (sis. 7, CO28 ja CO29) REACT-EU-hankkeet ovat puolestaan tuottaneet tuotoksia keskimäärin 3,8 indikaattoriin ja perusrahoituksen hankkeet 3,9 indikaattoriin. Vastaavat luvut ilman indikaattoreita 7, CO28 ja CO29 ovat puolestaan REACT-EU-hankkeissa 2,3 ja perusrahoituksen hankkeissa 2,9. Hankkeiden raportoimien indikaattorilajien keskiarvojen perusteella saadaan osviittaa siitä, että REACT-EU-hankkeet tuottavat tyypillisesti indikaattorituotoksia etenkin tarkasteltuihin indikaattoreihin 7, CO28 ja CO29. Muiden EAKR-indikaattoreiden osalta REACT-EU-hankkeet taas tuottavat muuta ohjelmaa vähemmän indikaattoreita. REACT-EU-rahoituksen ollessa painottunut huomattavasti pienten ja keski suurten yritysten tukemiseen, on myös luontevaa, että hankkeiden indikaattorituotoksissa näkyy vahvasti niiden suuntautuminen kohderyhmälle.

REACT-EU-hankkeiden tuottama indikaattoreiden osuus on indikaattoreissa CO28 ja CO29 huomattavasti hankkeiden rahoitusosuutta suurempi ja indikaattorin 7 osalta taas hieman pienempi. Tämän osalta ei kuitenkaan voida vetää johtopäätöstä siitä, että REACT-EU-hankkeet olisivat olleet yksiselitteisesti perusrahoituksella toteutettuja hankkeita tehokkaampia tai tehostempia. Tarkastellut indikaattorit 7, CO28 ja CO29 vaikuttavat olevan osuvalla tavalla REACT-EU-hankkeiden tuotoksia mittaavia indikaattoreita. Tarkastelun perusteella voidaan todeta, että REACT-EU-hankkeissa on saatu indikaattoritietojen valossa onnistuneesti aikaan etenkin uusia tuotteita. Merkittävää liikevaihdon tai henkilöstön lisäystä on myös saatu aikaan yli viidensadan yrityksen joukossa haasteellisesta toimintaympäristöstä riippumatta, vaikkakin indikaattorituotosten määrä jää hieman rahoitusosuutta pienemmäksi.

Tässä arvioinnissa kustannustehokkuutta tarkasteltiin yhteisesti yritysten kehittämisympäristöjen ja muiden tukimuotojen osalta. Kustannustehokkuuden kokonaiskuva näyttää monilta osin samankaltaiselta riippumatta siitä, onko tarkastelu tehty yhtenä kokonaisuutena vai erikseen eri tukimuotojen osalta. Erona on kuitenkin se, että yritysten kehittämisympäristöjen osalta rahoitusmäärään nähden on tuotettu kokonaistarkasteluakin isompi osuus etenkin indikaattoreista CO28 ja CO29. Indikaattorin 7 osalta rahoitusosuus vastasi tuotosten osuutta. Vastaavasti toimintaympäristön kehittämishankkeissa indikaattoreiden tuotosten määrät ovat rahoitusosuutta maltillisesti suurempia indikaattoreiden CO28 ja CO29 osalta. Indikaattorin 7 osalta tuotosten määrä oli rahoitusosuutta huomattavasti suurempi. Yritysten kehittämisympäristöt ja toimintaympäristön kehittämishankkeet ovat keskenään erilaisia tukimuotoja, jolloin ne tuottavat odotetusti myös tuotoksia eri tavoin ja eri indikaattoreihin.

Kustannustehokkuuden arvioinnissa on REACT-EU-rahoituksen tapauksessa epätarkoituksenmukaista laskea yksittäisen indikaattorituloksen hintaa. Rakennerrahasto-ohjelman 2014-2020 tuloksellisuuden arvioinnissa³ käsiteltiin yksittäisen indikaattorituloksen hinnan laskemisen problematiikkaa, joka pätee myös REACT-EU-hankkeisiin. Hankekohtaisesti on saatavilla vain hankkeen kokonaisrahoituksen tiedot ja hankkeet tuottavat tyypillisesti tuotoksia useisiin indikaattoreihin, kuten indikaattorilajien keskiarvoista voidaan nähdä. Tuotosten aikaansaamiseen käytettyä tukimäärää ei siten ole mahdollista erotella tuotosten suhteessa niiden rahoitukseen saattaa siis yksittäiselle hankkeen tavoitteiden kannalta merkityksettömälle indikaattoritulokselle kohdistua koko hankkeen rahoituksen osuus, vaikka hankkeessa olisi keskitytty pääasiassa toisenlaisten tuotosten aikaansaamiseen tähtäävään toimintaan. Vastaavasti kaikkein halvimmat tuotokset saataisiin aikaan rahoitukseltaan pienemmissä hankkeissa, joissa yksittäiseen tuotokseen kohdistuva rahoituksen osuus jäisi edellä mainitussa tapauksessa suurta hanketta pienemmäksi. Hankkeiden tuottamien kaikkien tuotosten summaaminen yhteen ja rahoituksella jakaminen ei myöskään anna todenmukaista kuvaa tuotoksiin todellisuudessa kohdentuneesta rahoituksesta.

ESR

Suhteutettuna ESR-ohjelman rahoitukseen, REACT-EU:n osuus on noin 5 % ohjelman rahoituksesta. Tavoitteiden toteutumisen kannalta on myönteistä, että hankkeissa on rahoitusosuutta enemmän osallistujia, jotka saavat ammattipätevyden toimenpiteiden aikana. REACT-EU-hankkeisiin osallistujat ovat keskimääräistä useammin työelämässä olevia ja yli 54-vuotiaita. Hankkeet ovat siten kohdistuneet toimintalinjan tavoitteena olevan digiloikan ottamisen kannalta tärkeälle kohderyhmälle, joilla on muutoin riski eriarvoisuuden lisääntymiselle.

Taulukko 11. REACT-EU-hankkeiden vertailu muihin ESR-hankkeiden yhteisiin ja ohjelmakohtaisiin tulosindikaattoreihin

Indikaattori	12.3.	12.4.	REACT-EU yht.	Muu ohjelma yht.	Kaikki yht.	REACT-EU osuus koko ohjelmasta
Hanke lkm	172	139	311	2337	2648	11,7 %
Rahoitus	26 94 1 356	19 597 581	46 538 937	901 403 319	947 942 256	4,9 %
2A CO25 Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen, yhteensä	67	0	67	7965	8032	0,8 %
2A CO26 Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyden jättäessään toimen, yhteensä	354	0	354	5555	5909	6,0 %
2A CO27 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammattiharjoittajina, jättäessään toimen, yhteensä	37	0	37	19152	19189	0,2 %
2A CO28 Heikommassa asemassa olevat osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun, ovat	70	0	70	13176	13246	0,5 %

³ Tuloksia toimintaympäristön ristiiallokossa: Kestävää kasvua ja työtä rakennerrahasto-ohjelman yleinen tuloksellisuustarkastelu. (<https://2014-2020.rakennerrahastot.fi/documents/10179/1700053/Tuloksia+toimintaymp%C3%A4rist%C3%B6n+ristiaalokossa+-tuloksellisuustarkastelu+31.5.2018/707ba49b-d4ff-41d9-976f-312a740fe1eb>)

Indikaattori	12.3.	12.4.	REACT-EU yht.	Muu ohjelma yht.	Kaikki yht.	REACT-EU osuus koko ohjelmasta
koulutuksessa/harjoittelussa, saavat ammattipätevyyden tai ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen, yhteensä						

ESR-hankkeiden asiakasmääristä ja toteuttajatahoista kootaan tuotosindikaattoreiksi kutsuttavia tietoja. Osalle tuotosindikaattoreista on asetettu vertailun mahdollistava määrällinen tai prosentuaalinen tavoite. Näiden indikaattoreiden tulokset esitellään luvussa 4.5. Alla olevassa taulukossa esitellään muut tulosindikaattorit, jotka kertovat hankkeiden volyymin ja kohdentumisesta.

REACT-EU-hankkeissa on suhteessa rahoitusosuuteen keskimääräistä enemmän työmarkkinaosapuolten tai kansalaisjärjestöjen täysin tai osittain toteuttamia hankkeita. Tuettujen mikroyritysten sekä pk-yrityksen lukumäärä on selkeästi rahoitusosuutta suurempi REACT-EU-hankkeissa kuin ESR-hankkeissa keskimäärin. Myös julkishallintoon tai julkisiin palveluihin kohdistuvia hankkeita on ollut suhteessa enemmän kuin ESR-hankkeissa keskimäärin. Osallistujien määrä on rahoitusosuutta korkeampi, mikä kertoo hankkeiden tavoittaneen kohderyhmää ohjelman erityistavoitteiden mukaisesti. Sen sijaan naisten kestävä osallistumista työelämään tukeviin hankkeisiin osallistuneiden määrä on muita ESR-hankkeita selvästi matalammalla tasolla.

Taulukko 12. REACT-EU-hankkeiden vertailu muihin ESR-hankkeiden yhteisiin tuotosindikaattoreihin.

Indikaattori	12.3.	12.4.	REACT-EU Yht	Muu ohjelma yht.	Kaikki yhteensä	REACT-EU osuus
4A Kaikki hankkeisiin osallistuneet henkilöt, yhteensä (sis. kaikki tulosindikaattorit)	18 828	7 818	26 646	456 591	483 237	5,5 %
4A CO01 Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät, yhteensä	3 038	23	3 061	101 571	104 632	2,9 %
4A CO02 Pitkäaikaistyöttömät, yhteensä	1 906	0	1 906	56 006	57 912	3,3 %
4A CO03 Työelämän ulkopuolella olevat, yhteensä	5 664	198	5 862	147 354	153 216	3,8 %
4A CO04 Työelämän ulkopuolella olevat, jotka eivät ole koulutuksessa, yhteensä	538	12	550	17 648	18 198	3,0 %
4A CO05 Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat, yhteensä	9 276	6 859	16 135	179 258	195 393	8,3 %
4A CO06 Alle 25-vuotiaat, yhteensä	3 660	192	3 852	133 216	137 068	2,8 %
4A CO07 Yli 54-vuotiaat, yhteensä	3 541	1 768	5 309	62 409	67 718	7,8 %
4A CO08 Työttöminä, pitkäaikaistyöttömät mukaan lukien, tai työelämän ulkopuolella olevat yli 54-vuotiaat osallistujat, jotka eivät ole koulutuksessa, yhteensä	836	12	848	18 148	18 996	4,5 %
4A CO09 Henkilöt, joilla on alemman perusasteen (ISCED 1) tai ylemmän perusasteen (ISCED 2) koulutus, yhteensä	2 428	96	2 524	88 766	91 290	2,8 %
4A CO10 Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai ylemmän keskiasteen (ISCED 4) koulutus, yhteensä	6 015	2 145	8 160	164 318	172 478	4,7 %
4A CO11 Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5-8), yhteensä	8 963	4 387	13 350	162 772	176 122	7,6 %
4A CO15 Maahanmuuttajat, ulkomaalaistaustaiset henkilöt, vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit), yhteensä	2 507	130	2 637	55 137	57 774	4,6 %
4A CO16 Osallistujina olevat vammaiset henkilöt, yhteensä	343	0	343	7 238	7 581	4,5 %
4A CO17 Muut heikossa asemassa olevat, yhteensä	1 696	0	1 696	42 825	44 521	3,8 %
4A CO20 Työmarkkinaosapuolten tai kansalaisjärjestöjen täysin tai osittain toteuttamien hankkeiden lkm, yhteensä	26	6	32	344	376	8,5 %
4A CO21 Naisten kestävä osallistumista työelämään ja siellä etenemistä tukevien hankkeiden lukumäärä, yhteensä	0	1	1	54	55	1,8 %

Indikaattori	12.3.	12.4.	REACT -EU Yht	Muu oh- jelma yht.	Kaikki yh- teensä	REACT- EU osuus
4A CO22 Julkishallintoon tai julkisiin palveluihin kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla kohdistuvien hankkeiden lukumäärä, yhteensä	14	0	14	223	237	5,9 %
4A CO23 Tuettujen mikroyritysten sekä pk-yrityksen lukumäärä, yhteensä	1 654	3 638	5 292	43 995	37 240	14,2 %

4. REACT-EU-rahoituksen vaikutusten arviointi

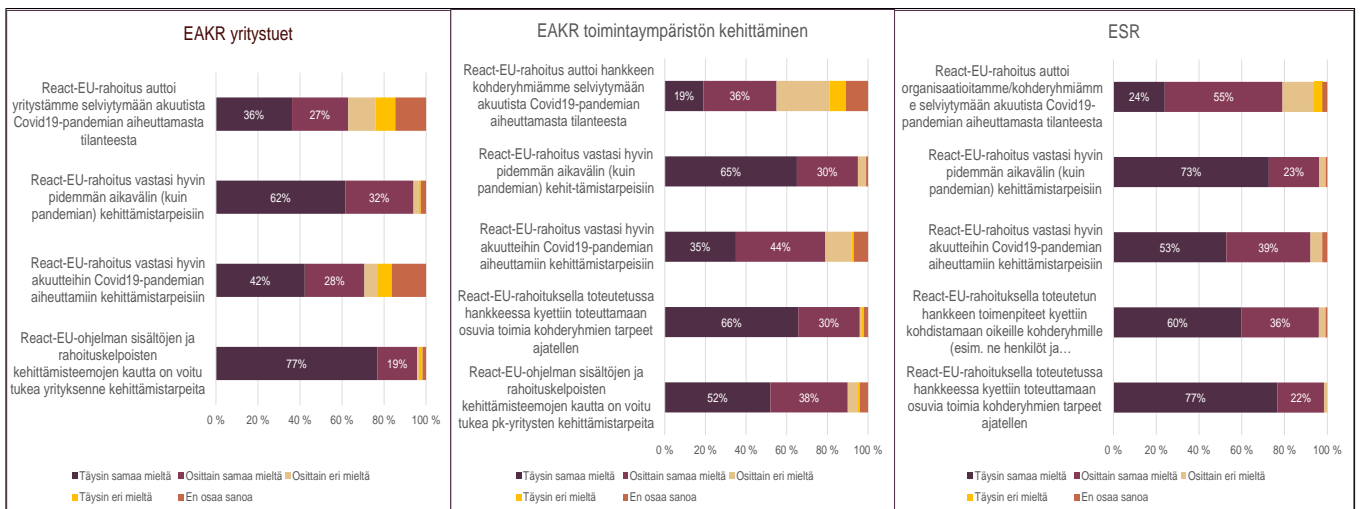
REACT-EU-lisärahoituksella on pyritty vahvistamaan pk-yritystoimintaa ja kehittämään TKI-toimintaa digitalisaation ja vihreän siirtymän näkökulmasta, parantamaan digitaalisia taitoja erityisesti sitä eniten tarvitsevilla kohderyhmissä sekä parantamaan yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyyttä. Erityisesti lisärahoituksella on pyritty tukemaan koronapandemian aikana rahoituksen pääkohderyhmän pidemmän aikavälin kyvykkyyttä vastata pandemian vahvistamiin ja aikaansaamiin kehittämishaasteisiin.

Arvioinnissa on tuotettu tietoa REACT-EU-rahoituksilla aikaansaaduista tuloksista sekä vaikutuksista hankekyselyn, indikaattorianalysien, haastatteluiden, hankekuvausten ja loppuraportoinnin analyysien sekä tapaustutkimusten kautta.

5.1. Hankkeiden vaikutuksia yleisesti ja rahoituksen lisäarvo hankkeille

Seuraavassa on esitetty sekä EAKR- että ESR-hankkeiden tuloksia ja vaikutuksia yleisellä tasolla. Seuraavissa alaluvuissa käydään kyseisten rahastojen osalta tarkemmalla tasolla läpi, mitä rahoitetuissa hankkeissa on saatu aikaiseksi ja minkälaisia vaikutuksia on saatu synnytettyä suhteessa REACT-EU-lisärahoituksen tavoitteisiin ja laajemminkin.

REACT-EU-rahoitus on hanketoteuttajien mukaan onnistuttu kohdistamaan pääosin onnistuneesti niihin tarpeisiin, joita toimijakentällä on ollut. Tämä tarkoittaa, että rahoitettavalla toiminnalla on voitu hyvin edistää sekä REACT-EU:n yhteiskunnallisia tavoitteita, että erilaisten hanketoteuttajien ja hanketoteuttajien kohderyhmien tarpeita. Rahoitus on vastannut hyvin erityisesti pitkän aikavälin kehittämistarpeisiin. Muilla tuilla on pystytty vastaamaan koronapandemian aiheuttamiin akuutteihin tarpeisiin. REACT-EU-rahoitus on myös mahdollistanut varsin laajasti onnistuneina pidettyjä toimenpiteitä erilaisten kohderyhmien tarpeita ajatellen. REACT-EU-rahoituksen rooli myös hanketoteuttajakentällä näyttyy vahvana pidemmän aikavälin hyötyjen ja vaikutusten synnyttämisen kannalta. REACT-EU-rahoituksella nähdään kuitenkin myös merkitystä akuutteihin tarpeisiin vastaamisessa. Tämä korostuu vahvemmin ESR-hanketoteuttajien näkemyksissä, mutta myös EAKR-hankkeiden puolella. Moni yritys ja ESR- ja EAKR toimintaympäristön kehittämishankkeen toteuttaja näkee rahoituksella olleen merkitystä myös COVID-19-pandemiasta selviytymisessä.

Kuva 10. REACT-EU-lisärahoituksen yritysten kehittämisavustushankkeiden, EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeiden ja ESR-hankkeiden toteuttajien näkemyksiä rahoituksesta (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

Tehtyjen REACT-EU-rahoituksesta vastaavien asiantuntijoiden haastatteluiden mukaan REACT-EU-rahoituksen tuloksissa ja aikaansaannoksissa korostuu erityisesti kyvykkyyksien vahvistaminen erityisesti pidemmällä aikavälillä syntyville vaikutuksille

Rahoituksen vaikutusten arvioidaan näkyvän EAKR-puolella muun muassa:

- Pienten yritysten kyvykkyyden, ymmärryksen ja osaamisen parantumisessa digitalisaation hyödyntämisen suhteen.
- Digitaalisten ratkaisujen, palveluiden ja tuotteiden kehityksenä.
- Vihreän siirtymän toimintatapojen kehityksenä ja ymmärryksen lisäämisestä muutosten tarpeesta ja mahdollisuuksista.
- Uusien ratkaisujen kehittämisenä ja tuotantoteknologian kehityksenä.
- Lisäksi Etelä- ja Länsi-Suomessa on muun muassa kehitetty korkeakoulujen, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteistä TKI-infraa sekä edistetty yritysten valmiuksia hyödyntää TKI-palveluja.

Rahoituksen vaikutusten arvioidaan näkyvän ESR-puolella muun muassa:

- Yritysten digikyvykkyyden kehittämisenä ja hankkeisiin osallistuneiden henkilöiden digitaalisten taitojen kehityksenä.
- Uusina osaamiseen kehittämiseen liittyvinä toimintatapoina, verkostoina ja koulutussisällöinä.
- Uusina digitaalisina oppimisympäristöinä.
- Ymmärryksen parantumisena vihreän siirtymän tarjoamista mahdollisuuksista.

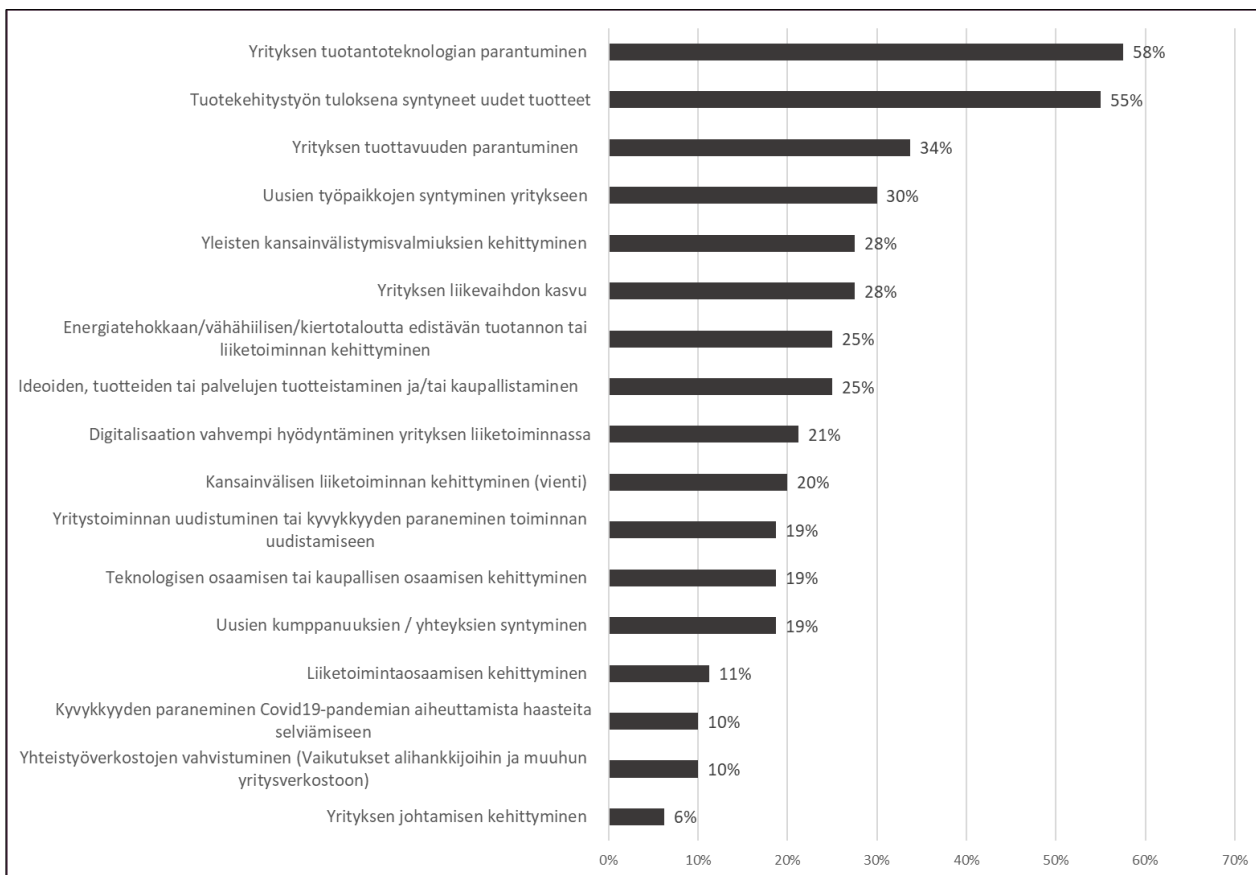
REACT-EU-rahoituksen asiantuntijoiden mukaan rahoituksella on saatu edistettyä sekä REACT-EU-rahoituksen mukaisia tavoitteita että yleisemmin rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 tavoitteita. REACT-EU-lisärahoituksen tavoitteista arvioidaan, että selkeimmin on saatu edistettyä pk-yritysten liiketoiminnan digitalisaatiota ja vihreää siirtymää edistäviä toimia. Myös TKI-toimintaa ja siihen liittyvää yhteistyötä (tutkimusorganisaatioiden välillä sekä tutkimusorganisaatioiden ja pk-yritysten välillä) ja infrastruktuuria on saatu hankkeissa kehitettyä digitalisaatiota ja vihreää siirtymää edistäväksi. Lisäksi yritysten muutoskyvykkyyttä on saatu kehitettyä hyvillä hankkeilla. Tärkeää ylipäänsä on ollut, että ESR-hankkeissa on päästy tekemään vahvaa yhteistyötä hanketoteuttajien ja yrityskehittämisen välillä sekä siirrettyä yrityskehittämisen tietoa ja lisättyä asiantuntemusta yritysten resilienssin eli muutosjoustavuuden kehittämisen suhteen. Epäselvempää on haastattelujen mukaan, ovatko kohderyhmien digitalisaatio-osaamiseen ja hyödyntämiskyvykkyyteen liittyvät REACT-EU-toimet tuoneet selkeää lisäarvoa suhteessa jo muutenkin tehtävään kehittämistyöhön kyseisessä teemassa.

Hanketoteuttajien näkemyksiä hanketoiminnan vaikutuksista on esitetty seuraavissa kuvissa, jossa on esitetty REACT-EU-hanketoteuttajien näkemyksiä hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista. Kokonaisuutena hanketoteuttajat kokevat, että hankkeissa on saatu aikaiseksi laajasti erityyppisiä tuloksia ja vaikutuksia. Osin eri vaikutusalueilla on onnistuttu kuitenkin paremmin ja osassa huonommin.

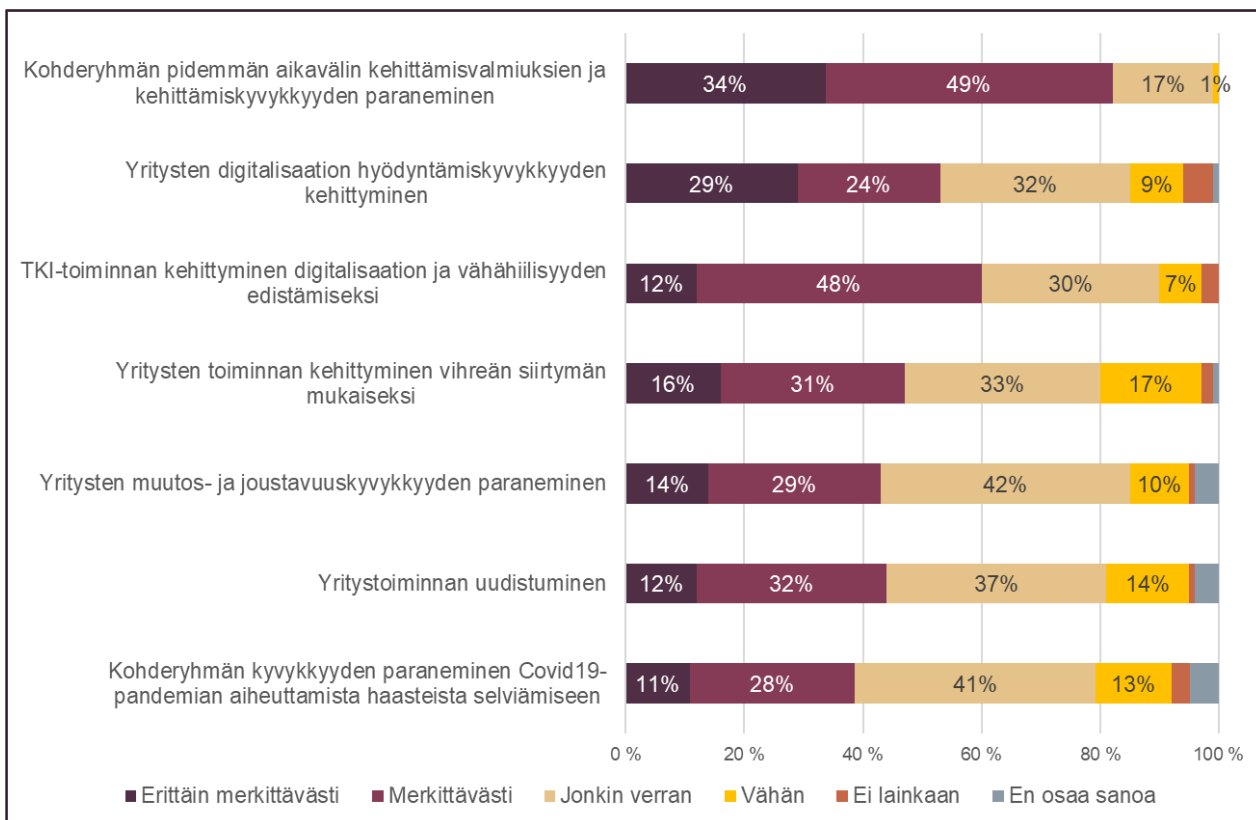
Arvioinnin kyselyn mukaan yritysten kehittämisavustusta saaneet pk-yritykset näkevät vaikutuksia saadun aikaiseksi vahvimmin erityisesti yritysten tuotantoteknologian parantumisessa sekä tuotekehitystyön tuloksissa syntyneinä uusina tuotteina ja palveluina. Kyselyn mukaan yli puolet hankkeista on saanut aikaiseksi näihin liittyviä tuloksia. Nämä liittyvät vahvasti avovastausten mukaan myös digitalisaatioon ja vihreään siirtymään, sillä tuotantoteknologiaa ja uusia tuotteita ja palveluita on kehitetty paljon näistä näkökulmista (kts. mm. raportin alaluku 4.2). Kohtuullisen merkittävä osa yrityksistä kokee myös, että yritysten kehittämisavustushankkeet ovat muun muassa vaikuttaneet yritysten tuottavuuden paranemiseen, uusien työpaikkojen syntymiseen, kansainvälistymisvalmiuksien paranemiseen sekä liikevaihdon kasvuun.

Jonkin verran yritykset ovat kokeneet vaikutuksia syntyneen yritysten kehittämisavustushankkeissa myös suoraan energiatehokkaan, vähähiilisen ja kiertotaloutta edistävän liiketoiminnan kehittämiseen, mikä kytkeytyy suoraan REACT-EU-hankkeiden tavoitteisiin. Lisäksi hankkeissa on onnistuttu tuotteistamaan ja kaupallistamaan tuotteita ja palveluita.

Harvemmissa yritysten kehittämisavustushankkeissa vaikutuksia nähdään syntyneen esimerkiksi yrityksen johtamisen kehittämisessä, yhteistyöverkostojen vahvistamisessa sekä liiketoimintaosaamisen kehittämisessä. Näitä teemoja edistetäänkin useammin toimintaympäristön kehittämishankkeissa, eikä yksittäisten yritysten hankkeissa. Suoraan kykyyn selvittää COVID-19-pandemian aiheuttamista haasteista on saatu myös harvemmin vaikutuksia aikaiseksi. Tämä osoittaa, että REACT-EU-rahoitus on yritysten kehittämisavustushankkeissa kohdentunut nimenomaan pidemmän aikavälin kyvykkyyksien vahvistamiseen, eikä COVID-19-pandemian akuutista tilanteesta selviämiseen.

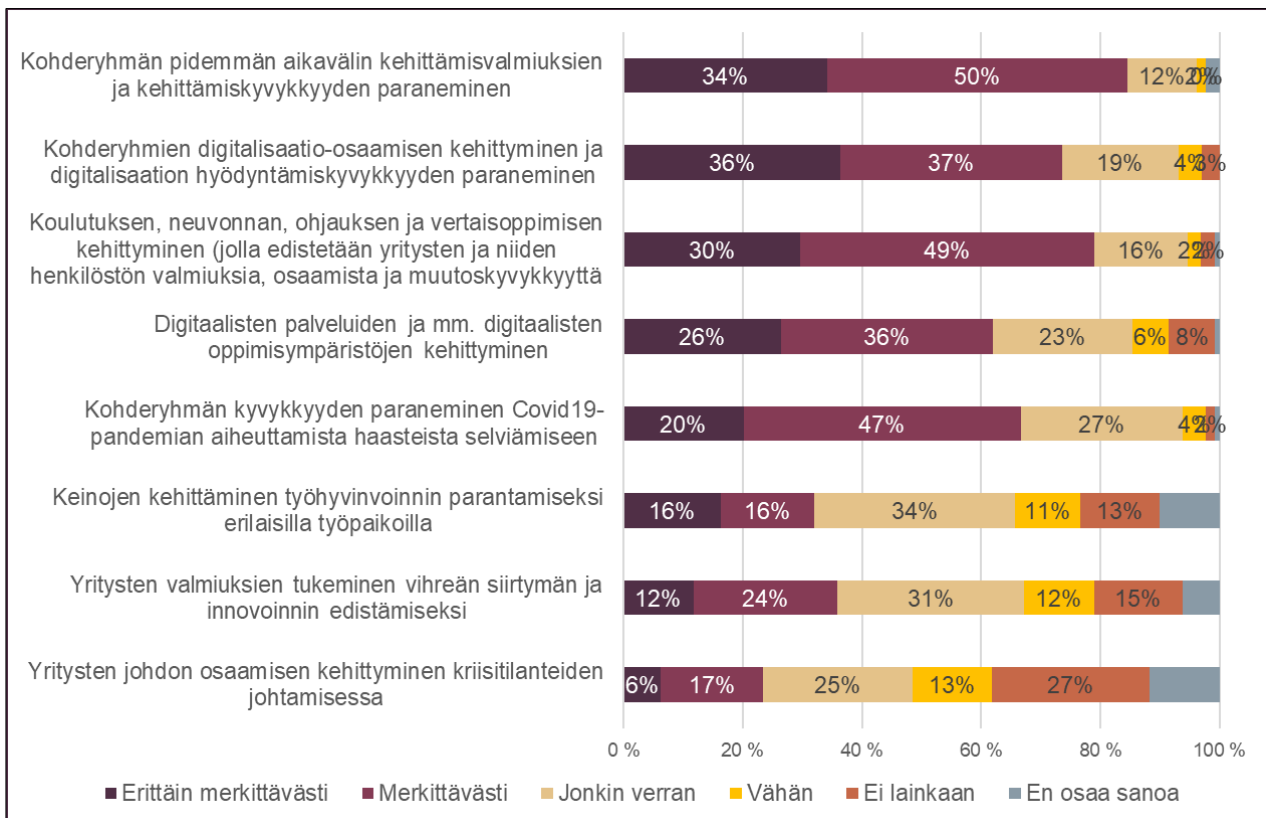
Kuva 11. REACT-EU-lisärahoituksen yritysten kehittämishankkeiden toteuttajien näkemyksiä rahoituksella aikaansaaduista vaikutuksista. (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

Kuva 12. REACT-EU-lisärahoituksen EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeiden toteuttajien näkemyksiä rahoituksella aikaansaaduista vaikutuksista. (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeissa arviointikyselyn vastausten mukaan hankkeiden vaikutukset näkyvät useimmin hankkeiden kohderyhmien pitkän aikavälin yleisen kehittämiskyvyn paranemisessa, johon vaikuttetu merkittävästi lähes kaikissa hankkeissa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että hankkeiden kohderyhmiin oleville yrityksille on tarjottu tietoa ja hanketoteuttajat (mm. tutkimus- ja koulutusorganisaatiot) ovat tehneet yritysten kanssa yhteistyötä, jossa yritysten osaaminen, ymmärrys ja kyky hyödyntää alueiden TKI-toiminnan voimavaroja (kokeilualustat, laboratoriot, kehittäisympäristöt TKI-yhteistyöverkostot jne.) on parantunut. Hankkeissa on myös varsin laajasti edistetty yritysten digitalisaation hyödyntämistä ja hyödyntämiskykyä. Myös tämä luo erityisesti pidemmällä aikavälillä potentiaalisia laajempia vaikutuksia, jos yritykset kykenevät hyödyntämään digitalisaation luomia mahdollisuuksia liiketoiminnassaan. Lisäksi merkittävänä asiana hankkeissa on kehitetty TKI-toimintaa digitalisaation ja vihreän siirtymän tarpeiden näkökulmasta. Tämä näkyy muun muassa TKI-kehittäisympäristöjen kehittämisessä, tiiviimmissä ja tiedon jaollisesti avoimemmissa verkostorakenteissa sekä teemoihin liittyvässä lisääntyneessä ja tiivistyneessä TKI-yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden välillä.

Kokonaisuutena EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeissa näytetään siis synnyttäneen vaikutuksia erilaisille REACT-EU-rahoituksen tavoitealueille. Osassa hankkeista on myös edistetty yritysten toiminnan kehittymistä vihreän siirtymän mukaiseksi, parannettu yritysten muutos- ja joustavuuskyykyä ja autettu yritystoiminnan uudistumista. Myös toimintaympäristön kehittämishankkeissa fokus on ollut selvästi vahvemmin kohderyhmien pidemmän aikavälin kehittämiskyvyn parantamisessa. Jonkin verran hankkeissa on kuitenkin tuettu myös kohderyhmiä selviämään COVID-19-pandemian aiheuttamista akuutimmista haasteista.

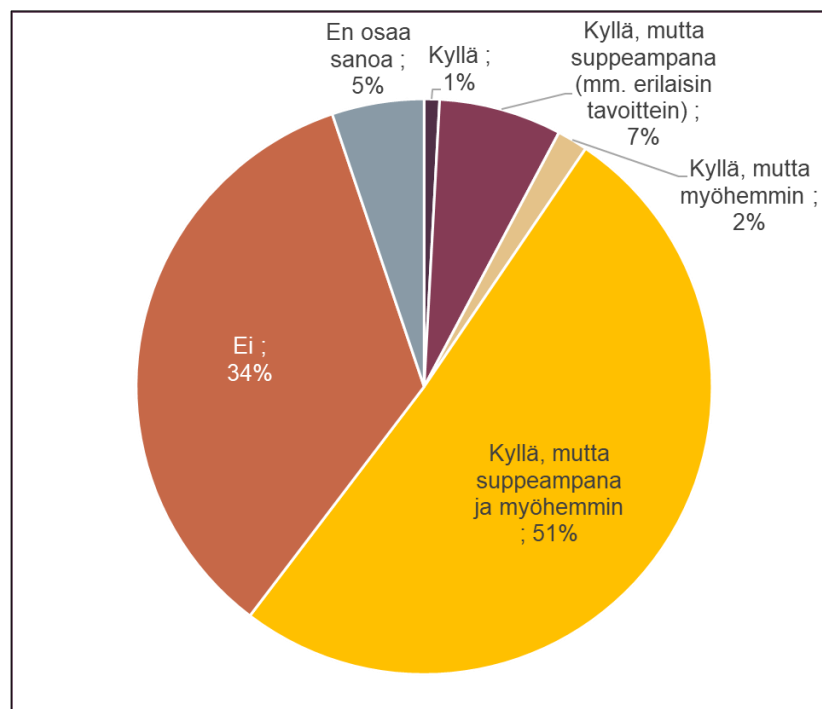

Kuva 13. REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeiden toteuttajien näkemyksiä rahoituksella aikaansaaduista vaikutuksista. (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

REACT-EU-rahoituksen ESR-hankkeissa korostuu arvioinnin kyselyn mukaan vahvasti myös kohderyhmien pidemmän aikavälin kykyjen kehittyminen. Tämä näkyy muun muassa yritysten osaamisen parantumisena sekä liiketoiminnan kehittämiskyvyn parantumisena. Hankkeissa on myös kehitetty ja tarjottu välineitä yrityksille näiden liiketoiminnan prosessien kehittämiseen ja toimintatapojen kehittämiseen. Näillä on voitu vastata COVID-19-pandemian tuomiin tai vahvistamiin muutoksiin toimintaympäristössä (esimerkiksi etänä toimiminen, kaupankäynnin ja myynnin sekä yleisesti liiketoiminnan sähköistyminen ja siirtyminen verkkoon). Useassa hankkeessa vaikutukset liittyvät spesifisti yritysten ja yrittäjien sekä muiden kohderyhmien kasvaneeseen kykyyn hyödyntää digitalisaatiota. Hankkeissa on esimerkiksi koulutettu kohderyhmiä sekä tarjottu tietoa digitalisaation hyödyntämismahdollisuuksista muun muassa

liiketoiminnan kehittämisessä. Monessa hankkeessa vaikutukset näkyvät vahvasti myös hanketoteuttajaorganisaation oman toiminnan kehittymisessä kuten esimerkiksi koulutusten, neuvonnan, ohjauksen ja vertaisoppimisen kehittymisenä sekä digitaalisten palvelujen oppimisympäristöjen kehittymisenä. Tätä kautta REACT-EU-rahoituksen vaikutukset tulevat näkymään myös pidemmällä aikavälillä, mikäli tämän kehitystyön tuloksia juurrutetaan toiminnan pysyviksi osiksi tai saatua tietoa hyödynnetään edelleen organisaatioiden toiminnan kehittämisessä. REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeissa on hieman laajemmin vastattu kohderyhmien akuutteihin koronapandemian aiheuttamiin tarpeisiin, kuin EAKR-rahoituksen puolella.

Arvioinnin kyselyn mukaan REACT-EU:n ESR-hankkeissa on vain pienessä osassa saatu vaikutuksia aikaiseksi työhyvinvointiin ja johdon osaamisen kehittämiseen liittyen. Hankkeet ovat vahvemmin keskittyneet yleisemmin yritysten kehittämiskyvykkyyden parantamiseen ja digitalisaatiokyvykkyyden edistämiseen. Lisäksi harvemmissa hankkeissa on luotu vaikutuksia yritysten valmiuksien tukemiseen vihreän siirtymän ja innovoinnin edistämiseksi. Nämä teemat korostuvat selkeästi vahvemmin EAKR-hankkeissa.

Kuva 14. REACT-EU-lisärahoituksen yritysten kehittämisavustushankkeiden toteuttajien näkemyksiä kysymykseen olisiko hankkeen sisältämä kehitystyö toteutunut ilman REACT-EU-tukea (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

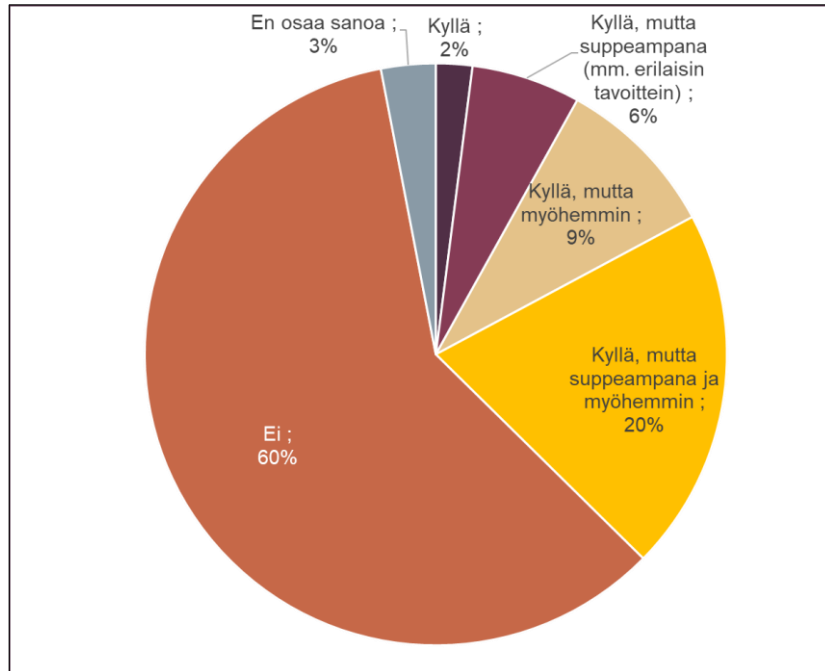
REACT-EU-rahoitus on hanketoteuttajien arvioiden mukaan tuonut selkeää lisäarvoa kehittämistyöhön ja investointeihin sekä yritysten kehittämisavustushankkeissa että EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeissa ja ESR-hankkeissa. Näissä kaikissa merkittävä osa kehittämistyöstä olisi jäänyt täysin toteutumatta ilman REACT-EU-rahoitusta. REACT-EU-rahoituksella on siis ollut vuosina 2021-2023 merkittävä vaikutus tässä luvussa esiteltävien tulosten ja vaikutusten syntymiselle, ja rahoitus on poikkeusaikana mahdollistanut tuloksia ja vaikutuksia, joita ei ilman rahoitusta olisi syntynyt. Tämä kertoo myös rahoituksen kohdentumisen onnistumisesta. Rahoituksella ei ole ollut merkittävää vuotovaikutusta, eli sillä ei ole tuettu toimia, jotka olivat toteutuneet ilman rahoitustakin.

Yritysten kehittämisavustushankkeissa REACT-EU-rahoituksen lisäarvo näkyy erityisesti siinä, että se on mahdollistanut kehittämistyötä ja investointeja laaja-alaisempina ja kunnianhimoisempina kuin muuten olisi tehty. Lisäksi rahoitus on aikaistanut kehittämistyötä ja investointeja suhteessa tilanteeseen, jossa rahoitusta ei olisi myönnetty. Tämä tarkoittaa, että REACT-EU-rahoitus on mahdollistanut yritystoiminnan kehittämistä ja tuonut siihen laajempaa voimaa.

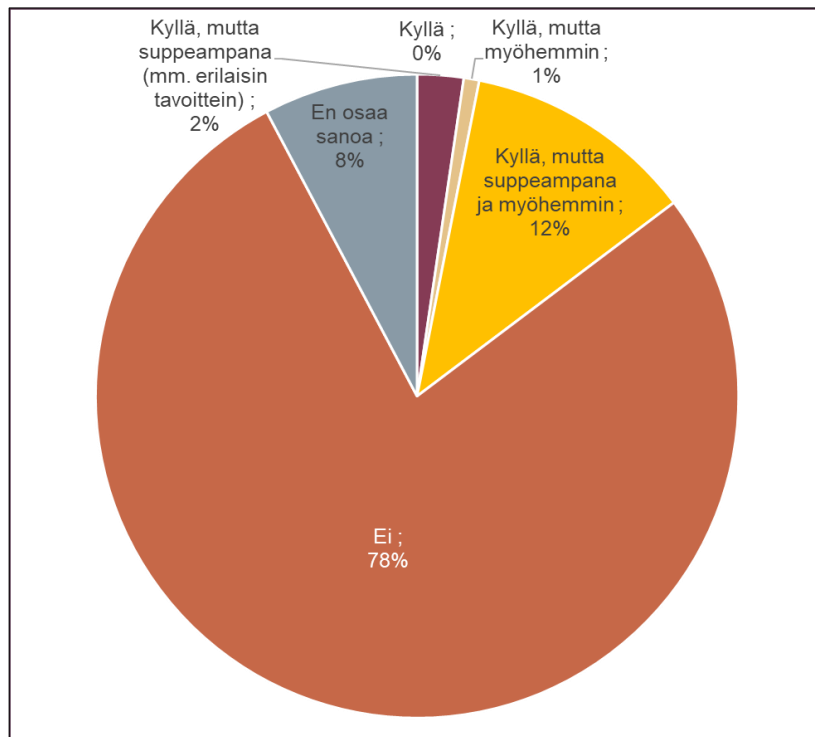
EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeissa suurinta osaa kehittämistyöstä ei olisi hanketoteuttajien arvioiden mukaan toteutettu lainkaan ilman REACT-EU-rahoitusta. Merkitys korostuu erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomen hanketoteuttajien vastauksissa, jossa lisärahoitus on mahdollistanut selkeästi uutta tekemistä, jota ei ohjelmakaudella 2014–

2020 olisi voitu toteuttaa. Merkittävässä osassa EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeita arvioidaan myös rahoituksen nostaneen kehittämistyön kunnianhimoa ja aikaistaneen sitä.

REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeissa rahoituksen lisäarvo kehittämistyön toteutumisen mahdollistajana näkyy selkeimmin. Lähes neljä viidestä vastaajasta arvioi, että kehittämistyötä ei olisi toteutettu lainkaan ilman REACT-EU-rahoitusta.

Kuva 15. REACT-EU-lisärahoituksen EAKR-toimintaympäristön kehittämishankkeiden toteuttajien näkemyksiä kysymykseen olisiko hankkeen sisältämä kehitystyö toteutunut ilman REACT-EU-tukea (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

Kuva 16. REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeiden toteuttajien näkemyksiä kysymykseen olisiko hankkeen sisältämä kehitystyö toteutunut ilman REACT-EU-tukea (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

5.2. Pk-yritysten toiminnan vahvistaminen ja TKI-toiminnan kehittäminen digitalisaation ja vihreän siirtymän näkökulmasta (EAKR)

REACT-EU-rahoitus on mahdollistanut EAKR-rahoituksessa kehittämistoimintaa ja investointeja, joilla on pyritty vahvistamaan erityisesti pk-yrityksissä digitalisaation hyödyntämisen edistämistä sekä toimintamallien ja ratkaisujen/palvelujen kehittämistä vihreän siirtymän kestävyysperiaatteiden mukaiseksi. Lisäksi rahoituksella on kannustettu yrityksiä tarttumaan vihreän siirtymän mahdollistamiin markkinoihin ja liiketoimintamahdollisuuksiin. Seuraavassa on esitetty hankekuvausten ja loppuraporttien analyysien sekä arvioinnin kyselyn pohjalta tarkemmin, minkälaisia asioita REACT-EU-rahoituksella on kehitetty ja mitä on saatu aikaiseksi.

Pk-yritysten toteuttamissa REACT-EU-hankkeissa yritystasolla on tehty kehittämistoimia, joilla on uudistettu yritysten liiketoimintamalleja, tehostettu tuotantoprosesseja ja lisätty tuotantoa, parannettu tuotantoprosessien ympäristöystävällisyyttä, toteutettu investointeja vihreän siirtymän tavoitteet huomioiden, kehitetty uusia tuotteita ja palveluita sekä kehitetty liiketoimintaa digitalisaatiota hyödyntäen. Monilla toimialoilla COVID-19-pandemia on pysäyttänyt tai vähintäänkin hidastanut merkittävästi normaalia liiketoimintaa pandemian ajaksi. Useille yritykselle pandemia-aika ja REACT-EU-rahoitus onkin tarjonnut mahdollisuuden toteuttaa kehittämistoimia ja tehdä kehittämispanostuksia pidemmän aikavälin hyötyjä ajatellen, joihin ei niin sanottuna normaaliaikana olisi ollut samalla tavalla mahdollisuuksia ajallisesti ja resurssien puitteissa. Toimet ovat olleet kuitenkin monelta osin samansuuntaisia, mitä muun rakennera-hastotoiminnan yritysten kehittämisavustushankkeissa on tehty. Erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa on hanketoteuttajiksi saatu kuitenkin selkeästi laajemmin erilaisia uusia yrityksiä. REACT-EU-rahoitus on vahvistanut entisestään panostuksia digitalisaatioteemaan sekä lisäksi siirtänyt painopistettä vahvemmin vihreää siirtymää edistäviin toimiin.

Liiketoimintamallien uudistaminen

Hankekuvausanalyysien ja hankkeiden loppuraportointien mukaan yritysten liiketoimintamallien uudistamisessa on esimerkiksi koronapandemian vaivaamalla aloilla toiminnan pysähdystilanteissa pyritty tekemään pidemmän aikavälin tähtäimellä muutoksia liiketoimintamalleihin sekä tuettu uusien liiketoimintojen syntymistä. Hyvin merkittäviä liiketoiminnan suuntaa selvästi muuttavia hankkeita ei ole toteutettu laajasti, vaan pyritty suuntaamaan olemassa oleva liiketoiminta tulevaisuuden markkinoiden kehittymistä ja sääntelyä vastaavaksi tai tuomaan uusia osia olemassa olevaan liiketoimintaan. Koronapandemia on vahvistanut jo aiemmin käynnissä olleita kehityskulkuja (digitaalisuus, etänä toimiminen, sääntely), joihin pandemia-aikana on noussut kasvanut tarve vastata entistä nopeammin. Hankkeissa on tuotettu tietoa uusista tulevaisuuden markkinamahdollisuuksista, joihin yritykset mahdollisesti suuntaavat toimintaansa. Markkinatiedon pohjalta yrityksissä on lähdetty kehittämään uusille kohderyhmille palveluita. Lisäksi muun muassa vastuullisuusteema näkyy useassa hankkeessa, joissa yritysten liiketoimintamalleja on suunnattu sellaiseksi, että niissä otetaan vahvemmin huomioon kestävän kehityksen näkökulmat. Lisäksi yrityksissä on toteutettu investointeja, joilla liiketoimintamallia on voitu muuttaa muun muassa merkittävästi sähköisemmäksi ja sähköisiin palveluihin perustuvaksi. Yritykset ovat myös kehittäneet uusia konsepteja, joiden kautta liiketoimintaan voidaan pidemmällä aikavälillä muuttaa luotujen konseptien mukaisiksi ja näin muuttaa liiketoimintamallia laajemmin. Esimerkiksi matkailualan yritykset ovat kehittäneet toimintaansa enemmän palvelu- ja elämystuotantoon perustuvaksi. Myös sellaisia kehittämistoimia ja investointeja on toteutettu, joilla on voitu aloittaa täysin uusi liiketoiminnan osa-alue. Näitä on toteutettu erityisesti tilanteissa, joissa uusille liiketoiminta-alueille nähdään koronapandemian jälkeen markkinapotentiaalia. Tällä tavoin yritykset ovat voineet toteuttaa myös liiketoiminnan ollessa seisahdusvaiheessa toimia, jolla markkinoiden vilkastuessa ollaan valmiita uusien avauksiin.

Tuotantoteknologian ja prosessien kehittäminen

Tuotantoteknologian ja prosessien kehittämisessä näkyy erityisen vahvasti kestävyden, kiertotalouden ja digitalisaation näkökulmat. Rahoitetuissa projekteissa yritysten liiketoimintaa on pyritty muuttamaan vahvemmin kestävän kehityksen vaatimuksia vastaaviksi ja kiertotalouden mahdollisuuksia hyödyntäväksi. Tämä näkyy esimerkiksi uuden investoinnin tekemisessä, jolla tuotantolaitteisiin on saatu lisättyä osia, joilla tuotantomateriaalia saadaan kerättyä ja käsiteltyä uusiokäyttöä varten. Yrityksissä on muun muassa parannettu kykyä hyödyntää uudelleen tuotannossa yli jääviä materiaaleja sekä muutettu tuotantotapoja kestävästi kehitystä huomioivaksi. Tuotantoteknologian kehittämisessä näkyy myös tehokkuuden parantaminen, jolla vähemmällä raakamateriaalilla saadaan tuotettua enemmän tavoiteltua loppumateriaalia. Hankkeissa on myös kehitetty tuotantoprosessien seuranta, jolloin prosesseja on saatu kehitettyä ja tehostettua seurantatiedon avulla. Lisäksi yritysten kehittämisavustushankkeissa on kehitetty ja päivitetty

liiketoiminnan prosesseja niin, että niillä on voitu vastata osuvammin ja laadukkaammin esimerkiksi asiakastarpeisiin sekä toisaalta toimia aiempaa tehokkaammin. Tämä on liittynyt toiminnan automatisointiin sekä toisaalta asiakastiedon hyödyntämiseen vahvemmin yritystoiminnan eri vaiheissa.

Uudet investoinnit

Useissa hankkeissa on toteutettu myös merkittäviä investointeja, joilla on tehostettu ja kasvatettu tuotantoa sekä parannettu ennestään tuotannon laatua ja näin parannettu yritysten mahdollisuuksia skaalata toimintaansa. Investoinneilla on muun muassa avattu uusia tuotantolinjoja, rakennettu energiaa säästäviä ratkaisuja, investoitu uusiin laitteisiin sekä investoitu uusien järjestelmien ja alustojen käyttöönottoon. Lisäksi yritykset ovat investoineet tuotannollisten tilojensa laajentamiseen ja matkailuyritysten kohdalla asiakkaita varten uusiin majoitustiloihin ja niihin liittyviin palvelukokonaisuuksiin. Investoinnit ovat siis kohdistuneet monilta osin vihreää siirtymää ja digitalisaatiota edistäviin tekijöihin. Investoinneilla on myös pystytty kasvattamaan tuotantokapasiteetteja, jolle odotetaan olevan tarvetta erityisesti pandemian hellittäessä.

Digitaaliset ratkaisut ja digitalisaation hyödyntämisen vahvistaminen

Hankkeissa merkittävä painotus on ollut digitalisaation vahvemman hyödyntämisen edistämässä liiketoiminnan kehittämisessä. Hankkeissa on kehitetty ja otettu käyttöön digitaalisia järjestelmiä muun muassa tiedonhallintaa ja asiakastietoa varten, kehitetty digitaalisia sovelluksia ja alustoja, digitalisoitu tuotantoprosesseja sekä otettu käyttöön automaatiota ja selvitetty digitalisaation mahdollisuuksia liiketoiminnan kehittämisessä. Matkailualalla on esimerkiksi toteutettu useita hankkeita, joissa matkailuyritykset ovat ottaneet käyttöön markkinointiin ja asiakaspalveluun liittyviä sähköisiä sovelluksia ja näin päivittäneet toimintaansa kilpailukykyisemmäksi. Lisäksi monet yritykset ovat kehittäneet verkkokauppatoimintaa ja nettisivuja hankkeissa, ja näin uudistaneet markkinointi- ja myyntityötä. Digitaalisten sovellusten ja palveluiden tuominen osaksi liiketoimintaa on ollut useiden hankkeiden keskeinen tulos. Hankkeissa on parannettu tuotteiden ja laitteistojen IoT-ominaisuuksia (Internet of Things). Lisäksi digitaalisilla ratkaisuilla on kehitetty erilaisen datan (CRM, tuotantoprosessit, toimitusprosessit, markkinadata jne.) hallintaa ja hyödyntämistä.

Tuotekehitystyön edistäminen, uudet tuotteet ja palvelut sekä tuotteiden ja palveluiden jatkojalostaminen

Yritysten kehittämisavustuksissa selkeä osa rahoituksesta on käytetty myös uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Konkreettisia tuotteita ja palveluita on kehitetty useilla eri toimialoilla pienten ja keskisuurten yritysten toimesta. Hankkeissa on myös testattu ja pilotoitu tuotteita asiakasrajapinnassa sekä erilaisissa olosuhteissa (mm. lämpötila, kosteus jne.). Lisäksi olemassa olevia tuotteita on päivitetty muun muassa digitalisaation keinoin ja parantamalla niiden ympäristöystävällisyyttä sekä niiden vastaavuutta muuttuneeseen tai muuttuvaan sääntelyyn. Hankkeissa on myös kehitetty tuotteita vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita kehittämällä ja testaamalla palveluita asiakkaiden kanssa yhteistyössä. Lisäksi yritykset ovat laajentaneet palveluitaan ja parantaneet tarjoamisensa palvelujen laadukkuutta. Hankkeissa on kehitetty esimerkiksi digitaalisia palvelualustoja asiakaspalveluita varten. Lisäksi hankkeissa on kehitetty muun muassa terveys- ja hyvinvointialan tuotteita.

Useissa hankkeissa on myös kehitetty uusia ja jalostettuja tuotteita ja ratkaisuja, jotka perustuvat kiertotalouteen sekä ovat ympäristön kestävä kehityksen mukaisia. Näitä ovat olleet esimerkiksi lannoitteet, energialähdetkaisu, jalostetut puutuotteet sekä erilaisen tuotannon sivuaine- ja ylijäämästä jalostetut uudet tuotteet.

Hankkeissa on myös viety tuotekehitystyötä eteenpäin, esimerkiksi useampivaiheisessa prosessissa yhden tai useamman vaiheen osalta. Tämä on tarkoittanut muun muassa uuden ympäristöystävällisemmän tuotteen tuotekehitysvaiheen käynnistämistä. Toisissa hankkeissa taas on saatettu testata lähes valmista tuotetta asiakasrajapinnassa.

Markkinatieto ja ymmärryksen parantuminen sekä kansainvälistymisen edistyminen

Yritysten kehittämisavustushankkeissa ja toimintaympäristön kehittämishankkeissa on tuotettu myös uutta tietoa yritysten liiketoiminnan kehittämistä ajatellen sekä kartoitettu markkinamahdollisuuksia ulkomailla. Hankkeissa on kartoitettu tietoa esimerkiksi asiakastarpeista ja kysynnästä ja ennakoitu niiden kehitystä. Hankkeissa on edistetty kotimaisten ja kansainvälisten markkinointistrategioiden laatimista sekä toteutettu suunnitelmia kansainvälisille markkinoille laajentumiseksi. Osassa hankkeista fokus on ollut vahvasti myös myynti- ja markkinointitoiminnan

konkreettisessa kehittämisessä. Lisäksi hankkeissa on toteutettu kansainvälistymiseen liittyviä toimia, joilla on vahvistettu alueiden ja niiden toimijoiden tunnettuutta sekä yhteistyön mahdollisuuksia ulkomaisten toimijoiden kanssa.

TKI-toimintaympäristöjen ja liiketoimintamahdollisuuksia kehittäminen

Toimintaympäristön kehittämishankkeissa on myös kehitetty tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan testausympäristöjä ja pk-yritysten kyvykkyyttä hyödyntää niitä. Useassa hankkeessa on muun muassa kehitetty ja avattu tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden TKI-fasiliteetteja yrityksille ja tehty yhteistyötä yritysten kanssa. Tutkimus- ja koulutusorganisaatiot ovat lisäksi kehittäneet omia TKI-fasiliteettejaan yhteistyössä toistensa sekä yritysten kanssa. Lisäksi kaupunkien liiketoiminnallisesti potentiaalisia alueita ja paikkoja on tarjottu yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittämis- ja kokeilutoiminnalle ja kehitetty esimerkiksi IoT-sovelluksia kaupungeissa asiakasrajapinnassa. Lisäksi hankkeissa on kehitetty avoimen datan hyödyntämistä ja edistetty digitaalisten toimintamallien ja sovellusten hyödyntämistä. Hankkeissa on myös digitalisaatiota hyödyntäen kehitetty esimerkiksi matkailualueita ja näin parannettu niissä liiketoiminnan kehittymismahdollisuuksia. Useissa hankkeissa on myös kehitetty yritysten ja tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden sekä tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden keskinäisiä yhteistyön toimintamalleja. Hankkeissa on myös tuettu yritysten verkostojen muodostumista ja yhteistyötä. Näillä keinoilla on kehitetty TKI-toimintaympäristöjä sekä avattu liiketoiminnallisia mahdollisuuksia yrityksille.

Osaaminen ja kyvykkyys liiketoiminnan kehittämiseen sekä uusien toimintamallien ja työkalujen käyttöönottoon ja hyödyntämiseen

Yritysten toimintaympäristön kehittämishankkeissa painopiste tuloksissa ja vaikutuksissa on hankkeiden loppuraporttien mukaan pk-yritysten osaamisen ja kyvykkyuden kehittämisessä erityisesti digitalisaation hyödyntämisessä sekä vihreään siirtymään reagoimisessa ja pk-yritystoiminnan vastuullisuudessa. Hankkeissa on pyritty vastaamaan tulevana vuosina vahvistuviin osaamisvaatimuksiin sekä ymmärryksen lisäämiseen eri aloilla korostuvista liiketoiminnan kehittämistarpeista ja mahdollisuuksista. Teemat ovat liittyneet lainsäädännön muutoksiin ja kestävyysteeman aiheuttamista liiketoiminnan muutostarpeista. Hankkeissa on lisäksi kehitetty uusia toimintamalleja yritysten ja koulutusorganisaatioiden yhteistyölle esimerkiksi vastuullisuusteemaan liittyen. Hankkeissa on kehitetty yrityksiä varten työkaluja esimerkiksi vihreän siirtymän edistämiseksi ja digitalisaatioita hyödyntäen. Useissa hankkeissa on esimerkiksi kehitetty etä- ja virtuaalitapahtumiin ja toimintaan työkaluja ja kehitetty yritysten kyvykkyyttä hyödyntää tämän kaltaisia työkaluja. Hankkeissa on jaettu tietoa ja luotu oppaita ja nettialustoja, joiden kautta kerätty tieto, uudet toimintamallit ja työkalut ovat hyödynnettävissä myös tulevaisuudessa.

Ennakoimattomat vaikutukset

Hankeraporteissa ja kyselyssä nostetaan ennakoimattomina ja odottamattomina hyötyinä ja vaikutuksina muun muassa toimijoiden välisen verkostoitumisen tiivistymisen ja yhteistyön vaikuttavuuden parantumisen tavoilla, jota ei saavutetulla laajuudella odotettu tapahtuvan. Lisäksi useampi yritys kuvaa, että hankkeen odottamaton hyöty on ollut liiketoimintamallin selkeytyminen, kun on saatu uutta tietoa palveluiden ja tuotteiden markkinapotentiaalista ja tuotantoteknologian kehityksen toimivuudesta sekä markkinoiden kysynnästä. Osa yrityksistä on myös nostanut tuottavuuden kasvun odotettua enemmän, ennakoimattomana vaikutuksena esiin. Selkeästi keskeisenä odottamattomana hyötynä tunnistetaan uusien ideoiden syntyminen muun muassa tuotteista ja palveluista ja liiketoiminnan kehittämisestä hankkeiden toteuttamisen pohjalta. Lisäksi esimerkiksi kansainvälistymisen mahdollisuuksien paraneminen oli useassa hankkeessa yritysten näkökulmasta asia, jossa edistyi odotettua enemmän.

CASE: Hippa Remote - etäpalvelut tuotekehittäjälle sote-alan digitalisaation edistämiseksi (A78504)

Rahoituksen määrä: Suunniteltu julkinen rahoitus yhteensä: 382 022 euroa

Toteutusaika: 1.12.2021-31.8.2023

Hankkeen päätoteuttaja: Tampereen ammattikorkeakoulu Oy

Toimintalinja: 8. REACT-EU:n EAKR-toimenpiteet

Erityistavoite: 12.2. Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen erityisesti digitalisaation edistämisen ja yhteiskunnan hiili-neutraalisuustavoitteen toteutumisen näkökulmasta

Hankkeen tavoitteet

Hippa Remote -hanke syntyi COVID-19-pandemian luomaan tarpeeseen sitä edeltäneen 6Aika Hippa-hankkeen jatkumona. Hoito- ja hoivayksiköiden sulkeutuminen loi tarpeen etä- ja virtuaalialustoille rakentuvien testausympäristöjen ja -käytäntöjen luomiseksi käyttäjälähtöiseen tuote- ja palvelukehitykseen. Palvelut olivat pk-yrityksille ja sote-palveluntuottajille suunnattuja. COVID-19-pandemian myötä nousi myös tarve kehittää edelleen uusia ikäihmisten ja mielenterveyskuntoutujien hyvinvointia tukevia digitaalisia tuotteita ja palveluita.

Hankkeen toteutus

Hippa Remote -hanketta toteutettiin kolmen itsenäisen, mutta toisiinsa kytkeytyvän sisarhankkeen muodossa. Pirkanmaalla Tampereen ammattikorkeakoulun toteuttaman hankkeen lisäksi Metropolia Ammattikorkeakoulu Uudellamaalla (A77522) ja Centria-ammattikorkeakoulu Keski-Pohjanmaalla (A78138) toteuttivat omat Hippa Remote -hankkeensa. Kaikilla sisarhankkeilla oli hieman omat painotuksensa teemaan ja sisarhankkeiden yhteistyö mahdollisti laajemman ja synergiaetuja luovan kokonaisuuden aikaansaamisen. Sisarhankkeiden projektipäälliköt kokoontuivat säännöllisesti vaihtamaan kokemuksia, ja he edustivat myös hankkeita sisarhankkeiden ohjausryhmissä. Hankkeiden yhteistyö tuotti aitoa ylimatekunnallista ideointia, paransi hankkeiden tehokkuutta ja mahdollisti erilaisten osaamisten yhdistämistä.

Tulokset ja vaikutukset

Tampereen ammattikorkeakoulun Hippa Remote -hanke toteutettiin neljän työpaketin kautta. Ensimmäisessä työpaketissa kartoitettiin haastatteluin ja videokerronnan avulla ikäihmisten ja mielenterveyskuntoutujien asiakastarinoita kuvaamaan palvelutarpeita ja arjen haasteita. Toisessa työpaketissa luotiin etä- ja hybridituotetestauksen ja tuotekehityspalveluiden malleja pk-yrityksille. Testaukset mahdollistivat pk-yrityksille digitaalisten tuotteiden ja palvelujen testauksen virtuaalisia, simuloituja sekä autenttisia ympäristöjä hyödyntäen. Kolmas työpaketti liittyi yritysten innovointikyvykkyyden arviointiin ja vahvistamiseen ja siinä tarjottiin yrityksille yritys kohtaista sparrausta. Neljäs työpaketti käsitti viestintää, toimintamallin juurruttamista ja skaalausta. Sisarhankkeet pitivät lisäksi muun muassa yhteisiä webinaareja ja Tutttunet-alustaa hyödynnettiin monipuolisesti.

Hankkeen myötä syntyi systemaattiset ja koordinoituneet työkalut ja mallit etä- ja hybriditestaukselle. Kokemuksien saaminen hybridimallilla tapahtuvasta testaamisesta oli merkittävä tulos jo itsessään. Hankkeessa mukana olleille yrityksille oli erityisen arvokasta, että heillä oli mahdollisuus päästä aitoihin ympäristöihin testaamaan tuotteitaan. Yrityksille puolueettoman tahon ympäristössä tehdyt testaukset ovat tärkeä referenssi, joka toimii osaltaan myös myynnin ja kansainvälistymisen tukemisessa. Asiakastarinoiden avulla saatiin myös lisättyä yritysten ymmärrystä tuotteiden ja palveluiden loppukäyttäjien tarpeista. Uusien tuotteiden ja teknologioiden testaamisen myötä myös testaajien tietoisuus kehitteillä ja markkinoilla olevista teknologioista lisääntyi.

Hankkeen jälkeen

Hankkeessa kehitetyt hybridipalvelut pk-yritysten käyttäjälähtöiseen testaus- ja tuotekehitykseen ovat jääneet elämään, ja hankkeen kautta kehitettyjä malleja ja osaamista hyödynnetään edelleen muun muassa Tampereen yliopiston ja Business Tampereen sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen yhteishankkeessa. Hankkeen oppeja ja luotuja malleja on mahdollista hyödyntää myös tulevaisuudessa tilanteissa, joissa paikan päällä tapahtuva testaus ei ole mahdollista. Hybridisti toteutettaville testaus- ja tuotekehityspalveluille on myös tunnistettu potentiaalia kansainvälisille markkinoille suuntaaville yrityksille, sillä palveluita voidaan hyödyntää yhtä lailla kohdemaissa. Ikääntyminen on globaali haaste ja terveysteknologian alan tuotteilla on usein suuri kansainvälistymispotentiaali. Sisarhankkeessa aikaansaadut yhteistyöverkostot ovat säilyneet hankkeen päättymisen jälkeen. Hippa Remote hankkeen toteuttajakorkeakouluilla onkin suunnitelmassa jatkaa yliaalueellista yhteistyötä ja toistensa täydentävän osaamisen hyödyntämistä uuden hanketoiminnan muodossa.

5.3. EAKR-hankkeiden vaikutukset indikaattoritietojen valossa

REACT-EU-hankkeet ovat tuottaneet indikaattorituotoksia myös moniin muihin kuin rahoituksen kustannustehokkuuden arvioinnin yhteydessä tarkasteltuihin kolmeen indikaattoriin (CO28, CO29 ja 7). Kustannustehokkuuden analyysin yhteydessä ilmeni, että etenkin indikaattorit CO28, CO29 ilmentävät hyvin REACT-EU-hankkeissa aikaansaatuja tuloksia. Näiden indikaattorituotosten pohjalta voidaan todeta, että REACT-EU-hankkeissa on kyetty tukemaan huomattavissa määrin yritysten tuotekehitystyötä. Indikaattorin 7 (Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys) perusteella myös yli viidensadan yrityksen joukkoa on kyetty tukemaan niiden kasvamisessa haasteellisesta toimintaympäristöstä huolimatta.

Tuen avulla on saatu aikaan yli 600 työpaikkaa yrityksissä ja luotu 240 TKI-työpaikkaa. Uuden liiketoiminnan aloittavia yrityksiä on puolestaan raportoitu 326 kappaletta. Indikaattoritietojen perusteella REACT-EU-hankkeissa on myös luotu edellytyksiä tulevalle kehitykselle. Pk-yritykset hankkeessa, jossa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta on raportoitu 905 kappaletta. TKI-toimintaan liittyen yrityksiä, jotka käynnistävät TKI-toiminnan tai TKI-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa on raportoitu 530 kappaletta. Lisäksi tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämään hankkeeseen osallistuneita yrityksiä on raportoitu 2 621 kappaletta.

COVID-19-pandemiaan liittyvää muuta tukea kuin rahoitustukea saavia yrityksiä puolestaan raportoitiin kaikkiaan 431 kappaletta.

Taulukko 13. React-EU-hankkeiden tuottamat indikaattorituotokset. (Lähde EURA2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Indikaattori	12.1	12.2	REACT-EU yht.
Hanke lkm	871	198	1 069
Maksettu julkinen rahoitus yhteensä, euroa	92 058 572	29 325 921	121 384 493
6 Pk-yritykset, jotka aloittavat uuden liiketoiminnan	288	38	326
7 Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	543	22	565
CO08 Uudet tuella aikaansaadut työpaikat yrityksissä	562,1	45	607
CO08.1 Uudella tuella aikaansaaduista työpaikoista, naisten	312,1	21	333
11 Pk-yritykset hankkeessa, jossa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	627	278	905
25 Uudet tuella aikaansaadut TKI-työpaikat	219,8	20	240
16 Yritykset, jotka käynnistävät TKI-toiminnan tai TKI-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	254	276	530
25.1 Uudella tuella aikaansaaduista t&k&i -työpaikoista, naisten	90,1	9	99
15 Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämään hankkeeseen osallistuneet yritykset	989	1632	2 621
CO28 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi markkinoilla)	295	75	370
CO29 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi yrityksille)	355	164	519
CV24 COVID-19-epidemiaan liittyvää muuta tukea kuin rahoitustukea saavat Pk-yritykset	181	250	431

Erytistavoitteittain tarkasteltuna indikaattorituotoksissa näkyvät sekä erisuuriset rahoitusosuudet että indikaattorituotosten kohdentuminen joko yritysten kehittämisyhteistyöön tai erilaisiin toimintaympäristön kehittämishankkeisiin Erytistavoitteen 12.1 tuotokset painottuvatkin yritysten toimintaan kohdistuviin tuotoksiin, kun taas erityistavoitteen 12.2 tuotokset kuvaavat enemmän toimintaympäristön kehittämishankkeille ominaisempia tuotoksia, kuten hankkeisiin osallistuneiden yritysten määrää ja TKI-yhteistyön aloittaneiden yritysten määrää.

5.4. Digitaalisten taitojen parantaminen ja yritysten ja yrittäjien nopean muutoskyvykkyyden edistäminen (ESR)

REACT-EU:ssa toteutusta 322 hankkeesta oli saatavilla 15.9.2023 tuloksista kertovat tiivistelmätiedot 77 hankkeesta. REACT-EU-hankkeissa on käytetty vertaistukeen, kokemusasiantuntijuuteen ja yhteiskehittämiseen perustuvia toimintatapoja. Hankkeissa on toteutettu alkukyselyitä ja -kartoituksia, joiden avulla on pystytty kohdentamaan toimintaa asiakaslähtöisemmin.

Hankeraporttien perusteella tulosten saavuttamiseen on vaikuttanut osin vaikeudet saada tavoiteltua osallistujamäärää. Digitaalisten taitojen kehittämishankkeissa on ollut vaikeuksia saada esimerkiksi nuoria läsnäoloon edellyttävään toimintaan pitkän etätoiminnan jälkeen. Hankkeiden loppuraporteissa tuodaan esille se, ettei määrällisiä tavoitteita ole saatu asiakkaiden osallistumisessa, mutta hankkeiden kokoamisen alku- ja loppukyselyiden perusteella osallistujilla on tapahtunut myönteisiä muutoksia digiosaamisessa ja työllistymisedellytysten paranemisessa. Haasteita oppimisympäristöjen kehittämiseen on tuottanut muun muassa kansainvälisten opiskelijoiden odotettua pienempi osallistujamäärä. Hankkeiden toimintaa ovat vaikeuttaneet myös käynnissä ollut hyvinvointialuemalliin siirtyminen ja henkilöstön vaihtuvuus. Osassa hankkeita on ollut vaikeuksia saada mukaan yrityksiä suoramarkkinoinnista huolimatta, eivätkä kaikki ilmoittautuneet yritykset ole tulleet osallistujiksi. Syyksi tähän arvioitiin kiire ja pienyrittäjien vaikeudet osallistua

toimintaan sijaisten puutteen vuoksi. Yrityksistä ei myöskään saatu yhteystietoja eikä löydetty sopivaa kanavaa yritysten tavoittamiseen.

Digitaalisen osaamisen kehittämisen lisääminen

Työttömille suunnatuissa digitaalista osaamista lisäävissä hankkeissa on usein tavoitteena digitaalisten valmiuksien vahvistamisen lisäksi osallistujien hyvinvoinnin ja työelämävalmiuksien parantaminen. Useimmissa hankkeissa tuodaan esille toiminnan myönteinen vaikutus osallistujien elämänlaatuun ja hyvinvointiin. Hankkeissa on kehitetty tukipalveluita henkilöille, joiden tilanne oli heikentynyt koronapandemian takia. Hankkeissa on edistetty osallistujien työkykyisyyttä ja opiskelunvalmiuksia lisäämällä digitaalisia valmiuksia ja taitoja sekä tukemalla hyvinvointia ja kyvykkyyttä. Hankkeissa on annettu digitukea päivätoimintakeskuksissa ja asumispalveluyksiköissä, joista on tavoitettu hyvin mielenterveys- ja päihdetoipujia. Digitaaitoja vahvistavia koulutusosuuksia on toteutettu osana tutkintoon valmentavia TUVU-koulutuksia.

Työttömille suunnatussa hankkeissa on pyritty lisäämään kuntalaisten digiosaamista, muotoilemaan organisaatioiden palveluja digitaalisiksi sekä parantamaan digitaalisten palveluiden saavutettavuutta. Hankkeissa on käytetty keinoina palvelumuotoilua ja koulutuksia, joita on suunnattu työikäisille henkilöille ja organisaatioiden henkilöstölle. Koulutukset ovat liittyneet muun muassa sähköiseen viestintään ja digitaaliseen ryhmätyöskentelyyn. Koulutukset ovat olleet esimerkiksi Tieken osaamistason mukaisia digitaaitokoulutuksia. Digivalmennuksessa on saatu hyviä kokemuksia täsmäkoulutuksista, joissa osallistujat ovat oppineet parhaiten koulutusten sisällön. Digitaalisten palveluiden ja alustojen osaaminen on kasvanut vaikeassa työmarkkina-asemassa olevilla henkilöillä ja heitä tukevilla ammattilaisilla.

Osallistujilta kootun palautteen perusteella hankkeisiin osallistuneiden digitaaitot ja työkyky olivat parantuneet sekä suomen kielen taito oli vahvistunut, kun esimerkiksi maahanmuuttajanaisille suunnatussa hankkeessa osallistujat olivat osallistuneet digitaaitoja ja kielitaitoa lisäävään koulutukseen. Maahanmuuttajille on tarjottu digivalmennusten yhteydessä omankielistä tukea. Hankkeisiin on osallistunut maahanmuuttajia, joita varten on kehitetty selkokielisiä digiosaamisen koulutuskokonaisuuksia. Pitkäaikaistyöttömien, maahanmuuttajien ja nuorten lisäksi hankkeiden kohde-ryhmää ovat olleet mm. kehitysvammaiset ihmiset, joille on laadittu osaksi kokemusasiantuntijakoulutusta digiosaamista vahvistava koulutusosio ja sen markkinointimateriaali.

Hankkeiden vaikutus suoranaiseen työllistymiseen on ollut suhteellisen vähäistä, mutta digitaaitojen kehittyminen parantaa työllistymisen mahdollisuuksia. Palautteen perusteella osallistujien työhaun aktiivisuus oli lisääntynyt kurssien aikana.

Digitaaitovalmennuksia on kehitetty edelleen yhdessä asiakkaiden ja kumppaniorganisaatioiden kanssa. Valmennusvustojen ja tutkintoon valmentavien pilottiammattialojen etäkoulutukset ovat jääneet pysyviksi. Digikaveritoiminnassa on vahvistettu vaikeasti työllistyvien digiosaamista ja koulutettu digikavereita kuntouttavaan työtoimintaan. Toimintamalli on jäänyt järjestöjen ja hyvinvointialueen yhteistoiminnaksi. Digitaaliseen markkinointiin liittyvissä hankkeissa on lisätty tietoa ja osaamista digitaalisuuden käyttömahdollisuuksista sekä saatu kasvatettua digialustojen käyttöä. Maahanmuuttajataustaisille korkeakouluopiskelijoille on kehitetty palvelumuotoilun täydennyskoulutusta, jonka vaikutuksesta osallistujia oli työllistynyt palvelumuotoilun ja kehittämistyön tehtäviin. Yritykset ovat saaneet koulutuksen myötä maahanmuuttajiin liittyvää osaamista sekä tuotoksia, jota ne ovat voineet hyödyntää suoraan tai jatkokehittämistyön välineenä.

Työelämässä oleville on lisätty tietoa virtuaalitodellisuuden käyttömahdollisuuksista perhepalveluissa ja havaittu, että teknologiasta hyötyisivät etenkin ADHD ja ADD-kuntoutuksessa olevat nuoret. Hankkeissa on kehitetty toimintamalleja, jotka auttavat toimijoita ottamaan käyttöön tekoälyratkaisuja omassa yrityksessään. Hankkeissa on kehitetty syy-seuraus-hyötypelejä ja ammattilaisten VR-osaaminen on lisääntynyt. Ammattilaisille suunnatut digiosaamista lisäävät koulutukset on koettu hyödyllisiksi. Näissä hankkeissa ammatillisen osaamisen lisääntymisen lisäksi on koettu, että myös yritysten digitalisoituminen on kasvanut hankkeiden myötä. Hankkeissa on valmennettu organisaation henkilöstöä digiosaamisessa, jonka myötä asenne digialustojen käyttöön oli muuttunut myönteisemmäksi ja osallistujien digitaaitot olivat kehittyneet.

Digitaaliset palvelut ja oppimisympäristöt

Opettajille ja opiskelijoille suunnatuissa hankkeissa tavoiteltiin muun muassa digitaalisen oppimisympäristön luomista matkailualan kansainvälisille opiskelijoille ja työssä oleville osaajille. Hankkeissa käytetyn palvelumuotoilun avulla on luotu suomen kielen orientaatioympäristö. Koulutusten avulla on saatu parannettua opettajien osaamista digitaalisista oppimisympäristöistä. Hankkeiden tuloksena on syntynyt esimerkiksi suomen ja englanninkielinen digitaalinen työkalupakki, joka on kaikkien opiskelijoiden käytettävissä ja avoimesti saatavilla korkeakoulujen ohjaussivustojen kautta koko opiskelun ajan. Kehitettyjen työkalujen avulla opiskelijat voivat saada tukea digioppimiseen ja pidemmällä aikavälillä digitaitojen vahvistamiseen, jonka myötä jatkuva oppiminen ja työura mahdollistuvat paremmin. Lyhyen aikavälin vaikutus on ollut opiskelijoiden mahdollisuus saada vahvistusta digioppimiseen, digihyvintointiin tai tieto- ja viestintäteknikkaan liittyvässä osaamisessa. Pitemmän aikavälin vaikutuksena on erilaisten oppijoiden digitaitojen vahvistuminen ja valmiuksien lisääntyminen. Kehitetty oppimisympäristöt ovat jääneet pysyviksi toimintatavoiksi ja tuotoksena syntyneet digituen käsikirjat ovat hyödynnettävissä hankkeen päättymisen jälkeen.

Hankkeiden vaikutuksesta on lisätty julkisen sektorin viestintäkanavien saavutettavuutta. Ammattilaisille tarkoitettuja verkkosivustoja on muokattu paremmiksi ja näkyvyyttä on lisätty. Käytännössä sosiaalisen median saavutettavuus on näkynyt rakenteellisena selkeytyksenä ja esimerkiksi kasvuna kuntalaisten osallistumisessa kunnan päätöksenteon seurantaan. Hankkeiden tuloksena on pystytty parantamaan kuntien kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden saavutettavuutta, kun toimijat oppivat hyödyntämään digitaalisuutta ja sen myötä tavoittamaan osallistujia tilaisuuksiin maantieteellisistä rajoista riippumatta. Hankkeissa on kehitetty sähköistä perhekeskusmallia, joihin on mallinnettu asiakkaiden ja ammattilaisten palvelupolkuja. Hankkeissa kehitettyjä asiakkaiden tarpeisiin perustuvia alueellisia palvelukarttoja on jäänyt vakituiseksi toiminnaksi. Hankkeissa on kehitetty nuorille digipajatoimintaa ja toimintamalli on vakiintunut hankkeessa kehitetyn verkkokaupan tavoin.

Koulutus, neuvonta, ohjaus ja vertaisoppiminen muutoshyötykkyden lisäämiseksi

Koulutusten lisäksi työssä oleville on järjestetty tilaisuuksia ja työpajoja. Ammattilaisia varten on tuotettu info- ja tukimateriaalia, jotka ovat saatavilla verkkosivustoilla, videoina ja webinaaritallenteina. Hankkeissa on tuotettu julkaisuja ja oppaita, kuten Digiraivaajan opas. Hankkeissa kehitetyistä koulutuksista ja yritysten valmennuspaketeista on laitettu materiaalia verkkoon ja ne ovat siten hyödynnettävissä laajemmin.

Hankkeiden tavoitteena on ollut kehittää yritysten välistä yhteistyötä ja verkostoitumista. Tästä on esimerkkinä yhteistyömallin luominen kaksikieliseen yritysverkostoon, jota kautta on pystytty tukemaan alueen yritysten toimintaa ja yhteistyötä korkeakoulun kanssa. Hankkeiden vaikutuksesta on lisääntynyt yritysten välinen yhteistyö. Yritysten välinen yhteistyö on näkynyt konkreettisesti siinä, että yritykset ovat esitelleet palveluita yhdessä asiakkaille. Hankkeissa annettu sparraus ja keskusteluapu on vaikuttanut siihen, etteivät osallistujat olleet lopettaneet yritystoimintaansa, vaikka harkitsivat sitä.

Koulutusta ja neuvontaa on tarjottu eri ammattialojen edustajille yksityisissä yrityksissä, kunnissa ja järjestöissä. Matkailualan yrityksissä on tehty digianalyysyjä, tuotettu eri tasoisia koulutuskokonaisuuksia ja matkailuyritysten digiopas. Urheiluseuroille järjestetyssä lisättiin seuratoimijoiden digiosaamista ja digitaalisten työkalujen hyödyntämisestä toiminnassa. Digitoinnin ammattilaisille suunnatussa hankkeessa luotiin materiaalia ja koulutusmalli, jota voidaan hyödyntää jatkossa. Henkilökohtaisille avustajille on kehitetty osaamismerkistö ja koulutusrunko. Yritysten luottamushenkilöille tarjotun vertaistuen avulla on voitu tukea tehtävien hoitamista.

Hankkeissa on kehitetty myös ammattialarajat ylittäviä toimintamalleja. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat osallistuneet yhdessä aikuiskoulutuksen ja mediakasvatuksen ammattilaisten kanssa koulutukseen, jonka myötä ammattilaisten digiosaaminen ja ohjauksen osaaminen on kasvanut. Hankkeissa on lisätty hyvinvointi- ja sotealan palveluntuottajien ja organisaatioiden henkilöstön ja johdon osaamista valmennusten avulla. Musiikkialan ja hoitoalan henkilöstölle on tarjottu yhteisiä työpajoja ja materiaaleja, joiden avulla voidaan hyödyntää digitaalisia musiikkituotteita ja -menetelmiä hoitotyössä. Verkostoitumisen myötä musiikin ammattilaisten työllistymismahdollisuudet paranivat ja syntyneessä yhteistyöverkostossa käynnistettiin digitaalisten musiikkipalveluiden jatkokehittämistä.

Yritysten johdon osaaminen kriisitilanteiden vastuullisessa johtamisessa

Hankkeiden kohderyhmää ovat olleet tyypillisesti mikro- ja pienyrittäjät, joilla digiosaaminen ja uusien teknologioiden käyttö on ollut vähäistä. Hankkeissa on toteutettu yrityskohtaisia toimenpiteitä, kuten markkinointisuunnitelmien laatimista ja asiantuntija-apua yrityksen kannattavuuden parantamiseksi. Hankkeissa on kehitetty mikrokurssipalvelu eli

verkkokoulutus, jossa opastetaan helposti käyttöön otettavien ja edullisten digitaalisten ratkaisujen käyttöön. Mikro- ja pienyrityksille on kehitetty tulevaisuuskoulutus ja toimintamallin käyttöönottoa tukeva käsikirja. Koulutuksen myötä tulevaisuustaidot ovat kehittyneet. Pk-yritysten kasvun edistämiseksi ja johtamiskulttuurin parantamiseksi on tarjottu valmennusta kriisijohtamisesta ja innovaatioista. Johtamisosaaminen on lisääntynyt valmennusten myötä.

Kaupan ja palvelualan työnantajayrityksille suunnattu päivittäisjohtamisen valmennus tuotti yrityksille uusia toimintatapoja ja käytäntöjä, ja osa yrityksissä sai tukea muutostilanteeseen. Yrittäjät päivittivät liiketoimintastrategiota ja yksinkertaistivat prosesseja. Yrittäjille tarjotut talousvalmennukset ovat lisänneet yrittäjien talousosaamista. Luovien alojen ammattilaisille on laadittu digitaalisten parantamiseksi sparrausohjelma, joka on saanut hyvää palautetta koulutuksen kohdentumisesta. Sparrausohjelman myötä osallistujien yritystoiminta oli muuttunut suunnitelmalliseksi, yrittäjäidea oli kirkastunut ja osalla lähtenyt kasvuun työtarjousten lisääntymisen kautta. Yritysten kokonaisvastuullisuutta varten kehitetty vastuullisuuden itsearviointityökalu ja vastuullisen johtamisen koulutus ovat lisänneet yrittäjien osaamista ja ymmärrystä sekä mahdollistaneet konkreettisen toiminnan pienyrityksille, joille ei ollut aiemmin opastusta ja työkaluja vastuullisuuden toteuttamiseksi. Mikroyrityksille on kehitetty työelämälähtöinen osaamisen kehittämisen koulutus ja valmennusmalli, joka on vahvistanut yritysten muutosmyönteisyyttä ja toimintaympäristön muutoksiin reagoimisen välttämättömyyttä.

Hankkeiden vaikutuksesta yritykset ovat panostaneet digitaalisten keinojen hyödyntämiseen liiketoiminnassa. Inhimillinen resurssintyöympäristö -hankkeessa digitaalisuuden vahvistaminen kuten lisätyövoiman vastaanottamisen ja tarjoamisen alusta oli osittain vaikuttanut siihen, että hankkeeseen osallistuneilla ICT- ja graafisen alan yrityksillä liikevaihto oli kasvanut keskimäärin 60 prosenttia kahden viimeisen kalenterivuoden aikana.

Keinot työhyvinvointiin uudenaikaisissa tai epävarmoissa tilanteissa

Yrittäjien työhyvinvointia vahvistaneet hankkeet ovat lisänneet jaksamista ja ajanhallintaa sekä parantaneet työmotivaatiota sekä henkilökohtaista arjen tukemista. Mikro- ja pienyrityksille tarjotun koulutuksen avulla on lisätty yrittäjien muutoskyvykkyyttä ja työhyvinvointia, missä on näkynyt muutoksia Kykyviisarilla mitattuna. Valmennuksissa on saatu tietoa, jonka myötä on rajattu omia työtehtäviä ja tehty muita työssä jaksamista tukevia muutoksia.

Työttömille suunnatussa hankkeessa kehitettiin ILO-hyvinvointiryhmän ohjausmalli, jonka tavoitteena oli tutustuttaa osallistujat matalalla kynnyksellä luontoliikuntaan sekä erilaisiin liikuntamuotoihin. ILO-hyvinvointiryhmissä tuettiin myös osallistujien digivalmiuksia hyödyntämällä erilaisia digitaalisia hyvinvointisovelluksia, joilla osallistujat pystyivät seuraamaan ja edistämään hyvinvointiansa. Hankkeen loppuajaksi tehtiin pilotti jalkautuvasta palveluneuvonnasta ja pilotin pohjalta laadittiin jalkautuvan palveluneuvonnan malli.

Vihreä siirtymän ja innovoinnin valmiuksien tukeminen

Vihreän siirtymän edistymisestä kerrotaan suhteellisen harvoin hankkeiden tuloksena. Työttömille suunnatuissa hankkeissa on edistetty kiertotalouden toteuttamista yritystoimintaa kehittämällä. Hankkeissa on lisätty kuluttajien tietosuurta kiertotaloudesta ja järjestetty yrityksille kiertotalouteen liittyvää koulutusta. Työnhakijoiden digiohjaukseen tarkoitettuja ja kierrätyskeskuksen ekopassikoulutusten koulutusmateriaaleja on käytössä hankkeen jälkeen.

Ennakoimattomat vaikutukset

Hankeraporteissa tuodaan esille muutamia odottamattomia vaikutuksia. Tällainen oli esimerkiksi hankesuunnitelmaan kirjaamattoman pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden ottaminen työkokeiluun, jonka jälkeen osallistujat olivat löytäneet suunnan IT-alan töihin tai koulutukseen hakeutumiseen. Kyselyn perusteella odottamattomia tuloksia on ollut yleisimmin toimijoiden välisen verkostoyhteistyön kehittyminen. Suhteessa tavoitteisiin nähden on odotettua enemmän kasvanut kohderyhmän resilienssi, kokemus osallisuudesta on lisääntynyt ja tulevaisuuden toivo on herännyt. Hankkeisiin osallistumisen myötä maahanmuuttajien rooli asiakkaina ja potentiaalisina työntekijöinä on tunnistettu aiempaa paremmin. Toimialakohtaisia tuloksia on saatu muun muassa matkailualalla, jossa on selvitetty toimijoiden osaamistarpeita ja kehitetty alan vetovoimaisuutta lisäävää koulutusta. Vaikka naisten kestävä osallistuminen työelämään ja siellä etenemiseen tukevia hankkeita on toteutettu REACT-EU-rahoituksella vähän, hankkeiden tuloksena naiset ovat hakeutuneet ICT-alalle matalan kynnyksen palveluiden avulla odotettua useammin. Myös bioturvallisuuden liittyvät koulutusmateriaalit ovat tuottaneet odotettua enemmän tuloksia tuleviin mahdollisiin pandemioihin varautumiseksi.

CASE: Hybrid Ninja -hanke

Rahoitus: ESR

Rahoituksen määrä: Suunniteltu julkinen rahoitus yhteensä: 207 616 euroa/ Toteutunut julkinen rahoitus yhteensä: 132 608 euroa

Toimintalinja: 9. REACT-EU:n ESR-toimenpiteet

Erityistavoite: 12.3 Digitaalisten taitojen parantaminen

Toteutusaika: 1.1.2022-31.10.2023

Hankkeen päätoteuttaja: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy

Hankkeen tavoitteet

Koronakriisi ajoi tapahtuma-alan erittäin vaikeaan tilanteeseen. Live-tapahtumia ei voinut enää järjestää. Tuli ennennäkemättömän suuri tarve virtuaali- ja hybriditapahtumille, eikä muutokseen ollut paljon aikaa reagoida. Tapahtuma-alan henkilöstö joutui laajamittaisesti lomautetuksi eikä voinut kehittää digitaalista ja hybridiosaamistaan. Uudellamaalla toteutetun hankkeen tavoitteena oli vastata tunnistettuun osaamistarpeeseen kouluttamalla hybridimaailmassa toimivia ammattilaisia, jotka pystyvät tuottamaan sekä online- että hybriditapahtumia tarvelähtöisesti ja digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia monipuolisesti hyödyntäen. Tavoitteena oli kouluttaa 200 hybriditapahtuman osaajaa.

Hankkeen toteutus

Hankkeen kohderyhmiä olivat tapahtuma-alalla työskentelevät, lomautetut ja irtisanotut ammattilaiset sekä alalle pyrkivät alanvaihtajat, nuoret ja maahanmuuttajat. Hankkeessa määriteltiin koulutuskokonaisuudet, joilla pystytään vastaamaan tunnistettuihin osaamistarpeisiin. Hankkeen alussa projektitiimi toteutti haastattelututkimuksena kattavan alkukartoituksen, jonka avulla kehitettiin aidosti käyttäjälähtöistä koulutuskokonaisuutta. Viestintäyhteistyötä tehtiin alan kattojärjestö Tapahtumateollisuus ry:n kanssa. Lisäksi hankkeesta välitettiin tietoa monikanavaisesti muun muassa Ohjaamojen ja sosiaalisen median kautta.

Tulokset ja vaikutukset

Hankkeessa luotiin viidestä moduulista koostuva koulutuskokonaisuus. Yksi moduuli koostuu virtuaalisesta itseopiskelumateriaalista sekä 1-2 lähipäivästä. Itseopiskelumateriaali on rakennettu monikanavaisesti ja koostuu esimerkiksi podcasteista, videoista, teksteistä, infograafeista ja lisälukemistosta. Koulutuksen tekstiosuudet luettiin ja äänitettiin. Äänitteistä on saatu hyvää palautetta, sillä niiden avulla materiaalia pystyy kuuntelemaan äänikirjan tavoin ajasta ja paikasta riippumattomasti. Koulutusmoduulit olivat kahden viikon kestoisia ja hyväksytyt suoritus oli kahden opintopisteen arvoinen. Yhteensä koulutuksesta voi siis kerätä 2-10 opintopistettä. Moduuleista voi rakentaa oman opintokokonaisuuden kouluttautujan taitotason ja kiinnostuksen mukaan. Moduulien pääteemoja olivat tapahtumatuotannon perusteet, asiakaskokemuksen parantaminen, virtuaali- ja hybriditapahtumat, tapahtumat bisneksenä ja tapahtumien vastuullisuus ja turvallisuus.

Koulutusten suunnittelussa hyödynnettiin alkukartoituksen tietoja ja koulutusta pilotoitiin tapahtuma-alan yrityksessä, mikä lisäsi koulutuksen asiakaslähtöisyyttä ja hyödynnettävyyttä. Koulutus koettiin hyödylliseksi, mikä osittain johtuneen osallistujien palautteen perusteella tehdystä jatkuvasta kehittämistyöstä. Osallistujilta saadun palautteen mukaan lähipäivät ovat olleet tärkeitä sekä verkostoitumisen kannalta että siksi, että niiden avulla pystyttiin viemään itseopiskelumateriaalissa opittua tietoa käytäntöön.

Hankkeessa tavoitettiin osallistujia yli tavoitteen. Noin 200 osallistujaa pystyi viemään osaamista omiin yrityksiinsä. Tapahtuma-alan yrityksissä oltiin motivoituneita lisäämään työntekijöiden osaamista ja levittämään sen myötä koulutusta laajemmalle. Myönteisiin tuloksiin vaikutti se, että koulutusmateriaali on helposti omaksuttavassa muodossa. Koulutuksesta saatiin osaamisen kehittymisen lisäksi vertaistukea. Hankkeen odottamaton tulos olikin monille osallistujille keskeiseksi hyödyksi osoittautunut verkostoituminen. Yhteistyöprojekteja osallistujien välillä syntyi myös koulutuksen ulkopuolella.

Hankkeen jälkeen

Koulutusmateriaalia käytetään osana Haaga Helian opintoja. Suunnitteilla on koulutuksen edelleen kehittäminen jatkohankkeessa.

5.5. ESR-hankkeiden vaikutukset tuotos- ja tulosindikaattoreiden näkökulmasta

REACT-EU:n investointiprioriteetin 12 ohjelmakohtaisena tulosindikaattorina käytetään tarkasteluajankohtaan mennessä päättyneissä hankkeissa järjestelmään tallennettujen lopetusilmoitusten määrää suhteessa hankkeissa aloitaneisiin. Hankkeen toimenpiteisiin osallistujat täyttävät aloitusilmoituksen ja pätevyys on saavutettu, kun osallistuja on osallistunut täysipainoisesti hankkeeseen ja toimittanut lopetusilmoituksen. Erityistavoitteen 12.3 tavoitetta

varten on laskettu lopetusilmoitusten osuus kaikista päättyneistä hankkeista, joka on 73,5 prosenttia. Syyskuussa 2023 osuus oli 72,3 prosenttia eli tavoite oli miltei saavutettu. Erityistavoitteen 12.4 tavoiteltava lopetusilmoitusten osuus on 73,6 prosenttia, mutta syyskuussa 2023 lopetuslomakkeita oli palautettu vain 57 prosenttia. ESR-hankkeissa on palautettu keskimäärin 67 prosenttia lopetuslomakkeista. Osuus on kasvanut todennäköisesti vuoden loppuun mennessä, kun hankkeet ovat päättäneet toimintansa ja asiakkuudet on kirjattu EURA-järjestelmään.

Investointiprioriteetin ohjelmakohtaisena tuotosindikaattorina on toimenpiteiden euromäärä sekä toimenpiteisiin osallistujien määrä. Euromääräinen tavoitetaso on vuodelle 2023 yhteensä 67 427 784 € ja osallistujien määrällinen tavoite 34 500 henkilöä. Syyskuussa osallistujien määrä oli noin 26 600 ja rahoitusosuus noin 46,5 M€. Arviointiaineisto on poimittu 20.9.2023, jolloin hankkeista oli vielä noin puolet (48 %) käynnissä ja päättymässä vuoden 2023 loppuun mennessä. Arviointihavainnot ovat siten alustavia ja on ennakoitavissa, että osuudet kasvavat tästä vuoden 2023 loppuun mennessä.

Taulukossa 13 kuvataan REACT-EU-lisärahoituksen ESR-hankkeiden yhteiset tuotosindikaattorit.⁴ REACT-EU-toimenpiteisiin osallistuneet ovat tyypillisesti työllisiä, joita on noin 90 prosenttia yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyyden lisäämisen toimenpiteisiin osallistuneista ja noin puolet digitaalisten taitojen parantamiseen tähtääviin toimenpiteisiin osallistuneista. Keskiasteen koulutuksen suorittaneita on noin kolmasosa REACT-EU:n ESR-toimenpiteisiin osallistuneista. Maahanmuuttajia on yli kymmenesosa ja nuoria noin viidesosa digitaalisten taitojen parantamista tavoittelevien hankkeiden osallistujista. Noin viidesosa on yli 54-vuotiaita, jotka ovat osallistuneet digitaalisten taitojen parantamiseen tai yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyyden lisäämiseen kohdistuviin hankkeisiin. REACT-EU:n hankkeet näyttävät siten kohdistuneen kohderyhmään, jolla on muutoin uhkana joutua työmarkkinoilta koronan ja muiden äkillisten tilanteiden aiheuttamien vaikutusten vuoksi.

Taulukko 14. ESR:n yhteiset tuotosindikaattorit.

Indikaattori	12.3.	12.4.	TL 12 Kaikki yhteensä
4A Kaikki hankkeisiin osallistuneet henkilöt, yhteensä	18 828	7818	26 646
4A CO02 Pitkäaikaistyöttömät yhteensä	1 906	0	1 906
4A CO03 Työelämän ulkopuolella olevat, yhteensä	5 664	198	5 862
4A CO04 Työelämän ulkopuolella olevat, jotka eivät ole koulutuksessa, yhteensä	538	12	550
4A CO05 Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat, yhteensä	9 276	6859	16 135
4A CO06 Alle 25-vuotiaat, yhteensä	3 660	192	3 852
4A CO07 Yli 54-vuotiaat, yhteensä	3 541	1768	5 309
4A CO08 Työttöminä, pitkäaikaistyöttömät mukaan lukien, tai työelämän ulkopuolella olevat yli 54-vuotiaat osallistujat, jotka eivät ole koulutuksessa, yhteensä	836	12	848
4A CO09 Henkilöt, joilla on alemman perusasteen (ISCED 1) tai ylemmän perusasteen (ISCED 2) koulutus, yhteensä	2 428	96	2 524
4A CO10 Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai ylemmän keskiasteen (ISCED 4) koulutus, yhteensä	6 015	2145	8 160
4A CO11 Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5-8), yhteensä	8 963	4387	13 350
4A CO15 Maahanmuuttajat, ulkomaalaistaustaiset henkilöt, vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit), yhteensä	2 507	130	2 637
4A CO16 Osallistujina olevat vammaiset henkilöt, yhteensä	343	0	343
4A CO17 Muut heikossa asemassa olevat, yhteensä	1 696	0	1 696

⁴ Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma-asiakirjassa (s. 107-127) on määritelty tavoiteltuja asiakasmääriä ja hankkeiden toteuttajatahoja koskevat tuotosindikaattorit, joille on asetettu määrällinen tai prosentuaalinen tavoite. Yhteensä-lukumäärä sisältää myös muut hankkeiden volyymistä kertovat tuotosindikaattorit, joita ei ole mukana taulukossa.

Indikaattori	12.3.	12.4.	TL 12 Kaikki yhteensä
4A CO21 Naisten kestävä osallistumista työelämään ja siellä etenemistä tukevien hankkeiden lukumäärä, yhteensä	0	1	1
4A CO22 Julkishallintoon tai julkisiin palveluihin kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla kohdistuvien hankkeiden lukumäärä, yhteensä	14	0	14
4A CO23 Tuettujen mikroyritysten sekä pk-yrityksen lukumäärä, yhteensä	1 654	3638	5 292

Taulukossa 15 tuodaan esille REACT-EU:n ESR-hankkeiden yhteiset ja ohjelmakohtaiset tulosindikaattorit. Syyskuussa 2023 oli hankkeisiin osallistuneissa noin 350 ammattipätevyyden saajia toimenpiteiden jälkeen. Tämä on enemmän kuin koulutuksen suorittavia, joita on noin 70. Työelämässä olevia oli noin 40 ja heikossa työmarkkina-asemassa olevia on noin 70. Tämä antaa viitteitä siitä, että digitaalisten taitojen parantamiseen tähtääviin hankkeisiin on saatu mukaan tavoitteiden mukaisesti heikoimmassa asemassa olevia osallistujia. Havaintoa tukee myös se, että hankkeissa, joissa on tavoiteltu digitaalisten taitojen parantamista, kaikista osallistujista vajaa viidesosa on työttömiä työnhakijoita. Yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyyden lisäämiseen tähtäävissä hankkeissa on puolestaan henkilöitä, joilla on keskiasteen tai ylemmän keskiasteen koulutus.

Taulukko 15. REACT-EU:n yhteiset ja ohjelmakohtaiset tulosindikaattorit

Indikaattori	12.3.	12.4.	Kaikki yhteensä
Hanke lkm	172	139	311
Rahoitus, euroa	26 941 356	19 597 581	46 538 937
2A CO25 Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen, yhteensä	67	0	67
2A CO26 Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen, yhteensä	354	0	354
2A CO27 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen, yhteensä	37	0	37
2A CO28 Heikommassa asemassa olevat osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun, ovat koulutuksessa/harjoittelussa, saavat ammattipätevyyden tai ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen, yhteensä	70	0	70

5. Johtopäätökset REACT-EU-rahoituksen kokonaisvaikuttavuudesta ja oppeja tulevaisuutta ajatellen

COVID-19-pandemia vaikutti niin yritysten kuin alueiden kehittämiseen ennennäkemättömällä tavalla. Pandemian käynnistymisen jälkeen Suomessa ja Euroopan unionissa otettiin käyttöön monenlaisia uusia määräaikaista lisärahoituksia, joilla pyrittiin vastaamaan akuutteihin sekä pidemmän aikavälin kehittämistarpeisiin. Vuonna 2020 Euroopan unionissa otettiin käyttöön REACT-EU-lisärahoitus osana laajempaa elpymisrahoituksen kokonaisuutta. Myös Suomeen REACT-EU-rahoitus toi lisärahoitusta käynnissä olevaan 2014–2020 ohjelmakauden rakennerahasto-ohjelmaan. Rahoitusta alettiin myöntämään pääosin vuoden 2021 aikana ja rahoitus tuli käyttäen vuoden 2023 loppuun mennessä. REACT-EU-rahoituksella toteutettiin toimenpiteitä, joilla tuettiin pandemian aiheuttaman kriisin vahinkojen korjaamista alueilla, joiden talous ja työllisyys ovat kärsineet erityisen paljon. Lisäksi REACT-EU-rahoituksella edistettiin pohjan luomista talouden vihreälle, digitaaliselle ja palautumiskykyä tukevalle elpymiselle. Suomessa rahoitusta kohdentui määrällisesti eniten erityisesti Uudellemaalle, mutta myös Pohjois-Pohjanmaalle, Lappiin, Etelä-Savoon ja Pohjois-Savoon. Suhteessa muun rakennerahastorahoituksen volyymiin erityisesti Uusimaa, mutta myös Varsinais-Suomi, Kanta-Häme, Pirkanmaa ja Pohjanmaa saivat merkittävän määrän lisärahoitusta suhteessa niin sanottuun normaaliin rakennerahasto-ohjelman rahoitukseen.

Suhteessa muihin koronapandemian myötä käyttöön otettuihin akuutteihin tarpeisiin vastaaviin rahoituksiin (ns. koronatukiin), REACT-EU-rahoitus on tähdännyt pidemmän aikavälin vaikutuksiin. Keskeistä on ollut vaikuttaa koronapandemian myötä vahvistuneisiin/muuttuneisiin tarpeisiin ja kehittää kohderyhmien kyvykkyyttä näihin (vihreä siirtymä, digitalisaatio) liittyen. REACT-EU-lisärahoituksen taustalla oli strategisempi pitkántähtäimen ajattelu kuin varsinaisissa koronatuissa, jotka olivat nimenomaisesti selviytymistukia akuuttiin kassakriisiin, joka kohtasi useita yrityksiä ja toimialoja. REACT-EU-rahoitetussa toiminnassa näkyikin vahvasti osaamisen ja yritysten kyvykkyyden parantaminen pidemmällä aikavälillä muodostuvien vaikutusten synnyttämiselle. Logiikkaa voidaan pitää myös rahoituksen ajoituksen suhteen onnistuneena - ensin rahoitusta myönnettiin eri koronatuissa akuutteihin selviytymistarpeisiin, jonka jälkeen mukaan tulivat pidemmän aikavälin hyötyjä synnyttävät tuet kuten REACT-EU-lisärahoitus.

REACT-EU-rahoitus on kohdistunut alueellisiin ja paikallisiin nopealla aikataululla valmisteltuihin ja toteutettuihin hankkeisiin. Vastaavasti samanaikaisella elpymis- ja palautumistukiväliseen rahoituksella (RRF) on keskitytty laajempiin uudistuksiin ja investointeihin. Lisäksi on huomioitava, että REACT-EU-rahoituksen kanssa on samanaikaisesti ollut käytössä useita erityyppisiä koronatumuotoja niin sanottujen normaaliajan tukien lisäksi. Näin ollen REACT-EU-rahoituksen kanssa on samanaikaisesti pyritty vaikuttamaan erilaisilla rahoitustuilla ja vaikutusten syntymisen suhteen eripituisen aikajänteen rahoitustuilla toimijakenttään COVID-19-pandemian luoman erityistilanteen takia. Erilaisilla tuilla on myös ristikkäisiä vaikutuksia, joiden kokonaisuus syntyy pidemmällä aikavälillä niiden kokonaisuudesta. Tämä on myös huomioitava, kun REACT-EU-rahoituksen vaikuttavuutta tarkastellaan suhteessa sen päämääriin. Lisäksi on huomioitava, että nimenomaisesti REACT-EU-rahoituksesta syntyvät potentiaaliset vaikutukset tulevat näkyviksi pidemmällä aikavälillä hankkeiden päättymisestä. Tästä syystä vaikuttavuudessa on huomioitava syntyneiden aikaansaannosten ja vaikutusten lisäksi myös kysymys ”onko hankkeilla ja rahoituksella luotu riittävän vahva pohja ja edellytykset pidemmällä aikavälillä syntyville vaikutuksille?”.

REACT-EU-rahoituksen toimeenpano ja käyttö on ollut tehokasta

REACT-EU-rahoituksen toimeenpano on ollut varsin hyvin onnistunutta erityisesti, kun otetaan huomioon, että samanaikaisesti on ollut käytössä monentyyppisiä väliaikaisia rahoitusinstrumentteja, joiden hallinnointi on vaatinut oman resurssinsa. Lisäksi uuden ohjelmakauden valmistelu ja käynnistäminen on ollut käynnissä samanaikaisesti REACT-EU-rahoituksen käytön kanssa. Nämä ovat osaltaan tuoneet haasteita ja hidastuksia REACT-EU-rahoituksen käyttöön. Erityisen hyvää REACT-EU-rahoituksessa on ollut se, että rahoituksen käytössä ja hallinnoinnissa on hyödynnetty ohjelmakauden 2014-2020 tietojärjestelmiä ja toimintatapoja. Tämä on tehostanut rahoituksen käyttöä suhteessa tilanteeseen, jossa olisi otettu käyttöön esimerkiksi täysin uusia tai uuden ohjelmakauden järjestelmiä ja toimintatapoja. Haasteet rahoituksen käytössä ovat liittyneet samoihin asioihin kuin muussa rakennerahastotoiminnassa (hankehallinnointi ja siihen liittyvä byrokraatia). Erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa rahoituksen käyttö on tuottanut selvästi

lisätyötä suhteessa normaaliin rakennerahastotoimintaan kasvaneen rahoitusvolyymien ja hankemäärän myötä. REACT-EU-rahoituksen myöntämisessä oli alkuvaiheessa pieniä hidastuksia, joihin kuitenkin pystyttiin vastaamaan varsin hyvin, kun toiminta saatiin kunnolla käyntiin.

REACT-EU-rahoituksella on saatu tehostettua tavoiteltujen indikaattorituotosten syntyä

Kun REACT-EU-rahoitusta tarkastellaan suhteessa sen kykyyn tuottaa haluttuja indikaattorituotoksia, voidaan sanoa, että valittuihin teemoihin ja sen myötä tiettyihin toivottuihin indikaattoreihin on rahoituksella saatu tuotettua tehokkaammin indikaattorituotoksia, kun tuotoksia verrataan muuhun rakennerahastorahoitukseen. On huomioitava, että muussa rakennerahastotoiminnassa kuin REACT-EU-toiminnassa indikaattorituotoksia on saatu aikaisempiin monipuolisemmin erilaisiin indikaattoreihin. REACT-EU-rahoitus osoittaa, että mikäli tiettyihin indikaattorituotoksiin ja vaikutuksiin halutaan panostaa vahvemmin, on se tämänkaltaisella kohdennetulla lisärahoituksella mahdollista. Jos taas halutaan laaja-alaisemmin vaikutuksia erilaisiin indikaattoreihin, tuottaa perinteinen rakennerahastotoiminta niitä erilaisiin indikaattoreihin paremmin.

REACT-EU-rahoituksella on vaikutettu COVID-19-pandemian tuomien sosiaalisten vahinkojen korjaamiseen sekä talouden vihreään ja digitaaliseen siirtymään

REACT-EU-rahoituksella on pyritty vaikuttamaan COVID-19-pandemiasta aiheutuvien sosiaalisten seurausten aiheuttaman kriisin vahinkojen korjaamiseen sekä talouden vihreän, digitaalisen ja palautumiskykyä tukevan elpymisen pohjustamiseen. Sosiaalisten seurausten aiheuttamien vahinkojen korjaamiseen REACT-EU-rahoituksella on vaikutettu erityisesti tukemalla yritysten ja niiden työntekijöiden osaamisen kehittymistä vastaamaan COVID-19-pandemian vahvistamiin kehittämistarpeisiin. Näin on ehkäisty työttömyyttä ja parannettu osaamisen kehittämisellä työntekijöiden työmarkkina-asemaa. Lisäksi tärkeää on ollut, että hankkeissa on kohdistettu toimia työttömiin ja parannettu heidän osaamistaan ja kyykykkyytään. REACT-EU-rahoituksella on vaikutettu pandemian aiheuttaman kriisin vahinkoihin niissä kohderyhmissä, jotka ovat osallistuneet hankkeisiin. Kyseisen kohderyhmän koko on joitain kymmeniä tuhansia henkilöitä. Tällä voidaan katsoa olevan myös yhteiskunnallisesti kohtuullisen merkittäviä vaikutuksia pandemiasta selviämiseen. Kyseiset vaikutukset ovat syntyneet varsinkin ESR-rahoitteisissa REACT-EU-hankkeissa.

REACT-EU-rahoituksen ESR-hankkeilla on pyritty parantamaan osallistujien digitaalisia taitoja. Indikaattoritarkastelun perusteella ESR-hankkeissa on kohdennettu tavoitteiden mukaisesti toimenpiteitä vaikeasti työllistyville ja heikot digitaaliset taidot omaaville asiakasryhmille. Hankkeita on toteutettu pitkäaikaistyöttömien, nuorten, yli 54-vuotiaiden, maahanmuuttajien ja vammaisten digitaalisten taitojen kehittämiseksi. Tulosten perusteella hankkeiden avulla on pystytty parantamaan osallistujien digitaalisia taitoja sekä työllistymisen edellytyksiä, sillä hankkeissa tehtyjen alku- ja loppukyselyiden perusteella osallistujien hyvinvointi ja työnhaun aktiivisuus olivat parantuneet. Osaamisen vahvistuminen näkyy indikaattoritiedoissa siten, että hankkeissa on tavanomaisia ESR-hankkeita enemmän osallistujia, jotka ovat saaneet ammattipätevyyden hankkeen aikana. Oppilaitosten lisäksi julkisella sektorilla on toteutettu REACT-EU-rahoituksella etenkin digitaalisiin palveluihin ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä toimia. Kehitetyt oppimisympäristöt, palvelukartat ja muut alustat ovat jääneet tai jäämässä pysyviksi toimintamuodoiksi.

Muutoskyvykkyyttä vahvistavaan koulutukseen, neuvontaan ja vertaisoppimiseen perustuvissa hankkeissa ovat olleet kohderyhmänä eri sektoreiden ja ammattialojen edustajat. Hankkeita on toteutettu myös toimialarajat ylittävästi siten, että pandemian vuoksi paljon haasteita kohdanneet kulttuuri- ja tapahtuma-alan toimijat ovat tehneet yhteiskehittämistä sosiaali- ja terveysalan sekä koulutusalan toimijoiden kanssa. Yhteiskehittämisen tuloksena on syntynyt muun muassa digitaalinen alusta, jonka digitaaliset musiikkituotteet, menetelmät ja ohjeet ovat hyödynnettävissä musiikki- ja hoitoalan ammattilaisten hoito- ja terapiatyössä. Hankkeissa on tarjottu yritysten johdolle osaamista kehittämistä valmennuksia ja koulutuksia. REACT-EU-rahoitus on kohdennettu etenkin mikro- ja pk-yrityksille, jotka ovat indikaattoritietojen perusteella yleisin hankkeiden kohderyhmä. Tämä on poikkeuksellista verrattuna tavanomaisiin ESR-hankkeisiin. Hankkeissa on lisätty digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä liiketoiminnassa sekä vahvistettu liiketoiminnan strategista suunnittelua. Hyvinvoinnin edistämiseen kohdistuneissa hankkeissa on pystytty parantamaan yrittäjien ja työttömien jaksamista ja työmotivaatiota. Hankkeissa on pystytty vahvistamaan yritysten muutoskykyä ja joustavuutta ennakoivasti, kun hankkeiden aikana on tehty yritysten jatkamiseen ja kehittämiseen liittyviä päätöksiä. Vihreää siirtymää tukevien hankkeiden osuus on ollut suhteellisen vähäinen. Rahoitusta on haettu pandemian aiheuttamiin haasteisiin vastaamiseksi, ja digitalisaation vahvistuminen on ollut hankkeissa keskeisin keino tavoitteen edistämiseksi.

REACT-EU-rahoituksessa on tuottanut lisäarvoa se, että rahoitus on ollut kohdennettua ja nopeasti käytettävissä. Perinteiset ESR-hankkeet ovat olleet tavoitteiltaan laajempia ja pidempiä, jolloin ne eivät ole olleet houkuttelevia mikro- ja pk-yritysten edustajille. Lyhyet, kohdennetut ja tarvelähtöiset hankkeet ovat saaneet mukaan uusia hanke-toteuttajia. Lisäarvoa on tuottanut se, että hankkeissa on kehitetty alueellisiin tai toimialakohtaisiin tarpeisiin sovel-tuvia ratkaisuja. Kehittämistyön jatkoksi on suunniteltu jatkohankkeita tai muuta temaattista kehittämistyötä, jolla varmistetaan hankkeissa tehdyn työn jatkuvuutta. Kulttuuri- ja sosiaali- ja terveysalan yhteistä ideointia on tehty esi-merkiksi digitaalisten musiikkipalvelujen rahoittamisesta ja tuottamisesta hoiva-alalle. Jatkuvuutta saatiin aikaan myös aikuiskoulutuksen, mediakasvatuksen sekä sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden yhteishankkeessa, jonka tu-loksena syntyi moniammatillinen aikuisten ja ikääntyvien digitaalisten ohjauksen yhteistyöverkosto. REACT-EU-rahoi-tuksen kaltaista nopean reagoinnin ja täsmällisemmin kohdennettua rahoitusta toivotaan myös jatkossa, jotta voidaan varmistaa pidemmällä aikavälillä tapahtuvaa yritysten muutos- ja ennakoitukykyä. Myös digitaalisten palveluiden ja oppimisympäristöjen kautta tapahtuva taitojen parantaminen edellyttää pitkäjänteistä kehittämistyötä, sillä digitali-nessä osaamisessa on edelleen puutteita vaikeimmin työllistyvillä henkilöillä sekä mikro- ja pk-yrityksillä.

Talouden vihreää siirtymää sekä digitalisaatiota on REACT-EU-rahoitteisissa yritysten kehittämisavustushankkeissa edistetty muun muassa uudistamalla yritysten liiketoiminnan tuotantoteknologiaa ja prosesseja, uudistamalla liiketoi-mintamalleja, kehittämällä yritysten osaamista ja kyvykkyyttä, toteuttamalla investointeja esimerkiksi digitalisaa-tioon ja vihreään siirtymään liittyen, tuottamalla uutta markkinatietoa ja tietoa ratkaisujen toimivuudesta. Hank-keissa on myös käynnistetty täysin uutta TKI-toimintaa, viety TKI-työtä ja sen tuloksia uuteen vaiheeseen ja luotu näin useita alkujia, joista voi kyseisen TKI-työn seuraavissa vaiheissa syntyä uusia tuotteita, palveluita ja liiketoimintaa. Toisaalta yritysten kehittämisavustushankkeiden on viety aiemmin aloitettua TKI-työtä eteenpäin ja viety tuotteiden ja palveluiden kehitystyöstä lähemmän kaupallistamisvaihetta. Yritykset ovat saaneet hankkeissa myös kehitettyä tuotteita ja palveluita kaupallistettavaksi.

Lisäksi yritysten kyvykkyyttä ja osaamista vihreään siirtymään ja digitalisaatioon liittyen on vahvistettu REACT-EU:n toimintaympäristön kehittämishankkeissa. Kyseisissä hankkeissa on tuotettu uutta tietoa pk-yritysten hyödynnettä-väksi, parannettu yritysten ymmärrystä ja mahdollistettu yritysten kansainvälistymistä. Lisäksi hankkeissa on kehitetty alueellisia TKI-ympäristöjä ja parannettu liiketoimintojen kehittämismahdollisuuksia. Hankkeissa on parannettu pk-yritysten osaamista ja kyvykkyyttä liiketoiminnan kehittämiseen sekä edistetty uusien toimintamallien ja työkalujen käyttöönottoa. Vaikutuksia syntyy myös uuden hyödynnettävän tiedon syntymisen ja tiedon leviämisen kautta sekä hankkeita toteuttavien tutkimusorganisaatioiden osaamisen ja fasiliteettien kehittymisen kautta myös laajemmin muille yrityksille.

Kokonaisuutena vihreän siirtymään ja digitalisaation edistämisen tavoitteen edistämässä REACT-EU-hankkeet ovat luoneet useita pieniä ja suurempia vaikutusten synnyn alkujia sekä vahvistaneet aiemman kehittämistyön vaikutuksia. Tunnistettavissa olevat vaikutukset kohdistuvat erityisesti yrityksiin, jotka ovat toteuttaneet ja/tai olleet mukana hankkeissa. Jatkossa mahdollisesti syntyville lisävaikutuksille on siis luotu pohjaa, kun tietoa voidaan hyödyntää hank-keita laajemmin muussa yritys kentässä, kun kehittynyt osaaminen ja fasiliteetit ovat myös jatkossa hyödynnettävissä. Erityisen tärkeää on, että vihreän siirtymän ja digitalisaation edistämisen tavoitteen pidemmän aikavälin edistymistä ajatellen REACT-EU-toiminta on luonut pohjaa laajemmille potentiaalisille vaikutuksille suuntaamalla hanketoteutta-jakentän ajattelua ja huomiota kyseisiin teemoihin. Tämä saattaa tulevalle ohjelmakaudella johtaa vaikuttavampiin ja relevantimpiin hankkeisiin vihreän siirtymän ja digitalisaation edistämisen suhteen. REACT-EU-toiminnan potentiaa-liset vaikutukset tulevat vihreässä siirtymässä ja digitalisaatiossa tunnistettaviksi pidemmällä aikavälillä kokonaisu-uutena. Hankkeissa on luotu pohjaa myös myöhemmin syntyville vaikutuksille, jotka saattavat näkyä laajemminkin yri-tyskentässä.

REACT-EU-rahoituksen lyhyt käyttöaika on ollut haaste rahoituksen vaikuttavuudelle

Rahoituksen lyhyt käyttöaika on ollut haaste REACT-EU-rahoituksen vaikuttavuudelle. Hanketoteuttajilla on ollut haas-teita valmistella ja nopeasti rakentaa useita hankekokonaisuuksia, tavoittaa kohderyhmiä, ottaa käyttöön uutta tarvit-tavaa TKI-infraa sekä saada aikaiseksi tarvittavia toimia. Erityisesti suurempien hankkeiden kohdalla, joihin REACT-EU-rahoituksessa myönnettiin rahoitusta myös merkittävästi, kahden vuoden aikaikkuna on aiheuttanut haasteita. Erityi-sesti suurempien hankkeiden valmistelu ja suunnittelu, rakentaminen ja toimijajoukon kokoaminen, käytännön toi-meenpano ja aikaansaannosten ja vaikutusten synnyttäminen sekä juurruttamis- ja skaalaustoimet, vaativat aikaa usein enemmän kuin rahoituksen käyttöaika antoi mahdollisuuden. Hankkeiden loppupäässä on osassa hankkeista jou-duttu toteuttamaan aiottua rajallisempaa aikataulusta johtuen. Toisaalta kiire on vaikuttanut joidenkin hankkeiden

toteutukseen ja vaikuttavuuteen koko hankkeen toteutusaikana. Poikkeusaika itsessään on lisäksi tuonut viivästyksiä tavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkiksi globaalien toimitusketjujen katkeaminen on tuonut merkittäviä haasteita investointien toteuttamiseen (esim. komponenttipula). Lisäksi koronasulut ovat haastaneet ESR-hankkeiden toteuttamista. Erityisesti laajempien vaikutusten synnyttämistä ajatellen olisi syytä varata riittävä aikajako kehittämistyöhön, jossa vaikutusten synnylle saadaan varmistettua riittävän laaja ja vahva pohja. Tämä mahdollistaisi myös paremman reagoimisen erilaisiin viivästyksiin.

Hankkeiden elinkeinölähtöisyys ja osuvuus kohderyhmien tarpeisiin ovat toteutuneet hyvin

Useat toimialat kärsivät merkittävästi COVID-19-pandemiasta ja eri alueilla nousi merkittäviä sosiaalisia haasteita pandemian seurauksena. Lisäksi pandemia on vahvistanut mm. tarvetta kehittää erilaisten toimijoiden kyvykkyyttä hyödyntää digitalisaatiota sekä pidemmän aikavälin muihin tarpeisiin. REACT-EU-rahoitukselle on ollut äkillisesti muuttuneessa tilanteessa selkeä tarve mikä on näkynyt rahoituksen laajassa kysynnässä ja toisaalta siinä, että rahoituksella on saatu aikaan hyödylliseksi koettuja tuloksia, joita ei samanlaisina ilman rahoitusta olisi saatu aikaiseksi. Hankkeiden elinkeinölähtöisyys ja toisaalta osuvuus ja kohdentuvuus suhteessa kohderyhmiin on onnistunut pääosin hyvin. REACT-EU-hankkeiden koetaan vastaavan varsin hyvin yritysten ja yrittäjien pidemmän aikavälin kehittämistarpeisiin. Toisaalta rahoitus on ollut myös riittävän joustavaa, jotta sitä on voitu räätälöidä elinkeinoelämän tarpeisiin. Huomioituna rahoitus myös suhteessa muihin pandemian aikana olleisiin rahoitustukiin, REACT-EU täydentää varsin hyvin tuki-instrumenttien kokonaisuutta. Rahoitusta on ollut saatavissa akuutteihin selviytymistarpeisiin sekä pidemmän aikavälin hyötyjen synnyttämiseen. ESR-puolen hanketoteuttajien suhteen ei ollut täysin vastaavalla tavalla akuutteihin tarpeisiin tukimuotoja, kuin yrityksille suunnatut koronauet. REACT-EU-rahoitus on toiminut tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden ja muiden hanketoteuttajien kautta nimenomaisesti ESR-teemoissa pidemmän aikavälin kehittämistarpeisiin hyvin osuvana rahoituksena. Lisäksi hankkeiden kautta rahoitusta on saatu kohdennettua varsin onnistuneesti niille kohderyhmille, joilla on ollut tarvetta kehittää kyvykkyyttänsä REACT-EU:n ESR-teemoissa.

REACT-EU-rahoitusta on kohdentunut Etelä- ja Länsi-Suomessa COVID-19-pandemiasta eniten kärsineille toimialoille, muualla pääosin rakennerahastorahoituksen perinteisille toimialoille

REACT-EU-rahoitusta ei ole pyritty selkeillä kriteereillä kohdentamaan vahvasti tietyille toimialoille, jotka olisivat kärsineet koronasta eniten, vaan rahoituskohteina ovat kaikki alueiden toimialat. Tämä on näkynyt varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa siinä, että REACT-EU-rahoitusta on kohdentunut näiden alueiden yleensäkin vahvoille toimialoille. Toisaalta lisärahoituksen mahdollistaminen erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomeen on odotettu näkyvän esimerkiksi koronapandemiasta kärsineiden palvelualojen suurempana osuutena rahoituksen hyödyntäjissä. Etelä- ja Länsi-Suomessa lisärahoitus onkin ohjautunut myös toimialoille, joille sitä ei ole aiemmin kohdentunut. Näissä ovat korostuneet erityisesti palvelusektorin toimialat. Kokonaisuutena rahoituksen saajien toimialajakauma kuitenkin vastaa pitkälti niitä toimialoja, joita rakennerahastovarilla on tuettu muutenkin. On huomioitava, että palvelualojen lisäksi myös useilla ennestään rakennerahastorahoitusta vahvemmin saaneella toimialalla, on kärsitty COVID-19-pandemiasta merkittävästi.

REACT-EU-rahoitus on ollut Etelä- ja Länsi-Suomessa merkittävä lisärahoitus Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 -rakennerahasto-ohjelman alueelliseen kokonaisrahoitukseen – Itä- ja Pohjois-Suomessa merkitys vähäinen

Lisäarvoltaan REACT-EU:n EAKR-rahoitus on erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa tuonut lisävolyymia jatkaa pitkälti samaa tekemistä, mitä muukin rakennerahastotoiminta on ollut. Rahoitus toi lisäbuustia vanhan ohjelmakauden loppuun, mutta sen suhteellinen merkitys kokonaisuutena rakennerahastotoimintaan on ollut vähäisempi. Etelä- ja Länsi-Suomessa REACT-EU-rahoitus on mahdollistanut selkeästi uuden ja poikkeuksellisenkin merkittävän lisärahoituksen uusien rahoitusmahdollisuuksien myötä. Rahoituksella on voitu tukea pidempään kehittämistoimintaa (aiemmin rahoitus "loppui" alueella kesken) ja toteuttaa selvästi suurempia hankekokonaisuuksia. Lisäksi tärkeä asia REACT-EU:ssa on ollut, että sen kautta on saatu uusia toimijoita rakennerahastotoiminnan piiriin erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa. Uudet toimijat ovat olleet sekä EAKR- että ESR-hankkeissa mikro- ja pienyrityksiä, joita on saatu osallistujiksi tavanomaista hanketoimintaa enemmän. Myös yritysten kehittämisavustuksia ovat saaneet osin uudet yritykset. REACT-EU:n markkinointitoimilla on myös pystytty Etelä- ja Länsi-Suomessa lisäämään jonkin verran yleistä tietoisuutta rakennerahastotoiminnasta.

REACT-EU-rahoitus on synnyttänyt selkeää lisäarvoa ja erilaisia hyötyjä tulevaisuutta ajatellen

Lisäksi rahoituksen merkittävä lisäarvo on ollut, että se on tasannut päättyneen ja uuden ohjelmakauden välistä notkahdusta rahoituksessa ja uuden hanketoiminnan käynnistymisessä. REACT-EU-rahoituksella on kyetty käynnistämään uutta hanketoimintaa, mitä ei aiempina ohjelmakausien taitekohtina ole ollut mahdollista samalla volyymilla tehdä. Kehittämiskeräykset ovat myös säilyneet ohjelmakausien taitekohdissa vahvemmin ehjinä, eivätkä ne ole lähteneet hajoamaan. Rakenteita ei myös tarvitse samalla laajuudella koota uudestaan uudella ohjelmakaudella. Toisaalta on muistettava, että kehittämissuhteiden uudistuminen ohjelmakausittain on myös tärkeää, ja se tuo uutta näkökulmaa ja voimaa kehittämistyöhön.

Selkeä keskeinen hyöty REACT-EU-rahoituksesta on ollut, että rahoituksella ja sen erityis- ja temaattisilla tavoitteilla on suunnattu hanketoimijakentän katsetta alueilla uuteen ohjelmakauteen. Tämä on nähty myös yhtenä REACT-EU-toiminnan roolina - toimia teemoiltaan ja painotuksiltaan johdantona uuteen ohjelmakauteen. Toimijakentän voidaan odottaa olevan valmiimpi uuteen ohjelmakauteen. Tämän odotetaan näkyvän muun muassa siinä, että teemoihin liittyvää kehittämistyötä on saatu liikkeelle jo ennen varsinaisen uuden rakennerahasto-ohjelman käynnistymistä ja tälle pohjalle on mahdollista rakentaa jatkokehittämistyötä. Toisaalta hanketoimijakentän voidaan olettaa olevan valmiimpi ja kyvykkäämpi suunnittelemaan uuden ohjelmakauden teemojen mukaisia hankkeita, mikä voi näkyä hankkeiden osuvuudessa ja laadukkuudessa suhteessa uuden ohjelman tavoitteisiin ja kehittämisteemoihin.

Oppeja tulevaisuutta ajatellen

REACT-EU-lisärahoituksen käytöstä vuosien 2021–2023 aikana on saatu useita oppeja tulevaisuutta ajatellen. REACT-EU-rahoitus on erityisrahoitus, joka on otettu käyttöön poikkeustilanteessa. REACT-EU-toiminnasta on kuitenkin saatavissa oppeja poikkeustilanteen lisäksi myös yleisemmin rakennerahastotoimintaa ajatellen. Seuraavat ajatukset ja opit on kartoitettu asiantuntijahaastattelulla ja hankekyselyllä. Niiden nostaminen tässä esiin perustuu arvioitsijoiden näkemykseen siitä, mitä oppeja REACT-EU-toiminnasta kannattaa jatkoon kannalta huomioida rakennerahastotoimintaa toteutettaessa.

Rahoituksen käytön tiivis aikataulu on ollut haaste rahoitetun toiminnan vaikuttavuudelle. Vaikka rahoitusta on ollut tärkeä saada nopeasti liikkeelle ja sen käyttöön on syytäkin asettaa ajallisia rajoituksia (osin myös säädöksiin perustuen), on toiminnalle syytä varmistaa riittävä aikaikkuna. Tällä varmistetaan, että kehittämistyötä voidaan valmistella ja suunnitella perusteellisesti ja toteuttaa toimia riittävän pitkän ajan kuluessa, jotta aikaansaannokset ovat valmiita ja skaalaus- ja juurruttamistyötä saadaan tehtyä vaikuttavasti. Jatkossa on syytä varmistaa, että rahoituksen käytössä ja hanketoiminnassa on myös riittävä ajallinen pituus, jotta vaikutusten synnylle luodaan riittävät edellytykset. Arvioinnin mukaan vuosien 2021–2023 REACT-EU-toiminnan potentiaalisia hyötyjä ja vaikutuksia ei saavutettu kaikilta osin, johtuen verrattain kiireellisestä aikataulusta.

Myös REACT-EU-rahoituksen nopea käynnistys toi joitain haasteita mahdollisimman vaikuttavien hankekokonaisuuksien valmisteluun ja pystyttämiseen. Hanketoiminnan valmistelulle on varmistettava riittävä ajallinen resurssi ja toimijakentän valmistamiseen uuden rahoituksen käytölle on hyvä tehdä riittävästi panostuksia. Tärkeää on, että hankkeet ovat perusteellisesti valmisteltuja ja rahoituksella ei lähdetä toteuttamaan niin sanottuja ”puolivalmiita” hankkeita.

Uusien rahoitusohjelmien pystyttäminen vie aikaa ja REACT-EU-rahoituksen kohdalla onnistuneeksi toimintatavaksi voidaan lukea se, että REACT-EU lisättiin vuosien 2014–2020 ohjelman osaksi, eikä pyritty käynnistämään omaa rahoituskokonaisuutta. Myös tulevien ohjelmakausien ohjelmissa on syytä varmistaa, että ohjelmissa olisi riittävästi väljyyttä, jotta nopeasti syntyviin erityistilanteisiin voidaan joustavasti reagoida ja toisaalta lisätä uusia elementtejä ohjelmiin, mikäli niille on tarvetta. Ylipäänsä REACT-EU:n kaltainen lisärahoitus on syytä toteuttaa olemassa olevien rahoituskokonaisuuksien osana ja hyödyntäen muun muassa niihin liittyviä valmiita tietojärjestelmiä ja toimintatapoja, jotka ovat toimijakentälle ja viranomaisille tuttuja. Tällä toimintaan saadaan tehokkuutta ja nopeutta reagoida toimintaympäristön muutoksiin.

REACT-EU-toiminnan ja uuden ohjelmakauden käynnistämisen päällekkäisyys on tuonut puolin ja toisin haasteita toimintaan. Osaltaan uuden ohjelmakauden valmisteluun ja REACT-EU-toimintaan on käytetty samoja resursseja, mikä on syönyt voimavaroja kummastakin toiminnasta. REACT-EU-toiminta on hidastanut uuden ohjelmatoiminnan käynnistymistä, koska REACT-EU-hankkeita on ollut merkittävä määrä uuden ohjelmakauden alussa käynnissä. Toimijakenttä

ei ole laajasti ollut valmis käynnistämään uutta hanketoimintaa ennen vanhan päättämistä.⁵ Maaseutuohjelman erityisrahoituksen suhteen tehtiin ratkaisu, että se oli jatkokausi vanhalle ohjelmalle, eikä uuden ohjelmakauden ohjelmaa käynnistetty heti. Tällöin myös päällekkäistä toimintaa ei syntynyt. Tämä saattaisi olla myös rakennerahastopuolella ratkaisu vastaavan kaltaisissa erityisrahoituksia koskevissa tilanteissa. Tällainen muutos vaatisi rakennerahastotoiminnassa lainsäädännön muutoksia, mutta ne saattaisivat olla mahdollisia, mikäli tarvetta niille olisi.

REACT-EU-rahoituksen vaikuttavuutta on edistänyt se, että rahoitus on selkeästi fokusoitu valittuihin kehittämiskärsäkiin. Tämä kohdennettu panostus muutamaan kärkeen on lisännyt rahoituksen vaikuttavuutta, kun rahoitus ei ole pirstaloitunut liian moneen kehittämisteemaan. Samaa vaikuttavuutta valittuihin teemoihin ei olisi saavutettu, jos rahoitus olisi lisätty vuosien 2014–2020 rakennerahasto-ohjelmaan, ilman REACT-EU:n erityistavoitteita ja toimintalinjoja. Vaikuttavuuden kannalta haaste toki on, että varsinainen hanketoiminta pirstaloituu ohjelmataason fokuksesta huolimatta, ja tekeminen on osin vastannut sitä, mitä muussa rakennerahastotoiminnassa on tehty. Toisaalta REACT-EU-rahoituksen tiukempi erityisfokus on pääosin ohjannut toimintaa hyvin valittuihin teemoihin, ja tämän kautta teemoja on voitu edistää voimakkaammin kuin ilman fokusta olisi tapahtunut.

REACT-EU-rahoitus on tasoittanut ohjelmakausien välistä rahoituksen ja uuden hanketoiminnan notkahdusta. Notkahdusten haaste on, että kehittämistoiminta katkeaa ja hankkeiden verkostot ja rakenteet saattavat hajota. Tämä vaatii uudella ohjelmakaudella rakenteiden ja verkostojen uudelleen rakentamista. Jatkossa voitaisiin harkita, tulisiko kyseistä notkahdusta tasoittaa rahoituksen jaksottamisella vahvemmin ohjelmakauden loppukauteen. Hyötynä olisi, että kehittämistyötä voitaisiin tehdä pitkäjänteisemmin. Lisäksi siltaus uuteen ohjelmakauteen on ollut REACT-EU-rahoituksen yksi selkeä hyöty. Jatkossa voitaisiin harkita, voisiko ohjelmissa olla ohjelmakauden lopussa vastaavia uutta ohjelmakautta valmistelevia osioita, jolla toimijakentän tekemistä suunnataan kohti uusia painotuksia. Rahoitusta voitaisiin ohjelmakauden lopulla suunnata jo uuden ohjelmakauden teemoja ajatellen, ja näin valmistaa toimijakentää uuteen ohjelmakauteen.

Kyselyn mukaan hanketoteuttajajoukossa, kuten ammattikorkeakouluissa, on toiveena saada jatkossa vastaavia nopean reagoinnin hankkeita ja aiempaa enemmän heikkoihin signaaleihin vastaavia kokeiluhankkeita. Mikro- ja pienyritysten tukemiseksi tarvitaan myös jatkossa hankkeita, joiden kehittämiseen yrittäjät osallistuvat tarvelähtöisesti ja yhteiskeittämiseen perustuen heille sopivan toimintamallin luomiseksi. Nopean reagoinnin hankkeita tarvitaan pitempiketoisten hankkeiden lisäksi, jotta toimintaympäristöstä syntyisiin tarpeisiin voitaisiin vastata aiempaa paremmin. Mikro- ja pienyritykset ovat tehneet hankeraporttien perusteella niiden toimintaan, strategiaan ja yrityksen jatkoon liittyviä toimenpiteitä. Pandemian aiheuttama toimintaympäristön muutos aiheutti yrityksissä tarpeen kehittää toimintaa tavalla, johon ei olisi välttämättä ryhdytty tavanomaisissa olosuhteissa. Rahoitushaussa tulisi huomioida paremmin alueellinen kehittämistarve erityisesti, jos toimenpiteet kohdistuvat pk-yrityksiin. Joustavilla erityisrahoituksilla voidaan houkutellessa uusia hanketoimijoita toteuttamaan kehittämistyötä. Hankkeiden suunnittelun lisäksi tarvetta on saada osallistujia mukaan toiminnan onnistumisen määrittelyyn, sillä ESR-indikaattorit eivät anna riittävää kuvaa hankkeiden tuloksista.

Lisärahoitus tarkoittaa myös lisätyötä rahoitusviranomaisille. Rahoituksen kohdentumisen ja normaalitilanteen pienempien viranomaisresurssien vuoksi rahoitus on tuonut merkittävästi lisää työtä viranomaisille erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa. Viranomaisten työmäärä kasvoi myös Itä- ja Pohjois-Suomessa, mutta siellä normaalitilanteessa käytössä olevat suuremmat resurssit auttoivat lisääntyneen työmäärän käsittelyssä. REACT-EU-rahoituksessa usealla alueella oli saatu hankittua lisätyöresurssia rahoittajaorganisaatioihin jo ennen REACT-EU-rahoitusta johtuen koronatuojien myöntöprosesseista. Tämä auttoi myös REACT-EU-rahoituksen myöntämistä, sillä rahoitusasiantuntijoita oli enemmän ja heillä oli jo aiempaa kokemusta erityisrahoituksesta. Jatkon kannalta huomioitava asia on, että mikäli käyttöön otetaan merkittävä lisävolyymi rahoitusta, vaatii tämä myös panostuksia viranomaisten resurssiin, jotta rahoitusta voidaan myöntää tehokkaasti ja vaikuttavasti.

COVID-19-pandemia on ollut selkeä poikkeustilanne rakennerahastotoiminnan toimintaympäristössä, joka on tuonut merkittäviäkin haasteita kehittämis- ja investointitoiminnan vaikuttavuudelle. Etänä toimiminen sekä globaalien toimitusketjujen katkeaminen ovat olleet asiassa eräitä haasteita. Jatkon kannalta poikkeustilanteen ja

---

⁵ On kuitenkin huomioitava, että selkeämpi hidaste uuden ohjelmakauden käynnistymiseen on ollut uusien tietojärjestelmien käyttöönottoon liittyvät ongelmat.

toimintaympäristön tuomat haasteet hankkeiden toteutettavuudelle ja vaikuttavuudelle olisi syytä selvittää ja kartoittaa vahvasti erityistilanteissa ja tuotava rajoitteet hanketoteuttajille selkeästi esille.

REACT-EU-rahoitus on kohdentunut merkittävältä osin myös muille toimialoille kuin niille, jotka ovat selkeimmin kärsineet koronapandemiasta. Jatkossa on syytä pohtia, olisiko REACT-EU:n kaltaista lisärahoitusta, tai ainakin osaa siitä, tarve kohdentaa vielä vahvemmin rahoituskriteereillä tai markkinoinnillisilla toimilla eniten pandemiasta kärsineille toimialoille. Lisäksi syytä olisi selvittää, voitaisiinko rahoituskriteereitä muuttaa erityistilanteissa vieläkin enemmän eniten kärsineiden toimialojen ja myös alueiden erityistarpeita vastaavaksi. Osin haasteena REACT-EU-rahoituksen käytössä oli, että se ei taipunut ohjelma-asiakirjan sisällön luonteesta ja rahoitustyypeistä johtuen mm. luovien toimialojen kaikkiin erityistarpeisiin.

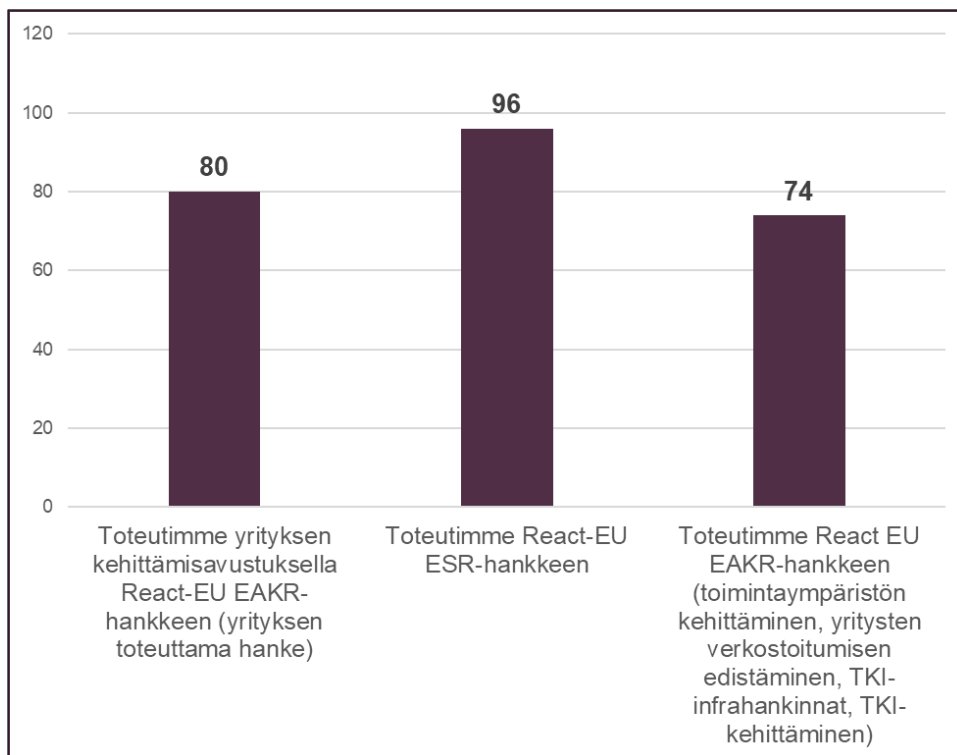
Hanketoteuttajakentän näkökulmasta tiedottamista tulevista hankehauista voitaisiin tehdä voimakkaammin ja etupainotteisemmin. Osin haaste on ollut, että hankehakuja ei tunnisteta ja ne tulevat liian kireällä aikataululla hanketoteuttajille. Erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa, jossa rakennerrahastotoiminnan volyyymi on perinteisesti pienempää ja rahoitus on vähemmän tunnettua, voitaisiin tietoa jakaa rahoituksista esimerkiksi toimialajärjestöjen kautta ja muulla viestinnällä toimijakentälle vahvemmin. Lisäksi ohjeistusta hankehakuihin voitaisiin tehdä esimerkiksi webinaarein enemmän erityisesti alueilla, joilla rahoituksen käyttöön ei toimijakenttä ole laajasti tottunut.

Arvioinnissa tunnistettiin myös muutamia yksityiskohtaisempia kehittämiskohteita, jotka koskevat rakennerrahastotoimintaa laajemminkin. Tällaisia ovat kehittämistoiminnan koordinoiminen vahvistaminen kansallisesti ja alueiden välillä sekä verkostojen ja hanketoimijoiden yhteistyön kehittäminen (päällekkäisen hanketoiminnan välttämiseksi eri alueilla samoihin kehittämiskohteisiin ja teemoihin liittyen), tiedon jakamisen lisääminen hyvistä käytännöistä ja kehittämistyön tuloksista, indikaattorien kehittäminen vastaamaan vahvemmin varsinaisen hanketoiminnan tulosodotuksia ja kehittämistoimintaa, rahoittajalta selkeät ennakoitavat aikataulut (ohjelma- ja hakusisällöt) suuremman joustovaran varmistaminen hankesuunnitelmiin (erityistilanne vaatii muovautumista ja joustoa hanketoteutuksessa).

Liitteet

Liite 1. Kyselyn vastaajaorganisaatioiden taustatietoja (Arvioinnin kysely, lokakuu 2023).

Liite 2. REACT-EU-yritysten kehittämisavustushankkeiden toimialat (Lähde TUKI2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Toimiala	Hanke lkm	Myönnetty julkinen rahoitus
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	92	14 490 344
62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta	186	13 849 568
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus (pl. huonekalut); olki- ja punontatuotteiden valmistus	28	11 479 865
55 Majoitus	31	10 009 477
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	49	8 732 529
20 Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	16	5 054 210
22 Kumi- ja muovituotteiden valmistus	27	4 602 040
38 Jätteen keruu, käsittely ja loppusijoitus; materiaalien kierrätys	20	3 615 621
13 Tekstiilien valmistus	15	3 191 364
46 Tukkukauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)	33	3 037 001
10 Elintarvikkeiden valmistus	24	2 853 959
79 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut	12	2 607 314
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	16	2 535 174
26 Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	23	2 405 538
90 Kulttuuri- ja viihdetoiminta	4	2 363 864
21 Lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus	4	2 126 840

Toimiala	Hanke lkm	Myönnetty julkinen rahoitus
17 Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	8	2 080 734
31 Huonekalujen valmistus	13	1 867 352
11 Juomien valmistus	9	1 852 070
27 Sähkölaitteiden valmistus	16	1 781 190
30 Muiden kulkuneuvojen valmistus	13	1 712 555
41 Talonrakentaminen	11	1 607 380
70 Pääkonttorien toiminta; liikkeenjohdon konsultointi	28	1 476 491
33 Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	11	1 462 990
43 Erikoistunut rakennustoiminta	15	1 421 058
72 Tieteellinen tutkimus ja kehittäminen	17	1 315 400
82 Hallinto- ja tukipalvelut liike-elämälle	15	1 257 410
71 Arkkitehti- ja insinööripalvelut; tekninen testaus ja analysointi	18	1 208 514
32 Muu valmistus	18	1 172 584
47 Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)	20	1 137 036
96 Muut henkilökohtaiset palvelut	9	1 075 575
93 Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut	16	1 067 010
73 Mainostoiminta ja markkinatutkimus	16	1 030 607
61 Televiestintä	9	1 013 360
29 Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus	10	947 770
63 Tietopalvelutoiminta	17	862 974
35 Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	10	720 915
56 Ravitsemistoiminta	4	714 610
18 Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	9	712 677
42 Maa- ja vesirakentaminen	5	689 850
74 Muut erikoistuneet palvelut liike-elämälle	13	687 330
14 Vaatteiden valmistus	4	667 800
52 Varastointi ja liikennettä palveleva toiminta	7	592 000
86 Terveyspalvelut	12	550 500
85 Koulutus	14	527 930
24 Metallien jalostus	3	512 900
09 Kaivostoimintaa palveleva toiminta	3	509 390
69 Lakiasiain- ja laskentatoimen palvelut	13	492 264
80 Turvallisuus-, vartiointi- ja etsiväpalvelut	4	387 800
81 Kiinteistön- ja maisemanhoito	6	326 960
45 Moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus	5	315 861
77 Vuokraus- ja leasingtoiminta	3	188 995
39 Maaperän ja vesistöjen kunnostus ja muut ympäristöhuoltopalvelut	3	183 370
88 Sosiaalihuollon avopalvelut	6	181 285
68 Kiinteistöalan toiminta	6	164 684
87 Sosiaalihuollon laitospalvelut	4	137 476
78 Työllistämistoiminta	3	130 950
58 Kustannustoiminta	4	125 710
66 Rahoitusta ja vakuuttamista palveleva toiminta	1	124 400

Toimiala	Hanke lkm	Myönnetty julkinen rahoitus
59 Elokuva-, video- ja televisio-ohjelmatuotanto, äänitteiden ja musiikin kustantaminen	2	88 980
53 Posti- ja kuriiritoiminta	1	86 330
65 Vakuutus-, jälleenvakuutus- ja eläkevakuutustoiminta (pl. pakollinen sosiaalivakuutus)	1	61 300
94 Järjestöjen toiminta	1	60 175
95 Tietokoneiden, henkilökohtaisten ja kotitaloustavaroiden korjaus	1	59 050
91 Kirjastojen, arkistojen, museoiden ja muiden kulttuurilaitosten toiminta	1	52 690
49 Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	2	43 840
50 Vesiliikenne	1	25 280
37 Viemäri- ja jätevesihuolto	1	19 000
Kaikki yhteensä	1022	130 447 070

Liite 3. Rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 yritysten kehittämisyhteistyöhankkeiden toimialat (perusrahoitus) (Lähde TUKI2014-järjestelmä, syyskuu 2023).

Toimiala	Hanke lkm	Myönnetty julkinen rahoitus
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	755	121 589 997
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus (pl. huonekalut); olki- ja punontatuotteiden valmistus	233	86 087 954
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	297	38 858 546
62 Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta	557	36 126 263
55 Majoitus	131	29 333 714
26 Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	158	22 211 638
10 Elintarvikkeiden valmistus	112	21 881 544
93 Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut	63	17 404 608
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	76	16 027 795
71 Arkkitehti- ja insinööripalvelut; tekninen testaus ja analysointi	207	15 736 877
46 Tukku kauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)	162	13 908 711
22 Kumi- ja muovituotteiden valmistus	109	12 941 332
32 Muu valmistus	140	11 518 928
79 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut	93	11 441 490
27 Sähkölaitteiden valmistus	89	10 922 995
43 Erikoistunut rakennustoiminta	111	10 180 939
38 Jätteen keruu, käsittely ja loppusijoitus; materiaalien kierrätys	46	8 068 059
20 Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	53	8 003 755
29 Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus	46	8 001 892
68 Kiinteistöalan toiminta	29	7 311 950
21 Lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus	9	7 224 105
11 Juomien valmistus	49	7 151 515
31 Huonekalujen valmistus	88	7 073 249
19 Kaksin ja jalostettujen öljytuotteiden valmistus	1	7 000 000
72 Tieteellinen tutkimus ja kehittäminen	75	6 963 478

Toimiala	Hanke lkm	Myönnetty julkinen rahoitus
33 Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	62	5 827 171
18 Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	55	5 574 043
13 Tekstiilien valmistus	47	5 524 931
17 Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	21	5 323 515
30 Muiden kulkuneuvojen valmistus	50	4 935 397
47 Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)	78	4 784 403
70 Pääkonttorien toiminta; liikkeenjohdon konsultointi	96	4 676 158
41 Talonrakentaminen	52	4 651 215
09 Kaivostoimintaa palveleva toiminta	9	3 403 095
74 Muut erikoistuneet palvelut liike-elämälle	75	3 304 612
86 Terveyspalvelut	47	2 953 223
63 Tietopalvelutoiminta	54	2 573 478
08 Muu kaivostoiminta ja louhinta	12	2 340 020
73 Mainostoiminta ja markkinatutkimus	46	2 242 048
82 Hallinto- ja tukipalvelut liike-elämälle	32	2 130 906
52 Varastointi ja liikennettä palveleva toiminta	18	2 037 940
45 Moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus	28	2 018 928
96 Muut henkilökohtaiset palvelut	26	1 901 002
24 Metallien jalostus	13	1 892 930
85 Koulutus	38	1 798 552
56 Ravitsemistoiminta	39	1 761 692
14 Vaatteiden valmistus	33	1 741 403
49 Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	13	1 659 601
58 Kustannustoiminta	23	1 154 835
35 Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	13	1 072 153
90 Kulttuuri- ja viihdetoiminta	15	1 014 910
59 Elokuva-, video- ja televisio-ohjelmatuotanto, äänitteiden ja musiikin kustantaminen	20	990 220
42 Maa- ja vesirakentaminen	17	939 525
80 Turvallisuus-, vartiointi- ja etsiväpalvelut	15	873 856
77 Vuokraus- ja leasingtoiminta	16	848 880
15 Nahan ja nahkatuotteiden valmistus	9	776 830
02 Metsätalous ja puunkorjuu	10	756 010
88 Sosiaalihuollon avopalvelut	16	710 588
07 Metallimalmien louhinta	1	630 480
87 Sosiaalihuollon laitospalvelut	13	617 200
81 Kiinteistön- ja maisemanhoito	14	558 175
69 Lakiasiain- ja laskentatoimen palvelut	12	547 933
64 Rahoituspalvelut (pl. vakuutus- ja eläkevakuutustoiminta)	2	382 150
61 Televiestintä	6	363 950
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	4	305 830

Toimiala	Hanke lkm	Myönnetty julkinen rahoitus
50 Vesiliikenne	3	252 620
39 Maaperän ja vesistöjen kunnostus ja muut ympäristöhuoltopalvelut	4	231 980
78 Työllistämistoiminta	5	216 228
95 Tietokoneiden, henkilökohtaisten ja kotitaloustavaroiden korjaus	5	199 420
37 Viemäri- ja jätevesihuolto	2	145 480
36 Veden otto, puhdistus ja jakelu	2	119 260
91 Kirjastojen, arkistojen, museoiden ja muiden kulttuurilaitosten toiminta	2	118 500
53 Posti- ja kuriiritoiminta	2	106 802
66 Rahoitusta ja vakuuttamista palveleva toiminta	2	100 250
84 Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	2	86 150
94 Järjestöjen toiminta	1	70 000
Ei tiedossa	1	64 080
75 Eläinlääkintäpalvelut	3	53 725
92 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut	1	45 400
65 Vakuutus-, jälleenvakuutus- ja eläkevakuutustoiminta (pl. pakollinen sosiaalivakuutus)		-
Kaikki yhteensä	4 874	632 381 017

Liite 4. REACT-EU hanketoteuttajien kysely

1. Minkälaisen REACT-EU-hankkeen toteutitte? Jos olet toteuttanut useamman tyyppisen hankkeen, valitse se hanketyyppi, jonka tunnet parhaiten ja jonka näkökulmasta haluat vastata. Hanketyypin mukaiset vastaajaryhmät ohjautuvat osin eri kysymyksiin kyselyssä.

- a. Toteutimme yrityksen kehittämisavustuksella REACT-EU EAKR-hankkeen (yrityksen toteuttama hanke)
- b. Toteutimme REACT-EU ESR-hankkeen
- c. Toteutimme REACT-EU EAKR-hankkeen (toimintaympäristön kehittäminen, yritysten verkostoitumisen edistäminen, TKI-infrahankinnat, TKI-kehittäminen)

2. Kuinka monta hanketta organisaationne toteutti REACT-EU-rahoituksella?

- d. 1 hanke
- e. Enemmän kuin 1 hanke

3. Toteuttiko organisaationne vuosina 2014–2020 myös muulla rakennerahastorahoituksella (kuin REACT-EU-rahoituksella) hankkeita?

- f. Kyllä
- g. Ei
- h. En osaa sanoa

4a. Yrityksen kehittämisavustukset: Arvioikaa seuraavia REACT-EU-rahoituksen hakemiseen ja käyttöön liittyviä väittämiä. (Asteikko: Täysin samaa mieltä-Osittain samaa mieltä-Osittain eri mieltä-Täysin eri mieltä-En osaa sanoa).

- i. Yhteistyö yrityksemme ja ELY-keskuksen välillä on ollut toimivaa
- j. Viranomaisohjeistus sisällöllisistä asioista (mm. tavoitteet, painopisteet jne.) ovat tukeneet hankkeiden toteutusta

- k. Hankkeille on myönnetty riittävästi resursseja (€)
- l. Hankkeille myönnetyt resurssit on käytetty tehokkaasti
- m. Saimme riittävästi tukea hankkeiden hakuvaiheessa rahoittavalta viranomaiselta
- n. Rahoituksen hakuprosessi oli toimiva
- o. Rahoituksella on voitu tukea yrityksemme kehittämistarpeita
- p. Hankkeiden toteutus ei kokonaisuutena vaatinut kohtuuttomasti viranomaisten suuntaan hallinnollista työtä.

4b. ESR-hankkeet ja EAKR yritysten toimintaympäristön kehittämishankkeet: Arvioi seuraavia REACT-EU rahoituksen hakemiseen ja käyttöön liittyviä väittämiä (Asteikko: Täysin samaa mieltä-Osittain samaa mieltä-Osittain eri mieltä-Täysin eri mieltä-En osaa sanoa)

- q. Yhteistyö organisaatiomme ja rahoittajan kanssa on kokonaisuutena ollut toimivaa
- r. Hankehakujen aikataulut olivat selkeät
- s. Hankehaun sisällöt vaikuttivat merkittävästi hankkeemme toteuttamiseen
- t. Hankehauista oli saatavilla riittävästi tietoa.
- u. Hankkeiden valintaperusteet olivat selkeät.
- v. Hankehakemusten ja -päästösten käsittelyprosessi oli kokonaisuutena selkeä.
- w. Viranomaisohjeistus sisällöllisistä asioista (mm. tavoitteet, painopisteet jne.) on tukeneet hankkeen toteutusta.
- x. Hankkeiden toteutus ei kokonaisuutena vaatinut kohtuuttomasti viranomaisten suuntaan hallinnollista työtä.

5. Olisiko REACT-EU-rahoitteisessa hankkeessa toteuttamianne kehittämistoimia toteutettu ilman saatua rahoitusta?

- a. Kyllä
- b. Kyllä, mutta suppeampana (mm. erilaisin tavoittein)
- c. Kyllä, mutta myöhemmin
- d. Kyllä, mutta suppeampana ja myöhemmin
- e. Ei
- f. En osaa sanoa

6a. Yrityksen kehittämisavustukset: Vastatkaa seuraaviin REACT-EU-rahoitukseen liittyviin väittämiin (Asteikko: Täysin samaa mieltä-Osittain samaa mieltä-Osittain eri mieltä-Täysin eri mieltä-En osaa sanoa)

- a. REACT-EU -ohjelman sisältöjen ja rahoituskelpoisten kehittämisteemojen kautta on voitu tukea yrityksenne kehittämistarpeita
- b. REACT-EU-rahoitus vastasi hyvin akuutteihin Covid19-pandemian aiheuttamiin kehittämistarpeisiin
- c. REACT-EU-rahoitus vastasi hyvin pidemmän aikavälin (kuin pandemian) kehittämistarpeisiin
- d. REACT-EU-rahoitus auttoi yritystämme selviytymään akuutista Covid19-pandemian aiheuttamasta tilanteesta

6b. ESR-hankkeet: Vastatkaa seuraaviin REACT-EU rahoitukseen liittyviin väittämiin (Asteikko: Täysin samaa mieltä-Osittain samaa mieltä-Osittain eri mieltä-Täysin eri mieltä-En osaa sanoa)

- a. REACT-EU-rahoituksella toteutetussa hankkeessa kyettiin toteuttamaan osuvia toimia kohderyhmien tarpeet ajatellen
- b. REACT-EU-rahoituksella toteutetun hankkeen toimenpiteet kyettiin kohdistamaan oikeille kohderyhmille (esim. ne henkilöt ja organisaatioryhmät, joille digiloikka on osoittautunut hankalimmaksi)
- c. REACT-EU-rahoitus vastasi hyvin akuutteihin Covid19-pandemian aiheuttamiin kehittämistarpeisiin
- d. REACT-EU-rahoitus vastasi hyvin pidemmän aikavälin (kuin pandemian) kehittämistarpeisiin
- e. REACT-EU-rahoitus auttoi organisaatioitamme/kohderyhmiämme selviytymään akuutista Covid19-pandemian aiheuttamasta tilanteesta

6 c. EAKR yritysten toimintaympäristön kehittämishankkeet: Vastatkaa seuraaviin REACT-EU-rahoitukseen liittyviin väittämiin (Asteikko: Täysin samaa mieltä-Osittain samaa mieltä-Osittain eri mieltä-Täysin eri mieltä-En osaa sanoa)

- a. REACT-EU-ohjelman sisältöjen ja rahoituskelpoisten kehittämisteemojen kautta on voitu tukea pk-yritysten kehittämistarpeita
- b. REACT-EU-rahoituksella toteutetussa hankkeessa kyettiin toteuttamaan osuvia toimia kohderyhmien tarpeet ajatellen
- c. REACT-EU rahoitus vastasi hyvin akuutteihin Covid19-pandemian aiheuttamiin kehittämistarpeisiin
- d. REACT-EU-rahoitus vastasi hyvin pidemmän aikavälin (kuin pandemian) kehittämistarpeisiin
- e. REACT-EU-rahoitus auttoi hankkeen kohderyhmiämme selviytymään akuutista Covid19-pandemian aiheuttamasta tilanteesta

Voit perustella näkemyksiäsi (Avoin kenttä)

7. Kuvatkaa REACT-EU-rahoituksen käytön suhteen

- a. mikä oli toimivaa (Avoin kenttä)
- b. missä asioissa oli haasteita (Avoin kenttä)

8. Kuvailkaa millä tavoin pystyitte REACT-EU-hankkeellanne/hankkeillanne kehittämään toimintaanne/minkälaisia vaikutuksia saitte aikaiseksi hankkeessa/hankkeissa? (Avoin kenttä)

9a. Yrityksen kehittämisavustukset ja EAKR yritysten toimintaympäristön kehittämishankkeet: Kuinka paljon hankkeellanne/hankkeissanne vaikutettiin seuraaviin asioihin?

- a) Yritystoiminnan uudistuminen
- b) Yritysten muutos- ja joustavuuskyvykkyyden paraneminen
- c) Yritysten digitalisaation hyödyntämiskyvykkyyden kehittyminen
- d) Yritysten toiminnan kehittyminen vihreän siirtymän mukaiseksi
- e) TKI-toiminnan kehittyminen digitalisaation ja vähähiilisuuden edistämiseksi
- f) Kohderyhmän kyvykkyyden paraneminen Covid19-pandemian aiheuttamista haasteista selviämiseen
- g) Kohderyhmän pidemmän aikavälin kehittämisvalmiuksien ja kehittämiskyvykkyyden paraneminen

9 b. Kuinka paljon hankkeellanne/hankkeissanne vaikutettiin seuraaviin asioihin?

- a. Kohderyhmien digitalisaatio-osaamisen kehittyminen ja digitalisaation hyödyntämiskyvykkyyden paraneminen
- b. Digitaalisten palveluiden ja mm. digitaalisten oppimisympäristöjen kehittyminen
- c. Koulutuksen, neuvonnan, ohjauksen ja vertaisoppimisen kehittyminen (jolla edistetään yritysten ja niiden henkilöstön valmiuksia, osaamista ja muutuskäyväkkyttä
- d. Yritysten johdon osaamisen kehittyminen kriisitilanteiden johtamisessa
- e. Yritysten valmiuksien tukeminen vihreän siirtymän ja innovoinnin edistämiseksi
- f. Keinojen kehittäminen työhyvinvoinnin parantamiseksi erilaisilla työpaikoilla
- g. Kohderyhmän kyvykkyyden paraneminen Covid19-pandemian aiheuttamista haasteista selviämiseen
- h. Kohderyhmän pidemmän aikavälin kehittämisvalmiuksien ja kehittämiskyvykkyyden paraneminen

9 c. Yrityksen kehittämisavustukset: Mitkä olivat merkittävimpiä yrityksenne saamia hyötyjä hankkeesta/hankkeista? Valitse max 3.

- a) Yrityksen tuottavuuden parantuminen
- b) Yrityksen tuotantoteknologian parantuminen
- c) Yrityksen liikevaihdon kasvu
- d) Yrityksen johtamisen kehittyminen
- e) Yleisten kansainvälistymisvalmiuksien kehittyminen
- f) Yhteistyöverkostojen vahvistuminen (Vaikutukset alihankkijoihin ja muuhun yritysverkostoon)
- g) Uusien työpaikkojen syntyminen yritykseen
- h) Uusien kumppanuuksien / yhteyksien syntyminen
- i) Tuotekehitystyön tuloksena syntyneet uudet tuotteet
- j) Teknologisen osaamisen tai kaupallisen osaamisen kehittyminen
- k) Liiketoimintaosaamisen kehittyminen

- l) Kansainvälisen liiketoiminnan kehittyminen (vientä)
- m) Ideoiden, tuotteiden tai palvelujen tuotteistaminen ja/tai kaupallistaminen
- n) Energiatehokkaan/vähähiilisen/kiertotaloutta edistävän tuotannon tai liiketoiminnan kehittyminen
- o) Digitalisaation vahvempi hyödyntäminen yrityksen liiketoiminnassa
- p) Kyvykkyyden paraneminen Covid19-pandemian aiheuttamista haasteista selviämiseen
- q) Yritystoiminnan uudistuminen tai kyvykkyyden paraneminen toiminnan uudistamiseen

10. Syntyikö hankkeessanne jotain muita vaikutuksia tai hyötyjä (esim. muihin kehittämisteemoihin liittyen kuin mitä vastasitte kysymyksessä 9?)

- a) Kyllä
- b) Ei
- c) Jos syntyi, niin mitä nämä olivat?

11. Miten REACT-EU:n kaltaista erityisrahoitusta voitaisiin jatkossa kehittää tehokkaammaksi ja vaikuttavammaksi, mikäli kyseisen kaltaiselle rahoitukselle tulisi tarvetta? (Avoin kenttä)